99 Ιούλης Αύγουστος 2013

Το **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου,
Σύνταξη: Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής
Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης, Τηλέφωνο επικοινωνίας: 210 5221509,
Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14-16, Τηλ. 210 5247584
Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα

Για επικοινωνία: **sosialismosapotakato@gmail.com**
www.socialismfrombelow.gr

Το πανό στην είσοδο της ΕΡΤ κάνει τις συνδέσεις.

Μια νύχτα μαγική...

Η **Μαρία Στύλλου** εξηγεί τη διάλυση της τρικομματικής συγκυβέρνησης και τις αυξημένες δυνατότητες της Αριστεράς να καθορίσει τις εξελίξεις.

Το τέλος της τρικομματικής κυβέρνησης αφήνει την κυρίαρχη τάξη και τα πολιτικά κόμματα που συμμετείχαν σε κατάσταση κρίσης και πανικού. Πριν ένα χρόνο, η δημιουργία της κυβέρνησης με τη συμμετοχή Ν.Δ., ΠΑΣΟΚ και ΔΗΜΑΡ ανταποκρινόταν στο αίτημα της Μέρκελ και της ηγεσίας της Ευρωζώνης, ότι ήρθε η περίοδος για κυβερνήσεις συνεργασίας. Δεν ήταν μια στρατηγική που ήθελε να επαναλάβει το μοντέλο της Γερμανίας με τη συγκατοίκηση Χριστιανοδημοκρατών και Σοσιαλδημοκρατών, αλλά μια προσπάθεια να πετύχουν τρία πράγματα ταυτόχρονα.

Το πρώτο την πολιτική σταθερότητα, το δεύτερο την εφαρμογή των προγραμμάτων που επέβαλε η Τρόικα και τέλος την περιθωριοποίηση της αριστεράς και την επιβολή δεξιών ιδεών και απόψεων.

Η σύνθεση της συγκεκριμένης κυβέρνησης από τη Ν.Δ. του Σαμαρά, το ΠΑΣΟΚ με αρχηγό τον Βενιζέλο και τη ΔΗΜΑΡ με τον Κουβέλη νόμιζαν ότι θα εξασφάλιζε και τους τρεις στόχους. Το ΠΑΣΟΚ ήταν αποδυναμωμένο, αλλά θεωρούταν ότι μπορούσε να λειτουργήσει, ιδιαίτερα εάν συμμετείχε στην κυβέρνηση, σαν ανάχωμα στον κόσμο του που το εγκατέλειπε και κατευθυνόταν μαζικά προς τον ΣΥΡΙΖΑ και ταυτόχρονα σαν η πολιτική δύναμη που είχε τις πιο στενές πολιτικές σχέσεις με την ηγεσία της ΓΣΕΕ, της ΑΔΕΔΥ και μιας σειράς από εργατικά κέντρα και ομοσπονδίες.

Η συμμετοχή της ΔΗΜΑΡ θα λειτουργούσε όχι μόνο σαν αριστερό άλλοθι σε μια κυβέρνηση που πήγαινε όλο και πιο δεξιά, αλλά θα ήταν και πίεση πάνω στον ΣΥΡΙΖΑ και τα πιο δεξιά του κομμάτια, για το πού πρέπει να βάλουν τα όρια και την κόκκινη γραμμή. Με άλλα λόγια, πίεση για μια αριστερά φιλοευρωπαϊκή που χρειάζεται να ξεχάσει τα περί «Επιτροπής Λογιστικού Ελέγχου», τα περί «Καμιά θυσία για το Ευρώ», τα περί «Φορολόγησης των πλούσιων και μείωσης των εξοπλιστικών δαπανών».

Μέσα από αυτή τη συγκυβέρνηση η ελπίδα ήταν ότι η Ν.Δ. θα κατάφερνε να ανασυνταχτεί, ο Σαμαράς να ελέγξει τις διάφορες κλίκες και να ξανασυσπειρώσει τις δυνάμεις που έφυγαν και δημιούργησαν το κόμμα του Καμμένου.

Απ' αυτό το μεγαλεπήβολο σχέδιο δεν έμεινε τίποτα όρθιο. Η νέα κυβέρνηση από τη Ν.Δ. και το ΠΑΣΟΚ όχι μόνο είναι αριθμητικά αλλά και πολιτικά πιο αδύνατη. Ο ισχυρισμός ότι η κυ-

βέρνηση Σαμαρά – Βενιζέλου είναι πιο δυνατή τώρα είναι μόνο για γέλια. Στη Νέα Δημοκρατία έχουν βγει τα μαχαίρια της διαδοχής, ακόμα και μετά το συνέδριό της. Η δήλωση του Βύρωνα Πολύδωρα «Να συνεργαστούμε με τη Χρυσή Αυγή» δεν δείχνει μόνο τις βλέψεις της ακροδεξιάς πτέρυγας της Ν.Δ. αλλά και κάνει κριτική στον Σαμαρά ότι δεν διαπραγματεύτηκε όσο χρειαζόταν με την Τρόικα. Ενώ από την άλλη μεριά η δήλωση του Προκόπη Παυλόπουλου ότι «η διάλυση της ΕΡΤ είναι αντισυνταγματική» δεν ακουμπάει απλά τον στενό περίγυρο του Σαμαρά, αλλά εκφράζει τις αμφιβολίες για την οικονομική και πολιτική στρατηγική της κυβέρνησης.

Το ΠΑΣΟΚ στην τρικομματική ήθελε να εμφανίζεται σαν ο συνεχιστής της μεγάλης παράταξης του Αντρέα Παπανδρέου αλλά μετά από ένα χρόνο έχει γίνει η σκιά του μεγάλου ενδόξου παρελθόντος. Μια σειρά από βουλευτές και στελέχη ανεξαρτητοποιήθηκαν, μια ομάδα γύρω από τον Σκανδαλίδη λειτουργεί ως εσωκομματική αντιπολίτευση και περιμένει την κατάλληλη ευκαιρία για να διεκδικήσει την ηγεσία, ενώ και ο Παναγιωτακόπουλος εγκατέλειψε το ΠΑΣΟΚ.

Απ' αυτές τις διαλυτικές τάσεις δεν γλύτωσε ούτε η ΔΗΜΑΡ. Ο Κουβέλης έκαψε τα χαρτιά του με τη συμμετοχή μέχρι τώρα στην κυβέρνηση, και γι' αυτό είναι ανοιχτό εάν η ΔΗΜΑΡ θα διαλυθεί πριν ή μετά τις επόμενες εκλογές. Πολλά εξαρτώνται από το πότε θα γίνουν, και εάν θα καταφέρει να πάρει το 3%.

ΕΡΤ και εργατική αντίσταση

«Δεν χρειάστηκε παρά μια κατάληψη στην ΕΡΤ για να ρίξει την κυβέρνηση». Αυτή είναι μια σωστή διαπίστωση για τη δύναμη που έχει ένας εργατικός αγώνας όπως αυτός των εργαζομένων στην ΕΡΤ, όμως ξεχνάει τι προηγήθηκε και πώς η τύχη της τρικομματικής κρίθηκε ξανά και ξανά από μια κλωστή που την τελευταία στιγμή δεν έσπαγε. Η κυβέρνηση σταμάτησε τρεις απεργίες με την επιστράτευση. Η απεργία στο Μετρό που πήγε να τραβήξει μαζί της όλες τις συγκοινωνίες, η απεργία της ΠΝΟ στα πλοία και τέλος η απεργία των καθηγητών με ανοιχτή τη συμμετοχή και των δασκάλων, μπορούσαν να είχαν ρίξει την κυβέρνηση μερικούς

Από το μεγαλεπήβολο σχέδιο συγκρότησης της τρικομματικής κυβέρνησης δεν έμεινε τίποτα όρθιο

μήνες πιο μπροστά.

Η τρικομματική κυβέρνηση έφτασε πολλές φορές στα πρόθυρα της κατάρρευσης λόγω των απεργιών και των διαδηλώσεων και είναι λάθος η άποψη ότι ο κόσμος μετά τις εκλογές του Ιούνη απογοητεύτηκε γιατί δεν πήρε την πρωτιά ο ΣΥΡΙΖΑ και δεν σχηματίστηκε κυβέρνηση της αριστεράς.

Τον Σεπτέμβρη ο Σαμαράς, κάτω από το φόβο των διαδηλώσεων ματαίωσε το πανηγύρι στο Βελίδειο. Ήταν η πρώτη φορά που πρωθυπουργός δεν μιλάει στη ΔΕΘ, παρόλο που δεν γλίτωσε ένα συλλαλητήριο από τα μεγαλύτερα που όλοι φώναζαν «φύγετε τώρα!». Στο παρά πέντε γλύτωσαν την κατάρρευση, όταν μπήκε σε ψηφοφορία το νέο Μνημόνιο στη Βουλή τον Νοέμβρη: μόνο οι κουτοπονηριά της ΔΗΜΑΡ και του ΠΑΣΟΚ έδωσε τη δυνατότητα στο Σαμαρά να συνεχίσει. Ο Δεκέμβρης ήταν ο μήνας των απεργιών και των καταλήψεων της ΠΟΕ-ΟΤΑ ενάντια στις "κινητικότητες" και τις απολύσεις του Μανιτάκη. Αυτός ο αγώνας ξεκίνησε με την κατάληψη του υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και συγκεκριμένα στο γραφείο του ίδιου του υπουργού και έκλεισε με τη διαδήλωση που μπροστά ήταν το φέρετρο της κυβέρνησης και τα στεφάνια με τα ονόματα των Σαμαρά, Κουβέλη και Βενιζέλου. Μπορεί οι απεργοί των δήμων να βιάστηκαν να κάνουν την κηδεία, αλλά είναι σίγουρο ότι η συμβολή τους ήταν πολύ καθοριστική στο τελείωμα της τρικομματικής.

Το 2013 μπήκε με την απεργία του Μετρό τη μέρα της Πρωτοχρονιάς και προχώρησε σε συντονισμό με όλες τις συγκοινωνίες. Στις 29 Γενάρη γίνεται στο στάδιο Ειρήνης και Φιλίας συνέλευση των οδηγών της ΕΘΕΛ που αποφασίζει συντονισμό σε όλες τις συγκοινωνίες, με κοινή απεργία και διαδήλωση στις 31 Γενάρη. Την ίδια μέρα απεργούν τα νοσοκομεία και στην Αθήνα οργανώνεται πανελλαδικό συλλαλητήριο από το Υπουργείο Υγείας στο Σύνταγμα. Οι δυο διαδηλώσεις, συγκοινωνίες και νοσοκομεία, ενώνονται στα Χαυτεία και βαδίζουν μαζί στο Σύνταγμα. Κάτω απ' αυτές τις εξελίξεις, ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ καλούν σε πανεργατική απεργία και συλλαλητήρια παντού στις 20 Φλεβάρη.

«Κάτω η κυβέρνηση της επίταξης» ήταν το κεντρικό σύνθημα των χιλιάδων εργατών και εργατριών που απέργησαν και πήραν μέρος στα μεγαλύτερα συλλαλητήρια που έγιναν πανελλαδικά. Εκείνη ήταν η πανεργατική που ανάγκασε τον Σαμαρά να κάνει τη δήλωση «Αν βγάλουμε τον Ιούνιο, από τον Σεπτέμβρη όλα θα πάνε καλύτερα». Τον Ιούνιο κατάρρευσε η τρικομματική, και τον Σεπτέμβρη είναι πολύ πιθανό να καταρρεύσει η δικομματική.

Δεν πέρασε μήνας, μέσα σ' αυτή τη χρονιά που να μην βρέθηκε η κυβέρνηση αντιμέτωπη με απεργούς που δεν άφηναν να εφαρμοστούν τα μέτρα που είχε πάρει. Κάτω απ' αυτές τις απεργίες, κινητοποιήσεις, συλλαλητήρια και τεράστιο κίνημα συμπαράστασης, δεν μπόρεσε ούτε ο υπουργός των απολύσεων ο Μανιτάκης, ούτε ο Χατζηδάκης (υπουργός των ιδιωτικοποιήσεων) ούτε ο Λυκουρέντζος (υπουργός υγείας) ούτε ο Αρβανιτόπουλος (υπουργός Παιδείας) να εφαρμόσουν τα μέτρα που είχαν αποφασίσει.

Μπορεί καμιά απεργία από μόνη της να μην έριξε την κυβέρνηση, αλλά όλες μαζί λειτούργησαν σαν δύναμη και έμπνευση για να προχωρήσει η ΕΡΤ στην κατάληψη και να την ρίξει. Ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα ότι η κυβέρνηση κρεμόταν από μια κλωστή που κάποιοι αρνούνταν να κόψουν, ήταν η απεργία των καθηγητών την παραμονή των εξετάσεων που αναστάλθηκε, ενώ είκοσι χιλιάδες είχαν πάρει μέρος στις συνελεύσεις των τοπικών ΕΛΜΕ και είχαν ψηφίσει να προχωρήσουν παρά την προκαταβολική επιστράτευσή τους.

Η κηδεία της τρικομματικής από τους εργαζόμενους στους Δήμους.

Μια αριστερά που δεν έχει την εικόνα τού πώς εξελίχτηκε η χρονιά, εξηγεί την ιστορία με τυχαία γεγονότα, και έτσι είναι δύσκολο να επιδράσει και να την καθορίσει.

Ενάντια στο ρατσισμό και τους φασίστες

Θα ήταν λάθος να μη δούμε το ρόλο που έπαιξε το αντιφασιστικό κίνημα και οι μάχες ενάντια στον ρατσισμό στην κρίση και τη διάλυση της τρικομματικής. Σ' αυτό μπορούμε να ξεκινήσουμε από το τέλος, από το νομοσχέδιο Ρουπακιώτη ενάντια στη ρατσιστική βία, που προκάλεσε ανοιχτή κυβερνητική κρίση. Αυτή ήταν η προηγούμενη ανοιχτή σύγκρουση, όταν η Ν.Δ. αρνήθηκε να φέρει στη Βουλή το αντιρατσιστικό νομοσχέδιο, και το δίδυμο Βενιζέλος-Κουβέλης υπόσχονταν να καταθέσουν το δικό τους. Ποτέ δεν έφτασε να γίνει η ψηφοφορία στη Βουλή, αλλά εάν γινόταν η πιθανότητα Ν.Δ. και Χρυσή Αυγή να ψηφίζουν μαζί, αλλά ταυτόχρονα να είναι μειοψηφία, ήταν ανοιχτή.

Το νομοσχέδιο Ρουπακιώτη ήρθε στο τέλος μιας χρονιάς που έγιναν τα μεγαλύτερα αντιφασιστικά και αντιρατσιστικά συλλαλητήρια. Μιας χρονιάς που χάλασε τα σχέδια του Σαμαρά και του Δένδια να χρησιμοποιήσουν το χαρτί του ρατσισμού για να διαιρέσουν την εργατική τάξη. Τελικά αυτή που διαιρέθηκε ήταν η κυβέρνησή τους.

Είναι δύσκολο να ξεχάσει κανένας τα πογκρόμ ενάντια στους μετανάστες της αστυνομίας με τη βοήθεια των φασιστών πέρσι τον Αύγουστο στην Αθήνα. Αυτή η εκστρατεία κλιμακώθηκε με τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, με τον φράχτη στον Έβρο, με τους μπράβους στη Μανωλάδα να πυροβολούν τους μετανάστες. Όμως αυτή η κλιμάκωση και η στενή συνεργασία της αστυνομίας του Δένδια, και ενός μέρους βουλευτών της Ν.Δ. με τη Χρυσή Αυγή, βρέθηκε αντιμέτωπη με χιλιάδες διαδηλωτές, συγκεντρώσεις και ένα κίνημα αποφασισμένο να μην τους αφήσει να περάσουν.

Ρόλο στην κρίση και τη διάλυση της τρικομματικής έπαιξε το αντιφασιστικό κίνημα και οι μάχες ενάντια στον ρατσισμό

«No pasaran» ήταν το κεντρικό σύνθημα στο αντιφασιστικό συλλαλητήριο στις 19 Γενάρη, «Ιθαγένεια για όλα τα παιδιά» ήταν η πιο πετυχημένη καμπάνια που ξεσήκωσε τα σχολεία και τις μεταναστευτικές κοινότητες και οργάνωσε συλλαλητήρια στις 30 Μάρτη σε όλες τις πόλεις.

«Εργάτες ενωμένοι ποτέ νικημένοι» ήταν το σύνθημα που φώναζαν από κοινού συνδικάτα, ακτιβιστές και μετανάστες στα συλλαλητήρια που οργανώθηκαν στη Μανωλάδα και που ανάγκασαν την κυβέρνηση να συλλάβει έστω και για τα μάτια τους κουμπουροφόρους. Αυτό το κίνημα που απλώθηκε σε όλες τις πόλεις και έδωσε μάχες σε κάθε δήμο, σε κάθε γειτονιά, σε κάθε σχολείο, και που η ΚΕΕΡΦΑ έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο, όχι μόνο δημιούργησε προβλήματα στην τρικομματική συνεργασία, αλλά την έφερε στα πρόθυρα της κατάρρευσης.

Οι εκρήξεις γενικεύονται

Η "νέα" κυβέρνηση δεν είναι μόνο πιο αδύνατη πολιτικά αλλά και πιο πιεσμένη οικονομικά. Το success story τελείωσε απότομα σχεδόν ταυτόχρονα με τη σύγκρουση στην ΕΡΤ. Όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά για όλη την Ευρώπη και ακόμη πιο πέρα. Είναι συμβολικό ότι ο φίλος του Σαμαρά, ο κάπτεν Γουέι της COSCO, ξηλώθηκε λίγο μετά την κοινή τους φιέστα στον ΟΛΠ επειδή η εταιρία παρουσιάζει ζημιές. Τα επενδυτικά όνειρα γίνονται ξανά στάχτη.

Η λεγόμενη "προγραμματική συμφωνία" ανάμεσα σε Βενιζέλο και Σαμαρά ότι δεν πάνε για καινούργια μνημόνια καταρρέει πριν ακόμη υπογραφεί. Η Τρόικα δηλώνει δυσαρεστημένη από τα έσοδα και απειλεί ότι δεν θα προχωρήσει στην εκταμίευση των 8 δις εάν δεν γίνουν γρήγορα οι απολύσεις και οι ιδιωτικοποιήσεις. Όταν η προοπτική είναι ότι κάθε εξαγγελία για απολύσεις θα αντιμετωπίσει νέες ΕΡΤ, το αδιέξοδο είναι όσο ποτέ ορατό.

Το κίνημα στην Ελλάδα δεν επηρεάζεται μόνο από το τι συμβαίνει εδώ, αλλά και από το τι γίνεται παγκόσμια. Κι αυτό του δίνει ακόμα μεγαλύτερη δύναμη να παλέψει. Δεν είναι μόνο ότι η οικονομική κρίση χειροτερεύει, είναι και οι πρωτοφανείς εκρήξεις του κινήματος εκεί που κάποιοι πίστευαν ότι η κατάσταση έχει ομαλοποιηθεί ή ότι υπάρχουν ανερχόμενες οικονομίες που έχουν γλυτώσει από τα προβλήματα.

Η Τουρκία, η Βραζιλία και η Αίγυπτος γράφουν με μεγάλα γράμματα την επικαιρότητα των εξεγέρσεων και εμπνέουν εκατομμύρια εργαζόμενους και νεολαίους παντού. Όσο κι αν γίνονται συστηματικές προσπάθειες να σπάσει αυτή η εικόνα σε επιμέρους "ιδιαιτερότητες", ο ίδιος ο Ερντογάν συνδέει τους διαδηλωτές στο Σάο Πάολο με τους διαδηλωτές της Ισταμπούλ, ενώ η Ταξίμ είχε "αδελφοποιηθεί" με την Ταχρίρ πριν ακόμη ξεσπάσει το νέο κύμα στο Κάιρο.

Εάν στον Μάη του '68 το κεντρικό σύνθημα των διαδηλώσεων ήταν το «Adieu De Gaulle" (αντίο Ντε Γκωλ),

Διαδήλωση του Συντονισμού των Ομοσπονδιών, 29/06.

το σύνθημα αυτό ακούγεται πια στην Βραζιλία, την Τουρκία, στην Αίγυπτο, στην Κύπρο, στην Ελλάδα, στην Πορτογαλία και έπεται συνέχεια. Μέσα στις σημερινές συνθήκες κάθε συγκεκριμένη μάχη για τα εισιτήρια, τα πάρκα, τις απολύσεις, τις περικοπές, έχει τη δυνατότητα να γενικευτεί σε μια εξέγερση που να πάρει στο διάβα της όχι μόνο τις πιο «σταθερές» κυβερνήσεις αλλά και ολόκληρο το σύστημα.

Εάν ο Μάης του ’68 ξεκίνησε από την απαγόρευση να συγκατοικούν στο ίδιο δωμάτιο αγόρια και κορίτσια στις φοιτητικές εστίες, σήμερα αυτά που θέλει να περάσει το σύστημα από τους εργάτες και τους νεολαίους, είναι πολύ μεγαλύτερα και γι’ αυτό οι εκρήξεις είναι πολύ πιο συχνές και πιο μεγάλες και συνεχώς απλώνονται. Στην Ελλάδα υπάρχει η εμπειρία τι σημαίνει να συγκρούεται ένα κίνημα συνεχώς με το κτήνος. Να έχει ρίξει τρεις κυβερνήσεις και να είναι ανοιχτό πόσο γρήγορα θα συμβεί αυτό και με την καινούργια.

Το ζήτημα δεν είναι πόσες πολλές φορές θα βάλουμε το αίτημα για «γενική πολιτική απεργία» για να πέσει η κυβέρνηση όσο το πώς θα οργανώσουμε κάθε μάχη, κάθε εργατικό χώρο, κάθε απεργία, και πώς θα εξασφαλίσουμε τον συντονισμό μεταξύ τους.

Μέσα στις σημερινές συνθήκες κάθε συγκεκριμένη μάχη για τα εισιτήρια, τα πάρκα, τις απολύσεις, τις περικοπές, έχει τη δυνατότητα να γενικευτεί

Στην Αίγυπτο η πρόκληση για την αριστερά και τους επαναστάτες είναι η Ταχρίρ να μετατραπεί σε ένα απεργιακό κίνημα που δεν θα αφήσει τον στρατό και τους Μπαραντέι να πάρουν τον έλεγχο μιας επανάστασης που μπαίνει στην τρίτη χρονιά και όμως επιμένει. Ίδια η πρόκληση και στην Τουρκία που η σύγκρουση με τον Ερντογάν δεν σημαίνει ενίσχυση των Κεμαλικών και στρατού αλλά την εμφάνιση του αντικαπιταλισμού εκεί που δεν το περίμεναν. Η ίδια ανάγκη υπάρχει παντού.

Η ΕΡΤ έχει ξεσηκώσει τον ενθουσιασμό παντού, και όλοι βλέπουν τη δυνατότητα μιας νέας μάχης που θα αποτελειώσει την κυβέρνηση και δεν θα σταματήσει εκεί. Αλλά αυτό απαιτεί μια Αριστερά που πιστεύει σε αυτή την προοπτική.

Είναι πίσω από τις προσδοκίες του εργατικού κινήματος η δήλωση της ηγεσίας του ΣΥΡΙΖΑ για κίνημα κοινωνικής ανάπτυξης και πολιτικής δημιουργίας. Ο ΣΥΡΙΖΑ έχει πάψει να μιλάει για σοσιαλισμό και το ΚΚΕ έχει πάψει να στηρίζει τις απεργίες. Οι ηγεσίες της κοινοβουλευτικής αριστεράς θεώρησαν την απεργία των καθηγητών στις εξετάσεις “τυχοδιωκτική” ή στερημένη των “αναγκαίων όρων και προϋποθέσεων”. Αν ήταν στο χέρι τους, το ίδιο θα έλεγαν και για την ΕΡΤ. Ευτυχώς, η διάθεση του κόσμου αποδείχτηκε ανώτερη από τέτοιες αντιλήψεις.

Αυτό μας δίνει τη βάση για να προχωρήσουμε στις επόμενες μάχες που έρχονται. Αλλά επίσης σημαίνει δυνάμωμα της επαναστατικής αριστεράς σε όλα τα επίπεδα: και μέσα στους εργατικούς χώρους, σε κάθε σωματείο, συνέλευση ή απεργιακή επιτροπή. Και μέσα σε κάθε γειτονιά όπου παίζεται αν θα κλείσει το τοπικό νοσοκομείο, το σχολείο ή η ΕΡΑ. Και βέβαια κεντρικά πολιτικά με την ΑΝΤΑΡΣΥΑ για την αντικαπιταλιστική προοπτική. ■

Το μήνυμα της ΕΡΤ: “Δώστε μας τα κλειδιά και φύγετε”

Η **Ειρήνη Φωτέλλη**, χειρίστρια υπολογιστή, μέλος ΔΣ ΠΣΥΠΕΡΤ (Πανελλήνιος Σύλλογος Υπαλλήλων ΕΡΤ), η **Καλλιρόη Διονυσίου**, μουσικός, ΠΣΥΠΕΡΤ, ο **Θέμης Συμβουλόπουλος**, μουσικός, ΠΣΥΠΣΕΡΤ και ο **Νάσος Μπράτσος,** δημοσιογράφος, μέλος Γενικού Συμβουλίου ΠΟΕΣΥ (Πανελλήνια Ομοσπονδία Ενώσεων Συντακτών), μίλησαν στη **Λένα Βερδέ** για τον συγκλονιστικό αγώνα των εργαζόμενων στη δημόσια ραδιοτηλεόραση.

Πώς λειτούργησε η κατάληψη και πώς έφτασε να ρίξει την τρικομματική;

Ειρήνη: Οταν έριχνε το μαύρο η κυβέρνηση στην ΕΡΤ, μάλλον φανταζόταν ότι οι εργαζόμενοι θα πάμε σπίτια μας και θα περιμένουμε να αποζημιωθούμε. Αυτό δεν έγινε. Μείναμε και συνεχίσαμε να βγάζουμε πρόγραμμα. Πριν ακόμα κάνει την ανακοίνωση ο Κεδίκογλου είχαμε μάθει στην αίθουσα σύνταξης ότι μας κλείνουν και οι δημοσιογράφοι, που έκαναν συνέλευση, αποφάσισαν κατάληψη. Οι υπόλοιποι δεν κάναμε συνέλευση αλλά συνταχτήκαμε με τους δημοσιογράφους και αρχίσαμε να την οργανώνουμε. Κανείς μας τότε δεν πίστευε ότι το κάλεσμά μας στους πολίτες να έρθουν να συμπαρασταθούν θα είχε τέτοια ανταπόκριση από το πρώτο βράδυ και όλες τις επόμενες μέρες. Ούτε κανείς μας είχε στο μυαλό του ότι βδομάδες μετά, θα είμαστε ακόμα εδώ. Αλλά είμαστε. Ολα απέκτησαν σημασία. Η περιφρούρηση, οι συνελεύσεις, οι συναυλίες, η καθημερινή συμπαράσταση του κόσμου, όλα στηρίχτηκαν στην πρωτοβουλία ανθρώπων. Ξαφνικά έγιναν συνελεύσεις του ΠΣΥΠΕΡΤ και παγιώθηκε καθημερινά συνέλευση-ενημέρωση. Αυτά οδήγησαν στην κυβερνητική κρίση. Την επόμενη του ανασχηματισμού, έγινε μάζεμα 300 ατόμων.

Καλλιρόη: Αρχικά η ΠΟΣΠΕΡΤ ήταν σε πανικό. Οι δεσμεύσεις που είχε ότι δεν θα κλείσει η ΕΡΤ έτσι, δεν υλοποιήθηκαν. Είναι βέβαια αρνητικό ότι δεν έγινε μία γενική συνέλευση εξαρχής, έπρεπε αμέσως το συνδικαλιστικό όργανο να καλέσει συνέλευση εργαζομένων. Εμείς πάθαμε σοκ και αποφασίσαμε μέσω της συνέλευσης των δημοσιογράφων να γίνει λειτουργική κατάληψη. Τα μουσικά σύνολα θεωρούνταν συντηρητικός, ελιτίστικος χώρος. Με όλο αυτό, είδα συνειδητοποίηση και κινητοποίηση. Το γεγονός ότι κάναμε συναυλία κάθε μέρα είναι άθλος όπως και το γεγονός ότι για πρώτη φορά στα χρονικά της Ελλάδας μαζεύτηκαν όλες οι συμφωνικές ορχήστρες της χώρας σε μια μεγάλη συναυλία. Το ότι αρχίσαμε να κάνουμε συνελεύσεις πιο συχνά από ό,τι παλιά γιατί υπήρχε ανάγκη ενημέρωσης, ήταν πολύ καλό βήμα. Το ότι συνεχίσαμε και η ανταπόκριση του κόσμου, ήταν ο συνδυασμός που συντέλεσε σε αυτό το αποτέλεσμα. Ηταν μια σπίθα που ελπίζω να μη σβήσει.

Θέμης: Η αυθόρμητη αντίδραση ήταν η λειτουργική κατάληψη και από τους δημοσιογράφους και από τους υπόλοιπους εργαζόμενους. Δεν είχαμε άλλη επιλογή, κανείς δε μπορούσε να σηκωθεί να φύγει για το σπίτι του. Δε νομίζω ότι δεν θα το σκέφτηκε η κυβέρνηση, έγιναν προσπάθειες να κρατήσουν το πράγμα να μην ξεφύγει και να μην ανοίξει στην κοινωνία. Αλλά η βάση των εργαζομένων το ήθελε από την αρχή και το έκανε πράξη. Πέντε έξι άνθρωποι, παρόλο που δεν κάλεσε η Ομοσπονδία συνέλευση, κάναμε κινήσεις για να γίνει επιτροπή αγώνα. Εγινε η επιτροπή αγώνα, δεν είχε τις προϋποθέσεις να σταθεί, αποδυναμώθηκε. Αλλά οι προσπάθειες έπαιξαν ρόλο. Πολλά παιδιά κάναμε και κάνουμε τα πάντα. Καλλιτεχνικό προγραμματισμό, κουβάλημα οργάνων, περιφρουρήσεις, συνελεύσεις, ραντεβού με δικηγόρους, συναντήσεις με συλλόγους, ακόμα και μοντάζ. Ανοίξανε τα πάντα, όλοι οι φάκελοι. Αυτό ανύψωσε το ηθικό μας, από κομπάρσοι για να παίζουμε

“Φως μέσα στο σκοτάδι...”

Το προαύλιο της ΕΡΤ έχει γίνει σημείο αναφοράς της εργατικής αντίστασης.

νότες, καταλάβαμε ότι έχουμε περισσότερα να κάνουμε. Υπάρχει νίκη γιατί βγήκε μια κυβέρνηση αποδυναμωμένη και απονομιμοποιημένη από την κοινωνία, μιας και η ΔΗΜΑΡ αποχώρησε, αλλά ήταν στον πολιτικό τους σχεδιασμό πιστεύω.

Νάσος: Από τη στιγμή που είπαμε ότι κρατάμε το πρόγραμμα, μείναμε και στα τμήματά μας και στην εργασιακή δομή που είχαμε πριν. Υπήρχαν βέβαια και αλλαγές, κάποιοι δε θέλησαν να πάρουν μέρος στην κινητοποίηση δένοντας τη τύχη τους περισσότερο με τις κυβερνητικές καταστάσεις. Άλλοι κάλυψαν το κενό με υπερεργασία γιατί δουλεύαμε και με λιγότερα μέσα, με το κόψιμο των τηλεφώνων και του ίντερνετ που καταφέραμε και τα αντιμετωπίσαμε, με τη μη δυνατότητα να βγάζουμε έξω συνεργεία γιατί κινδυνεύαμε με σύλληψη ανά πάσα στιγμή με το αιτιολογικό ότι κρατάμε μια κάμερα ή οδηγούμε ένα βαν που δε μας ανήκει κατά την κυβέρνηση πάντα, έτσι λοιπόν, με υπερπροσπάθεια κρατήσαμε αυτή τη διαδικασία. Η απόφασή μας να κρατήσουμε το πρόγραμμα ανοιχτό, θεωρώντας ότι δεν ανήκει η δημόσια ραδιοτηλεόραση στην τρικομματική κυβέρνηση αλλά στον κόσμο που τα έχει πληρώσει εδώ και πολλές δεκαετίες, και βέβαια, η συγκλονιστική συμπαράσταση του κόσμου που ερχόταν στο Ραδιομέγαρο αλλά και τα μηνύματα που μας έρχονταν από όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό, όλα αυτά συνετέλεσαν στην κυβερνητική κρίση. Επιπλέον, οδήγησαν στο να ανοίξει το πρόγραμμα της ΕΡΤ και να βρει όλος αυτός ο κόσμος λόγο, με πολύ διαφορετικό πρόγραμμα από την "κανονική" περίοδο δείχνοντας τις δυνατότητες για μια δημόσια ραδιοτηλεόραση ακηδεμόνευτη και πραγματικά ανοιχτή στην κοινωνία. Η λειτουργία της ΕΡΤ από τους ίδιους τους εργαζόμενους, που αμφισβητεί την δικαιοδοσία της εκάστοτε κυβέρνησης και εργοδοσίας, διέλυσε την τρικομματική.

Η κυβερνητική προπαγάνδα μιλάει για αμαρτωλή ΕΡΤ, για διαφθορά, τεμπέληδες, κλπ. Τι απαντάτε;

Καλλιρόη: Σαφέστατα υπήρχαν τεμπέληδες, αλλά όχι στη βάση των εργαζομένων. Η δουλειά έβγαινε από τους εργαζόμενους που αμείβονταν από 800 ως 1300 ευρώ. Και υπήρχαν οι συμβάσεις των ειδικών θέσεων και δεν ξέρω πόσοι σύμβουλοι, διορισμένοι για να βολέψουν τα δικά τους παιδιά, που τρώγανε τα περισσότερα χρήματα. Και φυσικά στην προπαγάνδα έπαιξαν ρόλο και τα άλλα μέσα, τα ιδιωτικά κανάλια και εφημερίδες που έχουν συμφέρον από το γκρέμισμα της ΕΡΤ. Ως υπάλληλος αορίστου χρόνου, ούτε λούφαρα, ούτε πληρώθηκα υπερβολικά, ούτε σταμάτησα να παράγω και ν' αγωνίζομαι για την εταιρία και τη θέση μου. Και η πλειοψηφία των υπαλλήλων το ίδιο. Στα μουσικά σύνολα δουλεύαμε με ελλείψεις. Η χορωδία, η καλύτερη της χώρας που ιδρύθηκε από το Μάνο Χατζηδάκη, από 68 οργανικές θέσεις έφτασε στα 35 άτομα. Τις συναυλίες στο στούντιο και τα εκπαιδευτικά, που είχαν κοινό, τα σταμάτησαν με εγκύκλιο του υπουργείου γιατί φοβόντουσαν για την ασφάλεια των πολιτικών που έρχονταν εδώ στα δελτία ειδήσεων!

Ειρήνη: Ναι, η ΕΡΤ είναι αμαρτωλή αλλά αυτό δεν το έβγαλε η κυβέρνηση τώρα. Το βγάλαμε εμείς, οι εργαζόμενοι και τα συνδικάτα μας, πολλά χρόνια πριν. Λέγοντας ότι δεν θέλουμε τις εξωτερικές παραγωγές από τις οποίες βγάζουν τρελά λεφτά οι ιδιώτες, ότι δεν θέλουμε προσωπικό ειδικών θέσεων με τους παχυλούς μισθούς αλλά ανθρώπους που αμείβονται με τις ΣΣΕ, ανοίγοντας το θέμα των pool με τον ΑΝΤ1 που έπαιρνε τα θέματα και μειώνονταν οι θέσεις εργασίας των συναδέλφων στον ΑΝΤ1 ενώ η ΕΡΤ δεν εισέπρατε τίποτα. Τα πήρε τώρα αυτά η κυβέρνηση για να πει ότι θα εξυγιάνει την ΕΡΤ, ωστόσο οι διοικήσεις που τα έκαναν ήταν διορισμένες από την κυβέρνηση. Οι 2700 εργαζόμενοι δουλεύουμε 4 κανάλια, 7 ραδιοφωνικούς σταθμούς στην Αττική και 19 περιφερειακούς, το ίντερνετ, τη ραδιοτηλεόραση και τα μουσικά σύνολα. Όχι μόνο δεν είμαστε πολλοί, αλλά δεν φτάνουμε.

Θέμης: Για τους καθηγητές τι είπαν; Για τους δήμους; Μου έκανε εντύπωση μία συνέντευξη του Αμβρόσιου της Καλαμάτας που είπε γιατί να μην κλείσει η ΕΡΤ, αφού είναι αμαρτωλή με ειδικούς συμβούλους κλπ. Δηλαδή για τους 40 συμβούλους, έπρεπε να κλείσει όλη η ΕΡΤ. Θα έπρεπε να κλείσει πρώτα η Βουλή, το μεγαλύτερο άντρο διαφθοράς και αργοσχολίας είναι εκεί. Βγαίνουν και λένε τι κάνουν οι μουσικοί, δυο τρεις συναυλίες το χρόνο. Με στοιχεία: 76 συναυλίες μόνο το 2012, 46 εκπαιδευτικά, συναυλίες στο στούντιο, συναυλίες κοινωνικού και φιλανθρωπικού χαρακτήρα. Και είμαστε αυτοί που ήρθαμε με μπλοκάκι, με τρίμηνες συμβάσεις έργου, για να μην κλείνουμε το 18μηνο και γίνει πρόσληψη. Έπρεπε να έρθει το ΠΔ

Παυλόπουλου, που βέβαια από τους 250.000 μονιμοποίησε μόλις τους 45 χιλιάδες πανελλαδικά, για να προσληφθούμε και πάλι χωρίς αναγνώριση προϋπηρεσίας. Μπήκαμε το 2006 λες και πρωτοπροσληφτήκαμε και μας κράτησαν στο χιλιάρικο. Ειδικά τα χρόνια της κρίσης έγιναν απίστευτες μειώσεις από 18 μέχρι 25%, που, με τις φορολογίες και την ακρίβεια, φτάνουν το 30% Και παρόλα αυτά βάλαμε και πλάτη, ανέβηκε η ποιότητα δουλειάς.

Τι ρόλο έπαιξε ο συνδικαλισμός στην ΕΡΤ και οι προηγούμενες μάχες που δώσατε;

Θέμης: Το γεγονός ότι ο χώρος είναι οργανωμένος, ότι έχουμε ομοσπονδία και σωματεία, ότι έχουν δοθεί αγώνες στο παρελθόν, έπαιξε ρόλο. Αυτή η εμπειρία μετράει σήμερα. Από το 2000-01 και τη διαμαρτυρία που κάναμε οι μουσικοί και βγήκαμε στο μέγαρο με μαύρα περιβραχιόνια και την επόμενη απολύθηκαν οι συνδικαλιστές του συλλόγου που είχαμε τότε ως συμβασιούχοι έκτακτοι, μέχρι τις μάχες το 2004-06 για τη μονιμοποίηση. Ολες οι μορφές αγώνα μπήκαν στον καμβά της διεκδίκησης, πορείες, συλλαλητήρια, συναυλίες.

Νάσος: Τα προηγούμενα χρόνια ο ρόλος της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας ήταν ρόλος παραπλάνησης και αποκοίμησης. Θυμάμαι όταν το 2010 λέγαμε κάποιοι στις συνελεύσεις ότι το ΔΝΤ όπου πάει καταστρέφει τα πάντα, οι ηγεσίες έλεγαν να πάμε να βρούμε υπουργούς να μιλήσουμε. Και κάθε φορά που οι υπουργοί τους χάιδευαν στην πλάτη, μετά ψήφιζαν και από ένα μνημόνιο. Από την άλλη, υπήρχε η προσπάθεια των εργαζομένων να κινητοποιηθούν από τα κάτω και τα κατάφεραν πολλές φορές κι αυτό βοήθησε να υπάρχει μια στοιχειώδης συσπείρωση και εμπειρία που ήταν απολύτως χρήσιμη όταν ανακοινώθηκε το λουκέτο. Βασικές κινητοποιήσεις ήταν το 2010 η απομάκρυνση πάνω από 1000 συμβασιούχων, το 2011 που βρεθήκαμε και με τους αγανακτισμένους στο Σύνταγμα να κάνουμε ζωντανό πρόγραμμα μέσα από την ιστοσελίδα μας και στα γήπεδα που σηκώναμε πανό διεκδικώντας συλλογικές συμβάσεις για όλους. Και οι παρατεταμένες κινητοποιήσεις ενάντια στις μικτές παραγωγές που πολλές φορές κατηγορήθηκαν και όχι άδικα για διασπάθιση του δημόσιου χρήματος.

Ειρήνη: Η σημερινή διεργασία δεν πρόλαβε να γίνει από το μαύρο και μετά. Υπήρχε τα τρία προηγούμενα χρόνια, από την εποχή Μόσιαλου, που λάνσαρε το σχέδιο συρρίκνωσης της ΕΡΤ. Με τις κινητοποιήσεις και την απεργία διαρκείας για τη ΣΣΕ, με την κατάληψη των συμβασιούχων πριν δυο χρόνια που ανάγκασε και την ΠΟΣΠΕΡΤ να τη στηρίξει, με τις απεργίες ενάντια στην λογοκρισία και το κόψιμο της εκπομπής "Πρωινή Ενημέρωση". Αλλά και πιο πριν, με τη μάχη η Ομοσπονδία να ανοίξει και στους τεχνικούς εκτός ΕΡΤ, με τις απεργίες το 2004 για τη μονιμοποίηση που είπε ο Θέμης, όλα αυτά τα 19 χρόνια που είμαι στην ΕΡΤ δε θυμάμαι να σταματήσαμε ποτέ τους αγώνες. Και πάντα δουλεύαμε την ιδέα να πάρουμε την ενημέρωση και τα κανάλια στα χέρια μας. Αυτό έδειχνε να είναι ανώριμο μέχρι την ώρα του μαύρου, αλλά ζυμωνόταν και τώρα ωρίμασε απότομα.

Πόσο διαφορετικά λειτουργεί η ΕΡΤ των εργαζόμενων; Ποιες είναι οι πιο σημαντικές αλλαγές στο πρόγραμμα;

Νάσος: Τον Οκτώβρη-Νοέμβρη του 2012 κάναμε κινητοποιήσεις για το κόψιμο της εκπομπής των Αρβανίτη-Κατσίμη, με αφορμή και θέματα ρατσισμούαντιρατσισμού. Τον Ιούνιο του 2013, στην ΕΡΤ των εργαζόμενων, έγινε πάνελ με συμμετοχή μεταναστών και εκπροσώπων αντιρατσιστικών κινήσεων. Η διαφορά είναι παραπάνω από εμφανής. Υπάρχουν και αστοχίες, αλλά σε ένα βαθμό είναι φυσιολογικό γιατί φτιάχνουν ένα πρόγραμμα άνθρωποι που έχουν διαφορετικές αντιλήψεις και πολιτικές διαδρομές, διαφορετικές εκτιμήσεις για το πώς μπορεί να λειτουργεί η δημοσιογραφία ιδιαίτερα σε συνθήκες κοινωνικής κρίσης και έντασης, αλλά το τελικό πρόσημο είναι θετικό. Πριν, το πρόγραμμα έβγαινε από εντολές προϊσταμένων. Κι ενώ, ακόμα κι έτσι, είχε φτάσει στις παραμονές των εκλογών του Ιουνίου πέρσι να έχει υψηλότατα ποσοστά τηλεθέασης, ακροαματικότητας και επισκεψιμότητας στο ίντερνετ (δύο εκατομμύρια τότε στο ίντερνετ), η τοποθέτηση νέας διοίκησης από την τρικομματική και οι επιλογές της, κατακρήμνισαν αυτά τα ποσοστά. Αρα πρέπει να τους χρεωθεί η εικόνα απαξίωσης της ΕΡΤ.

Καλλιρόη: Επί της ουσίας κάναμε εμείς μια "αυτοξιολόγηση" της εταιρίας. Λειτουργούμε όσοι πραγματικά δουλεύαμε. Αυτοί που δεν δούλευαν, σύμβουλοι και ειδικοί, εξαφανίστηκαν και τελικά φάνηκε ότι δεν μας χρειάζονται. Από την προσωπική μου εμπειρία, είναι ό,τι καλύτερο έχω ζήσει τα τελευταία χρόνια, να μην πω όλη μου τη ζωή. Πρώτη φορά δε φοβάμαι μέσα στην εταιρία που δουλεύω τόσο καιρό, πρώτη φορά πέσανε τείχη ανάμεσα στους εργαζόμενους, έχουμε πρόσβαση στη ροή του προγράμματος. Είναι αρκετά κοντά στη δημόσια τηλεόραση που εγώ ονειρευόμουν. Βέβαια αυτό θέλει μια απίστευτη δουλειά και στήριξη από παντού.

Θέμης: Η αυτοδιαχείριση έδωσε πνοή. Πραγματικά έχουμε περάσει μια περίοδο από τις καλύτερες της ζωής μας παρότι είναι μαύρη. Προχτές είμαστε εδώ στις 3 το πρωί, και στο χώρο της παραγωγής των πρώην διευθυντών, έβλεπα την Καλιρρόη και άλλους συναδέλφους να κάθονται, να μιλούν στο τηλέφωνο, να δουλεύουν. Ηταν ιδανικό. Φεύγεις από το ένα πόστο και πας αλλού, με έλεγχο και ανακλητότητα, αλλά έχεις την ευκαιρία κι αυτό είναι εξαιρετικό και πρωτόγνωρο. Σταμάτησε το καπέλωμα από τους διευθυντές για το ποιους μουσικούς θα φέρουμε στις συναυλίες κλπ. Τις πρώτες μέρες που είχαμε και πολύ κόσμο απ' έξω πέφτει η ιδέα ότι είναι εδώ σωματεία, σύλλογοι, φορείς, να κάνουμε κάλεσμα σε όλους να μιλήσουν. Ζήτησα το μικρόφωνο από τη δημοσιογράφο και έκανα κάλεσμα να μιλήσουν όλοι για τα δικά τους προβλήματα. Μαζεύτηκαν εικοσιπέντε. Ετσι γίνονταν τα πράγματα. Το πρόγραμμα έχει μεγαλύτερη ακροματικότητα από το προηγούμενο. Γιατί ήρθαν εδώ να μιλήσουν για την ιδιωτικοποίηση του νερού, για τις Σκουριές στην ΕΤ3, για τη ΒΙΟΜΕΤ και την αυτοδιαχείριση του εργοστασίου, για τις απολύσεις στον Κατσέλη. Προχτές είχαμε 4,5 εκατομμύρια προσβάσεις στο ίντερνετ.

Μιλήστε μας για τη συμπαράσταση και τις προσπάθειες που γίνονται να αξιοποιηθεί.

Καλλιρόη: Το πλατύ κάλεσμα της ΠΟΣΠΕΡΤ δύο φορές μέχρι σήμερα στα πρωτοβάθμια σωματεία ήταν καλή κίνηση. Πρέπει να ανοιχτούμε και να καλέσουμε όλους τους ανθρώπους με παρό-

Η ενίσχυση του αγώνα στην ΕΡΤ είναι καθήκον για όλη την Αριστερά.

μοια προβλήματα ή που θα τ' αντιμετωπίσουν στο μέλλον, να κινηθούμε μαζί. Αυτό που προτείνουμε είναι να γίνει η ΕΡΤ κέντρο αγώνα και δράσεων με συσκέψεις, με το πολιτιστικό έργο.

Θέμης: Εργαζόμενοι στην τοπική αυτοδιοίκηση, εκπαιδευτικοί, γιατροί, νοσηλευτές, τσιμέντα χαλκίδας, χαλυβουργοί, όλοι να έρθουν εδώ και να συντονιστούμε. Μόνο με εξωστρέφεια από τη δική μας μεριά θα γίνει. Υπάρχουν εργαζόμενοι που έχουν αγωνιστικότητα και προσπαθούν να ανοίξουν το πράγμα με την ενεργοποίηση άλλων κλάδων, σωματείων, ομοσπονδιών.

Ειρήνη: Χρειάζεται να πάμε στους συλλόγους, στους χώρους δουλειάς, να οργανώσουμε περιοδείες και συζητήσεις, εκδηλώσεις στις γειτονιές. Από την πρώτη μέρα είπαμε ότι συνεχίζουμε και αυτό το επέκτεινε ο ίδιος κόσμος. Τωρα πρέπει να επεκτείνει και τον αγώνα. Η συμπαράσταση να γίνει απεργιακή δράση. Φουντώνοντας ξανά το έξω, θα φουντώσει και το μέσα. Η συμμετοχή μας στο συλλαλητήριο των ΟΤΑ, η οργάνωση νέας σύσκεψης σωματείων, η πίεση στην ΠΟΣΠΕΡΤ να υλοποιεί τις προτάσεις, είναι βήματα.

Νάσος: Τα μηνύματα που μας έρχονται είναι "μη φύγετε" ή "κι εμείς θα κρατήσουμε ανοιχτό το νοσοκομείο μας αν πάνε να μας το κλείσουν". Ενα "μικρό" περιστατικό συμπαράστασης που δεν είναι τόσο γνωστό, είναι το εξής: πριν κλείσει η ΕΡΤ υπήρχε ιδιωτικό συνεργείο καθαριότητας με ντόπιες και μετανάστριες εργαζόμενες, με εργασιακές σχέσεις ελαστικές σαν της Κούνεβα. Οταν λοιπόν ανακοινώθηκε το λουκέτο από τον Κεδίκογλου και τα ιδιωτικά συνεργεία σταμάτησαν να έρχονται, οι καθαρίστριες συνέχισαν να έρχονται εθελοντικά. Θέλει προσπάθεια για να αξιοποιηθεί η συμπαράσταση. Προσπαθούμε για παράδειγμα να ανοίξουμε το θέμα της συγκρότησης απεργιακού ταμείου με ευθύνη των Ομοσπονδιών, γιατί όλα δείχνουν ότι ο αγώνας θα είναι παρατεταμένος. Επίσης το διασωματειακό πρέπει να σχεδιάσει πιο δυναμικά την τακτική του το επόμενο διάστημα. Το απεργιακό φύλλο που έβγαλε, η Αδέσμευτη Γνώμη, μέσα στην απεργία της ΕΡΤ ήταν ένα πολύ καλό βήμα και ο κόσμος το αγκάλιασε μαζικά.

Τι θα προσπαθήσει να κάνει ο Καψής και πώς θα απαντήσετε;

Ειρήνη: Ο Καψής θα προσπαθήσει να κερδίσει χρόνο για να εκφυλιστεί ο αγώνας. Πάλι δεν έχει καταλάβει τη δυναμική του κόσμου, ότι είναι αποφασισμένος να συνεχίσει. Χρειάζεται να οργανώσουμε άμεσα γενική συνέλευση όλων των εργαζομένων που να αποφασίσει ότι δεν κάνουμε βήμα πίσω από αυτά για τα οποία ξεκινήσαμε τον αγώνα, την πλήρη επαναλειτουργία της ΕΡΤ με όλους τους εργαζόμενους και μάλιστα χωρίς τη διοίκησή της που ήταν άχρηστη. Να το αποφασίσει και να το επιβάλει στα σωματεία και την Ομοσπονδία.

Νάσος: Στις μέχρι τώρα συναντήσεις, φαίνεται ότι έχει πιεστεί παρά πολύ η κυβέρνηση και επιχειρεί κάπως να λειάνει το έδαφος. Για πρώτη φορά στο δεύτερο ραντεβού μπήκαν και θέματα πρόωρης συνταξιοδότησης. Ομως, οι τελικοί τους στόχοι δεν πρέπει να αφήνουν καμία αμφιβολία σε κανένα. Το τελικό μοντέλο, όχι ο ενδιάμεσος φορέας, αλλά η "νέα ΕΡΤ" για την οποία μιλάνε, είναι μια ΕΡΤ με κυρίαρχη πολιτική αυτό που άλλες φορές περιγράφαμε ως "ζωή με το μπλοκάκι". Δεν μας ξεγελούν, δεν έχουν παραιτηθεί από τους στόχους τους, προσπαθούν να διασπάσουν τους εργαζόμενους και να πετάξουν "τυράκια". Διεκδικούμε λειτουργία της ΕΡΤ χωρίς καμία απόλυση, όλα όσα ίσχυαν πριν τις 11 Ιουνίου. Αλλά δεν μπορούμε να γυρίσουμε και στο διοικητικό καθεστώς πριν τις 11 Ιουνίου γιατί έχουν αλλάξει πολλά στις συνειδήσεις του κόσμου.

Θέμης: Η κυβέρνηση θα προσπαθήσει να απαξιώσει τον αγώνα, να μείνουμε 50 άτομα για να πει "τώρα εκκενώστε να έρθει ο εκκαθαριστής". Δε νομίζω ότι θα πάνε σε αστυνομική επιχείρηση, αυτό έχει αδυνατίσει. Θα προσπαθήσουν όμως να διαχειριστούν την κατάσταση διαβάλλοντας και διασπώντας τις ομάδες των εργαζόμενων, δημοσιογράφους, μουσικούς, τεχνικούς. Χρειάζεται κινηματική διαδικασία άμεσα για ν' αποτραπεί αυτή η προσπάθεια. Κι αυτό ώρα με την ώρα, μέρα με τη μέρα, εβδομάδα με την εβδομάδα κερδίζεται εδώ μέσα. Μόνο μέσα από τις συλλογικές διαδικασίας, τις συνελεύσεις, τις επιτροπές αγώνα, με σχέδιο και στόχο θα το καταφέρουμε. Προσωπικά είμαι υπέρ της ανατροπής, όχι μόνο της κυβέρνησης αλλά συνολικά. Δώστε μας τα κλειδιά και φύγετε. ■

Το κίνημα της Ταξίμ δεν είναι "κεραυνός εν αιθρία"

Ο **Νίκος Λούντος** αναλύει το υπόβαθρο της μαζικής έκρηξης που συγκλονίζει την Τουρκία.

Μπορούν μερικά δέντρα σε ένα πάρκο να γίνουν ο καταλύτης αποσταθεροποίησης μιας κυβέρνησης που φαινόταν να μην αμφισβητείται από πουθενά; Η απάντηση δόθηκε τόσο εμφατικά με τα γεγονότα που εξελίχθηκαν τον Ιούνη με επίκεντρο την πλατεία Ταξίμ και το πάρκο Γκεζί που ανάγκασαν τους πάντες να αναζητήσουν τα βαθύτερα αίτια, αυτά που λίγες μόνο μέρες πριν από τις μεγάλες διαδηλώσεις παρέμεναν κρυμμένα. Οι μαζικές διαδηλώσεις στη Βραζιλία που ξέσπασαν σχεδόν παράλληλα ήρθαν να συμπληρώσουν την εικόνα ενός καπιταλισμού σε κρίση, στον οποίο δεν υπάρχει χώρος για νησιά σταθερότητας. Μια μικρή αύξηση στα εισιτήρια του Σάο Πάολο οδήγησε σε ένα κίνημα εκατομμυρίων. Από την Ταξίμ ως το Ραδιομέγαρο της Αγίας Παρασκευής και από εκεί ως το Σάο Πάολο, οι εξεγέρσεις δεν είναι εξαιρέσεις, αλλά βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη. Η κοινή δυναμική της κρίσης μπορεί και μετατρέπει μικρές αφορμές σε εστίες αποσταθεροποίησης, εκεί όπου όλα έμοιαζαν ακλόνητα.

Η Τουρκία είναι το κατεξοχήν παράδειγμα. Από τη στιγμή που ξεκίνησαν τα μνημόνια στην Ελλάδα, οι απολογητές της λιτότητας μπορούσαν να χρησιμοποιούν την Τουρκία ως τη χώρα που βρέθηκε στα νυχια του ΔΝΤ αλλά αφού πέρασε ένα δύσκολο τούνελ, βγήκε στο ξέφωτο της ανάπτυξης και μάλιστα με πρωτοφανείς ρυθμούς. Μόλις στα μέσα του Μάη τα ελληνικά ρεπορτάζ ανήγγειλαν με μια σχετική ζήλεια ότι η Τουρκία αποπλήρωσε το τελευταίο της δάνειο από το ΔΝΤ και μάλιστα έχουν ανοίξει συζητήσεις για το πώς είναι σε θέση πλέον να δανείσει η Τουρκία το ΔΝΤ.

Δίπλα στις οικονομικές επιτυχίες η Τουρκία προβαλλόταν ως μοντέλο για τις πολιτικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή, ιδίως μετά την "Αραβική Άνοιξη". Από τις στήλες αυτού του περιοδικού επιμένουμε στη δυναμική της διαρκούς επανάστασης που μπορεί να ανοίξει το δρόμο για βαθιές κοινωνικές αλλαγές στις χώρες που έριξαν με επαναστατικό τρόπο τους δικτάτορές τους. Η κυρίαρχη αφήγηση όμως ήταν ότι στο τέλος του δρόμου μετά τους Μουμπάρακ, τους Καντάφι και τους Μπεν Αλί, υπάρχει το μοντέλο Ερντογάν, μια κοινοβουλευτική δημοκρατία που λειτουργεί παρά τα όποια προβλήματα και στο τιμόνι ένα ήπιο ισλαμιστικό κόμμα το οποίο μπορεί να συνδυάζει την "ανατολίτικη" νοοτροπία με την απρόσκοπτη ένταξη στους δυτικούς θεσμούς και την παγκόσμια οικονομία.

"Νεο-οθωμανισμός"

Σε τρίτο επίπεδο, προβάλλονται οι γεωπολιτικές επιτυχίες της Τουρκίας. Εκεί είναι που οι υπερβολές εκφράστηκαν με τις πιο πομπώδεις λέξεις: Νεο-οθωμανισμός, Σουλτάνος, βιλαέτια και ούτω καθεξής. Η Τουρκία μπορούσε να ξεδιπλώσει τις διπλωματικές και στρατηγικές της δυνατότητες για να εξασφαλίσει τη σταθερότητα του Ιράκ μετά την αποχώρηση του αμερικάνικου στρατού, να παίξει βασικό ρόλο στις εξελίξεις στη Συρία, φιλοξενώντας στο έδαφός της ένα τμήμα της ηγεσίας της αντιπολίτευσης και οργανώνοντας τα παζάρια με το καθεστώς και τους ιμπεριαλιστές.

Όλα αυτά συμπληρώνονταν με έναν θαυμασμό σε ένα τέταρτο επίπεδο, την πολιτική σταθερότητα στο εσωτερικό της Τουρκίας. Ο Ερντογάν πήγε από εκλογική επιτυχία σε επιτυχία φτάνοντας να πάρει σχεδόν το 50%, καταφέρνοντας να περιθωριοποιήσει την αντιπολίτευση και να εξασφαλίσει ότι το βαθύ κράτος έχασε βασικά εργαλεία με τα οποία θα μπορούσε να τον ανατρέψει.

Δυνατή οικονομία, κύρος στην περιοχή, γεωπολιτική αναβάθμιση και πολιτική σταθερότητα. Ζηλευτός συνδυασμός ώστε να υπάρχουν φωνές που λένε το "Κάν'το όπως η Τουρκία" είναι η λύση για όλα. Προφανώς το σκεπτικό αυτό κατέληγε πως τα μεγάλα κινήματα στην Τουρκία ανήκουν στο παρελθόν.

Το κίνημα του πάρκου Γκεζί και στα τέσσερα αυτά επίπεδα ήρθε να υπενθυμίσει ότι η πραγματικότητα απέχει από τις επιθυμίες των ισχυρών. Ας τα πάρουμε ένα ένα.

Στο επίπεδο της οικονομίας, την ώρα που όλοι έδειχναν τις επιτυχίες της Τουρκίας ως δρόμο προς τον οποίο μπορεί να βαδίσει η Ελλάδα, στις στήλες αυτού του περιοδικού (ΣΑΚ, νο87) γράφαμε: *"Η εισροή τέτοιων κεφαλαίων στη Βραζιλία ή στην Τουρκία δημιουργεί φαινόμενα οικονομικής ευεξίας που στην πραγματικότητα είναι φούσκες. Φούσκες στα χρηματιστήριά τους, φούσκες στα ακίνητα και βέβαια στις πρώτες ύλες. Χωρίς μια βιώσιμη ανάκαμψη διεθνώς, αυτές οι νέες φούσκες δεν είναι διατηρήσιμες, όπως δεν ήταν διατηρήσιμα τα «θαύματα» της Ιρλανδίας ή ακόμα και της «ισχυρής Ελλάδας του Ευρώ» το προηγούμενο διάστημα.*

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι μετά το σοκ της κρίσης του 1998 και μέχρι το σοκ της νέας κρίσης του 2008, η ελληνική οικονομία γνώρισε μια δεκαετία με ψηλούς ρυθμούς «ανάπτυξης» με σταθερό νόμισμα (το ευρώ), με χαμηλό σχετικά πληθωρισμό και χαμηλά επιτόκια δανεισμού, στοιχεία που την εμφάνιζαν σε πορεία να φτάσει («να συγκλίνει»), αν όχι να ξεπεράσει την «παλιά Ευρώπη».... Αλλά τώρα ξέρουμε ότι στη συνέχεια η φούσκα έσκασε.

Από αυτή την άποψη, όταν διάφοροι προπαγανδιστές των «διαρθρωτικών αλλαγών»... χρησιμοποιούν το παράδειγμα της Τουρκίας για να πείσουν τους εργαζόμενους να αποδεχθούν τις ιδιωτικοποιήσεις, τις περικοπές μισθών και τις ευέλικτες εργασιακές σχέσεις, πρέπει να τους θυμίζουμε ότι πριν από δέκα χρόνια οι Τούρκοι ομόλογοί τους χρησιμοποιούσαν το παράδειγμα της Ελλάδας

Η πλατεία Ταξίμ, απαγορευμένη για τους διαδηλωτές επί 35 χρόνια, πλημμύρισε κόσμο.

και των επιτυχιών της ένταξης στο Ευρώ. Η αλήθεια είναι ότι η σημερινή κρίση της Ελλάδας δείχνει το μέλλον της Τουρκίας και όχι το αντίστροφο."

Αυτή η ανάλυση, όπως φαίνεται και από το απόσπασμα πατούσε πάνω στην εμπειρία του ελληνικού οικονομικού "θαύματος" της προηγούμενης δεκαετίας που κατέληξε σε ελληνική τραγωδία. Πατούσε όμως και σε μια πιο συνολική αντιμετώπιση για την κρίση και για το χαρακτήρα της τουρκικής ανάπτυξης μέσα σε αυτήν.

Η Τουρκία είχε όντως να επιδείξει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης τα προηγούμενα χρόνια. Σε δύο μάλιστα χρονιές, βρέθηκε δεύτερη παγκοσμίως, μόνο μετά την Κίνα. Τα δύο τελευταία χρόνια, ωστόσο, οι ρυθμοί ανάπτυξης επιβραδύνθηκαν. Βρισκόταν η Τουρκία έξω από τον κύκλο της παγκόσμιας κρίσης; Όπως γράφει ο μαρξιστής οικονομολόγος Μάικλ Ρόμπερτς:

"Η τελευταία μεγάλη ύφεση χτύπησε την Τουρκία εξίσου σκληρά όσο και οποιονδήποτε άλλον. Η απάντηση της κυβέρνησης (αντίθετα με τις συμβουλές του ΔΝΤ) ήταν να αφήσει να εξελιχθεί μια τεράστια έκρηξη στην πίστωση ώστε να τροφοδοτηθεί η εγχώρια ζήτηση. Έτσι ο πληθωρισμός ανέβηκε σε διψήφια ποσοστά και το έλλειμμα στις τρέχουσες συναλλαγές έφτασε το 10% του ΑΕΠ (το δεύτερο μεγαλύτερο στον κόσμο όταν μετριέται σε δολάρια) το 2011, αφήνοντας την Τουρκία εκτεθειμένη στον κίνδυνο μιας αναστροφής της ροής κεφαλαίων μέσα σε περίοδο διαρκούς παγκόσμιας αβεβαιότητας. Οι ανάγκες εξωτερικής χρηματοδότησης είναι περίπου 25% του ΑΕΠ, κι έτσι οι τουρκικές τράπεζες βασίζονται στον βραχυχρόνιο ξένο δανεισμό".

Καθώς κλείνει η κάνουλα του φτηνού χρήματος που έδωσαν στην παγκόσμια κυκλοφορία οι κεντρικές τράπεζες, με πρώτη την Fed, τα τελευταία χρόνια, όλες οι οικονομίες που στηρίχθηκαν σε αυτόν τον διεθνή δανεισμό, βλέπουν την αισιοδοξία τους να τραντάζεται. Δεν είναι τυχαίο ότι ο Ερντογάν, ανάμεσα σε διάφορες συνωμοσιολογικές επιθέσεις που έκανε στο κίνημα του πάρκου Γκεζί, η αγαπημένη του, αυτή που επανέλαβε περισσότερο, ήταν ότι οι διαδηλωτές είναι όργανα των "διεθνών δανειστών" οι οποίοι ετοιμάζονται να δημιουργήσουν προβλήματα στην Τουρκία. Όταν ξέσπασαν οι μεγάλες διαδηλώσεις στη Βραζιλία, ο Ερντογάν έτρεξε να δώσει τη συμπαράστασή του στην κυβέρνηση της Ρουσέφ, λέγοντας πως οι ίδιες δυνάμεις βρίσκονται πίσω από την αποσταθεροποίηση και της Τουρκίας και της Βραζιλίας.

Φυγή κεφαλαίων

Το περιοδικό Economist, στα μέσα Ιούνη, δημοσίευσε ένα αφιέρωμα στις "αναδυόμενες οικονομίες" των οποίων τα νομίσματα έχουν δεχτεί γερά πλήγματα το τελευταίο διάστημα. Εκεί η Βραζιλία βρίσκεται στην ίδια λίστα με την Τουρκία: *"τους τελευταίους μήνες, τα 19 από τα 24 νομίσματα αναδυόμενων οικονομιών που παρακολουθεί το Bloomberg έχουν χάσει σε αξία έναντι του δολαρίου. Ο πυροδότης για αυτό το ξεπούλημα ήταν μια παρατήρηση που έκανε το Μάη ο πρόεδρος της Fed, Μπεν Μπερνάνκε, ότι οι αγορές ομολόγων με χρήση χρημάτων της κεντρικής τράπεζας θα περιορίζονταν.... η προοπτική μεγαλύτερης ανόδου των επιτοκίων πιθανώς θα σπρώξει το δολάριο προς τα πάνω και θα ξαναμαζέψει χρήματα πίσω στην Αμερική από πιο ριψοκίνδυνα μέρη του κόσμου".*

Ενώ επισημαίνει πως: *"οι πιο ευάλωτες χώρες είναι αυτές που στηρίζονται σε ξένο κεφάλαιο για να γεφυρώσουν το χάσμα ανάμεσα σε αυτό που ξοδεύουν και σε αυτό που κερδίζουν".* Όπως είδαμε η Τουρκία είναι από τις πρώτες στη λίστα αυτών των ευάλωτων χωρών. Από το 2009 υπολογίζεται ότι στα νομίσματα των αναδυόμενων αγορών έχουν εισρεύσει 4 τρισεκατομμύρια δολάρια. Είναι προφανές ότι ένα ποσοστό όλου αυτού του χρήματος μπόρεσε να μετατραπεί σε ανάπτυξη και σε φαινομενικό πλούτο, όμως αυτή τη στιγμή που γράφεται αυτό το άρθρο, στα τέλη Ιούνη, η λίρα έπεσε πλέον σε ιστορικό χαμηλό

Τα συνδικάτα μπήκαν στη δράση μαζί με την Ταξίμ.

έναντι του δολαρίου. Όσο πιο εύκολα έρχονται τα κεφάλαια, άλλο τόσο εύκολα μπορούν να φύγουν.

Ένας ακόμη δείκτης που δείχνει πόσο επιφανειακές είναι οι συγκρίσεις της Τουρκίας με... την Κίνα είναι το επίπεδο της εγχώριας αποταμίευσης. Ολόκληρη η συζήτηση για την ανάδυση μιας νέας μεσαίας τάξης στην Κίνα στηρίζεται στο γεγονός ότι το επίπεδο της αποταμίευσης ανέβηκε από το 44% του ΑΕΠ το 2002 σχεδόν στο 53% το 2010[1] (σε ένα ΑΕΠ που κάλπαζε). Στην Τουρκία *"οι εγχώριες αποταμιεύσεις υποχώρησαν σημαντικά τη δεκαετία του 2000. Ο ρυθμός μειώθηκε από 23,5% του ΑΕΠ στη δεκαετία του 1990 σε 17% την περίοδο 2000-2008 και ακόμη περισσότερο σε 12,7% το 2010. Αυτή η μείωση οφείλεται κυρίως στην απότομη πτώση των ιδιωτικών αποταμιεύσεων, ενώ η δημόσια αποταμίευση αυξήθηκε στο μεγαλύτερο μέρος αυτής της περιόδου".*[2]

Η ροή φτηνού χρήματος μπορεί να κράτησε για λίγα χρόνια την Τουρκία στον αφρό, αλλά δεν μπόρεσε να την οδηγήσει να ξεπεράσει το θεμελιώδες πρόβλημα της κερδοφορίας των επενδύσεων. Η επίθεση στα πάρκα και τους ανοιχτούς δημόσιους χώρους, που δεν ξεκίνησε με το πάρκο Γκεζί, ήταν αντανάκλαση της φούσκας της οικοδομής και της τάσης για μεγάλα εμπορικά κέντρα από όπου διοχετευόταν όλο το διογκωμένο εμπόριο εισαγόμενων ειδών.

Ο τρόπος με τον οποίο το ποσοστό κέρδους ανέβηκε μετά τη βαθιά πτώση της δεκαετίας του '90 ήταν κυρίως με αύξηση της εκμετάλλευσης, δηλαδή με φτηνή εργατική δύναμη. Αυτό έχει προφανείς κοινωνικές συνέπειες. Η ανεργία παρά την τεράστια ανάπτυξη παρέμεινε σε διψήφια ποσοστά. Η Τουρκία ανάμεσα στις αναπτυγμένες χώρες είναι πρώτη σε επίπεδα ανισότητας, έχει υπερπενταπλάσια από τα μέσα ποσοστά εργαζόμενων που δουλεύουν εξαντλητικές υπερωρίες. Σε κάθε κάτοικο αντιστοιχούν 0,9 δωμάτια στο σπίτι, με 1,6 κατά μέσο όρο στις αναπτυγμένες χώρες. Αντίστοιχα 87% των ανθρώπων κατοικεί σε σπίτι με τουαλέτα με τρεχούμενο νερό και καζανάκι έναντι 97,8% στις αναπτυγμένες χώρες.

Οι αραβικές επαναστάσεις

Όσον αφορά στο πολιτικό πρότυπο που προσφέρει η Τουρκία στον αραβικό κόσμο, εκεί το ανακάτεμα της τράπουλας στην περιοχή έχει ήδη βάλει ήδη στην άκρη τις εύκολες προβλέψεις. Ο πιο ξεκάθαρος τρόπος να το δούμε είναι μέσα από την πρόσφατη επίσκεψη του Ερντογάν στην Βόρεια Αφρική. Ο κατά τα άλλα "Σουλτάνος" αποφάσισε να φύγει ενώ εξελισσόταν η εξέγερση στο πάρκο Γκεζί για προγραμματισμένο ταξίδι σε Αλγερία, Τυνησία. Όμως στην Τυνησία τον υποδέχτηκαν διαδηλωτές με το σύνθημα "Παραιτήσου!". Το περιοδικό Foreign Policy δίνει μια γεύση: *"Μια μικρή πομπή οχημάτων ασφαλείας – κάποια από τα οποία, παραδόξως, αγοράστηκαν με τουρκική βοήθεια – έχουν παραταχθεί μπροστά στην τουρκική πρεσβεία στην Τύνιδα, περιμένοντας πιθανούς διαδηλωτές.*

Πρόκειται για εντελώς διαφορετικό καλωσόρισμα για τον τούρκο πρωθυπουργό Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, ο οποίος έκανε την τελευταία του επίσκεψη στην Τυνησία το Σεπτέμβρη του 2011 σε αυτό που κανείς θα αποκαλούσε γύρο του θριάμβου στη Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική. Εκείνες τις μέρες, ο Ερντογάν ήταν ο βασιλιάς του αραβικού πεζοδρομίου, επιπλέοντας πάνω στο κύμα της δημοφιλίας. Μια σειρά παράγοντες – από την θεατρική στάση του έναντι του Ισραήλ (με πιο χαρακτηριστικό το αξέχαστο ξέσπασμα κατά του ισραηλινού προέδρου Σιμόν Πέρες στο Νταβός του 2009, αλλά και την σιωπηλή υποστήριξη που έδωσε στο στόλο αποστολής βοήθειας με το πλοίο Μαβί Μαρμαρά το 2010), μέχρι την ραγδαία ανοδική οικονομική δύναμη της Τουρκίας ως την άρνηση του κοινοβουλίου να επιτρέψει στις ΗΠΑ να εισβάλουν χερσαία στο Ιράκ το 2003, συνδυάστηκαν για να κάνουν τον ηγέτη με τις καθαρές κουβέντες και το ισλαμιστικής καταγωγής κόμμα του δημοφιλή στους Άραβες.

Όμως η κατάσταση έχει αλλάξει. Την τελευταία βδομάδα, οι Τυνήσιοι δέχονται μια σταθερή ροή ειδήσεων σχετικά με τις διαδηλώσεις στην Τουρκία, από το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, τις εφημερίδες και το φέισμπουκ. Ενώ ο Ερντογάν παραμένει δημοφιλής σε μεγάλη κλίμακα για τους Τυνήσιους πολλοί είναι πλέον καχύποπτοι για τα ανοίγματά του και χλευάζουν την ιδέα πως το κόμμα AKP μπορεί να λειτουργήσει ως κάποιου είδους "μοντέλο" για δημοκρατικά κράτη με μουσουλμανική πλειοψηφία".

Οι κάθε λογής Μούρσι μπορεί να ήθελαν να κάνουν τον κόσμο να κοιτάει προς την Τουρκία ως μοντέλο διεξόδου από τη μιζέρια, όμως ο κόσμος στο πάρκο Γκεζί βγήκε με συνθήματα "Η Ταξίμ θα γίνει νέα Ταχρίρ" και λίγες μέρες μόνο αργότερα η πλατεία Ταχρίρ στο Κάιρο ξαναπλημμύρισε κόσμο, ενάντια στον Μούρσι αυτή τη φορά. Δεν είναι εύκολο για κανέναν ηγέτη αστικού κρά-

τους να ταυτιστεί με μια επανάσταση που βρίσκεται σε εξέλιξη, ακριβώς γιατί η δυναμική της ανά πάσα στιγμή μπορεί να στραφεί εναντίον του. Όποιοι νόμιζαν ότι ο Ερντογάν μπορεί να τα καταφέρει, υπερτίμησαν τις ικανότητές του και υποτίμησαν τη δυναμική των αραβικών επαναστάσεων.

Το ίδιο ισχύει και στο τρίτο επίπεδο, το γεωπολιτικό. Η αμερικανική υποχώρηση από τη Μέση Ανατολή έδωσε όντως χώρο σε περιφερειακές δυνάμεις να παίξουν πρωτοφανή ρόλο στις εξελίξεις στην περιοχή. Η Τουρκία αξιοποίησε αυτό το κενό σε συνδυασμό με το πρόσφατο πολιτικό της κύρος, και αναδείχθηκε σε βασικό παίχτη όσον αφορά τη σταθεροποίηση του Ιράκ και την ανατροπή του Άσαντ στη Συρία. Όμως, είναι σκέτη τρέλα να πιστεύει κανείς ότι το να γίνεσαι ενεργητικό κομμάτι μιας περιοχής σε κρίση σημαίνει ότι γίνεσαι αυτόματα και ισχυρότερος. Η κατάσταση στη Συρία δεν εξελίχθηκε σε μια ομαλή μετάβαση από τον Άσαντ σε ένα ελεγχόμενο καθεστώς, όσο κι αν το ήθελαν τα διάφορα επιτελεία. Στο εσωτερικό της χώρας συνεχίζει να εξελίσσεται ένα μακελειό, με το καθεστώς να έχει καταφέρει να δώσει στην επανάσταση χαρακτηριστικά εμφυλίου πολέμου ανάμεσα στα θρησκευτικά δόγματα. Η κρίση έχει πλέον μεταφερθεί στο εσωτερικό του Λιβάνου, αλλά και της Ιορδανίας, στα σύνορα της οποίας πλέον σταθμεύουν αμερικάνοι κομάντος. Μπορεί όλοι να θέλουν να αποφύγουν μια επέμβαση, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι αποκλείεται. Μόνο το ζήτημα των προσφύγων να λάβει υπόψη του κανείς, καταλαβαίνει ότι η αποσταθεροποίηση της Συρίας δεν σημαίνει αυτομάτως αναβάθμιση της Τουρκίας. Αυτή τη στιγμή ο αριθμός τους εντός των συνόρων της Τουρκίας φαίνεται ότι προσεγγίζει το μισό εκατομμύριο. 200 χιλιάδες σε οργανωμένους καταυλισμούς, 290 χιλιάδες εκτός, ενώ άλλες 100 χιλιάδες περιμένουν στην άλλη μεριά του συνόρου.[3] Η αστάθεια έχει μεταφερθεί εντός συνόρων και με άλλους τρόπους. Στις 11 Μάη, δυο παγιδευμένα αυτοκίνητα εξερράγησαν στο Ρεϊχανλί, κοντά στα σύνορα με την Συρία. Η τουρκική πλευρά λέει ότι ήταν έργο των συριακών μυστικών υπηρεσιών. Όποιος κι αν είναι ο υπαίτιος, πάνω από 50 άνθρωποι σκοτώθηκαν και 140 τραυματίστηκαν. Οι διαδηλωτές στο πάρκο Γκεζί δεν ξέχασαν τους νεκρούς του Ρεϊχανλί και θύμισαν

Καθώς κλείνει η κάνουλα του φτηνού χρήματος, οι οικονομίες βλέπουν την αισιοδοξία τους να τραντάζεται

στον Ερντογάν τις "επιτυχίες" της "οθωμανικής πολιτικής" του. Εξάλλου, το ζήτημα των αντιιμπεριαλιστικών περγαμηνών του Ερντογάν γίνεται κάπως πιο περίπλοκο, όταν αναλαμβάνει να παίξει ρόλο στα παζάρια της συριακής αντιπολίτευσης και των Αμερικάνων. Στο Κουρδικό, επίσης, τα προβλήματα του Ερντογάν έγιναν πιο δυσεπίλυτα, καθώς ο Άσαντ άρχισε να κάνει συμφωνίες με τη συριακή πτέρυγα του PKK για να εξασφαλίσει τον έλεγχο στα σύνορα.

Πολιτική παντοδυναμία;

Στο τέταρτο επίπεδο, αυτό της πολυδιαφήμισμένης πολιτικής καπατσοσύνης του Ερντογάν αξίζει να σταθούμε, γιατί αφορά πιο άμεσα και το χαρακτήρα του κινήματος που αναδείχθηκε στο πάρκο Γκεζί. Ο Ερντογάν όντως είχε μια σειρά αναμφισβήτητες πολιτικές επιτυχίες. Το κόμμα του, AKP, στην πρώτη του εκλογική εμφάνιση το 2002 πήρε σχεδόν 11 εκατομμύρια ψήφους, το 2007 16 εκατομμύρια, και το 2012 πάνω από 21 εκατομμύρια (49,8%).

Η επιτυχία του ήταν ακόμη βαθύτερη. Όταν εξελέγη το 2002 δεν μπόρεσε να ορκιστεί πρωθυπουργός για κάποιους μήνες, γιατί ακόμη δεσμευόταν από καταδικαστική απόφαση δικαστηρίου. Είχε κάνει τέσσερις μήνες φυλακή το 1999, γιατί είχε απαγγείλει ένα ποίημα που θεωρήθηκε "αντι-κεμαλικό". Ο Νετζμετίν Ερμπακάν, με το κόμμα της Ευημερίας (πολιτικός πρόγονος του AKP) είχε γίνει πρωθυπουργός το 1996 και ανατράπηκε αναίμακτα από το στρατό στον ένα χρόνο διακυβέρνησης. Με το που ανέλαβε ο Ερντογάν την πρωθυπουργία, πολλοί ήταν αυτοί που μετρούσαν μήνες μέχρι να ανατραπεί με παρόμοιο τρόπο, μιας και ο στρατός δεν θα δεχόταν έναν "ισλαμιστή" στην εξουσία. Τελικά ο Ερντογάν όχι μόνο κατάφερε να παραμείνει στην εξουσία, αλλά και να αντιστρέψει σε μεγάλο βαθμό την πίεση, σε βάρος του στρατιωτικού κατεστημένου. Το ξήλωμα του δικτύου Εργκενεκόν που απλωνόταν με εκατοντάδες μέλη από το στρατό ως τα δικαστήρια, και τα σχέδια αποσταθεροποίησης και πραξικοπήματος με την κωδική ονομασία "Βαριοπούλα" έφεραν τον Ερντογάν στη θέση του κατήγορου και τους πραξικοπηματίες στο σκαμνί. Ούτε πραγματικά πραξικοπήματα έγιναν, ούτε το λεγόμενο "ηλεκτρονικό πραξικόπημα" με το οποίο ο στρατός απειλούσε να επέμβει αν εκλεγόταν Πρόεδρος της Δημοκρατίας το νο2 του Ερντογάν, ο Αμπντουλάχ Γκιουλ.

Όμως, όλες αυτές οι επιτυχίες δεν ήρθαν ερήμην του απλού κόσμου στην Τουρκία, αλλά με βάση την αφύπνιση του και τη δράση του. Όσοι έχουν θαμπωθεί από την πολιτική σταθερότητα της Τουρκίας, χρειάζεται να θυμηθούν ότι στις εκλογές του 2002, τις πρώτες εκλογές που έγιναν μετά το οικονομικό κραχ του 2001, τα "μεγάλα" κόμματα καταβαραθρώθηκαν. Τρία κόμματα με αρχηγούς πρώην πρωθυπουργούς, τους Γιλμάζ, Τσιλέρ και Ετζεβίτ, έμειναν εκτός βουλής. Μαζί τους εκτός Βουλής έμειναν και οι φασίστες του ΜΗΡ. Πάνω σε αυτή τη μαζική εκλογική ανταρσία στήθηκε η επιτυχία του AKP. Ο κόσμος που τιμώρησε τους παλιούς πολιτικούς για τις ευθύνες τους για την κρίση, απαιτούσε από τον Ερντογάν να προχωρήσει το ξεκαθάρισμα πιο βαθιά από το επίπεδο της διακυβέρνησης και να φτάσει στους στρατηγούς, τους δικαστές και ολόκληρο το κεμαλικό κατεστημένο. Το Γενάρη του 2007, όταν δολοφονήθηκε ο τουρκο-αρμένιος δημοσιογράφος Χραντ Ντινκ, ήταν οι μαζικές διαδηλώσεις που φώναζαν το σύνθημα "Είμαστε όλοι Αρμένιοι" που απαίτησαν από τον Ερντογάν να δυναμώσει το κυνηγητό σε βάρος του βαθέος κράτους που ήθελε να στήσει εθνικιστικές και ρατσιστικές προβοκάτσιες δολοφονώντας μειονοτικούς.

Και ο "αντιιμπεριαλισμός" του Ερντογάν δεν ήταν αυθόρμητος, αλλά πάτησε πάνω στην κινητοποίηση του κόσμου. Την 1η Μάρτη του 2003, μια τεράστια διαδήλωση περικύκλωσε το κοινοβούλιο στην Άγκυρα και ανάγκασε τους βουλευτές να μην δώσουν την έγκρισή τους για τη χερσαία διέλευση του αμερικάνικου στρατού μέσω Τουρκίας, στον πόλεμο του Ιράκ που θα ξεκινούσε λίγες μόλις μέρες αργότερα. Αυτό το αντιπολεμικό κίνημα είχε σαν συνέχεια το κίνημα αλληλεγγύης στην Παλαιστίνη, το οποίο οργάνωσε τη συμπαράσταση στη βομβαρδισμένη και αποκλεισμένη Γάζα,

αναγκάζοντας τον Ερντογάν να δώσει τη "συγκατάθεσή" του στους στόλους αλληλεγγύης.

Ακόμη πιο σημαντικό, το αντιπολεμικό κίνημα σε συνδυασμό με τα πολιτικά ανοίγματα που είχε κάνει ο Ερντογάν κόντρα στο στρατιωτικό κατεστημένο, έδωσαν νέα ώθηση στο κουρδικό κίνημα. Ο Ερντογάν αναγκάστηκε να ανοίξει διαπραγματεύσεις με τον "αρχι-τρομοκράτη" Οτσαλάν, να ανοίξει το θέμα ταμπού της συνταγματικής αναθεώρησης με την οποία θα αφαιρεθεί η υποχρεωτική για όλους "τουρκικότητα", να υποσχεθεί αποχώρηση του στρατού από τις κουρδικές περιοχές, να δώσει δικαιώματα για την ομιλία και τη διδασκαλία της κουρδικής γλώσσας. Όλα αυτά δεν είναι "κιμπαριλίκι" του Ερντογάν, αλλά αποτέλεσμα δεκαετιών του ένοπλου αγώνα των Κούρδων και ενός νέου κινήματος που κατάφερε να διεκδικήσει χώρο στην κεντρική πολιτική σκηνή.

Το κίνημα της πλατείας Ταξίμ συνεπώς δεν έπεσε από τον ουρανό, αλλά κουβαλάει όλες αυτές τις διαδρομές αναζωογόνησης της ριζοσπαστικοποίησης τουλάχιστον μια δεκαετία τώρα. Η ταχύτητα με την οποία τα εργατικά συνδικάτα βγήκαν σε απεργία σε συμπαράσταση με το πάρκο είναι απόδειξη ότι οι συνδέσεις μεταξύ των κινημάτων όχι μόνο υπάρχουν αλλά ήταν και ενεργές. Ας συγκρίνει κανείς πόσος καιρός χρειάστηκε στην Ισπανία, σε μια χώρα με πιο ισχυρό συνδικαλιστικό κίνημα, για αν βγει γενική απεργία στο πλευρό των Αγανακτισμένων.

Η πολιτική της πλατείας

Ακριβώς επειδή στο πάρκο Γκεζί συμπυκνώθηκαν όλες αυτές οι μακρόχρονες διαδικασίες, η πολιτική κάθε άλλο παρά έλειπε. Μπορεί για ένα σημαντικό τμήμα του κόσμου να ήταν η πρώτη φορά που συμμετείχε σε ένα μαζικό κίνημα και για κάποιους από αυτούς η τουρκική σημαία να μην ήταν τίποτα παραπάνω από ένα σύμβολο ενότητας, όμως οι κεμαλιστές προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν αυτή τη διάθεση επιχειρώντας να ρίξουν συνθήματα υπέρ του στρατού. Το γεγονός ότι στην πλατεία είχαν καταφέρει να έχουν την ηγεμονία οι δυνάμεις της Αριστεράς οδήγησε αυτές τις απόπειρες σε πλήρη αποτυχία. Οι σύντροφοι του αδελφού μας κόμματος στην Τουρκία, DSIP, έστελναν ανταποκρίσεις για το πώς κατάφεραν να οργανώσουν

Πανό του Επαναστατικού Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος (DSIP) στο πάρκο Γκεζί.

έναν χώρο μέσα στο πάρκο, όπου είχαν φωνή οι Κούρδοι, οι Αρμένιοι, οι υπόλοιπες μειονότητες, μαζί με οργανώσεις γυναικών, ομοφυλόφιλων και πάνω από όλα πιστών μουσουλμάνων και γυναικών που φοράνε μαντίλα, οι οποίες είχαν μπει στο στόχαστρο των εθνικιστών.

Η απόπειρα να περιγραφεί το κίνημα του πάρκου ως απλώς ένα κίνημα ενάντια στον ισλαμισμό του Ερντογάν βολεύει και τους κεμαλικούς και τον ίδιο τον Ερντογάν. Για τους υποστηρικτές του στρατού, ήταν πολύ εξυπηρετικό να λένε: *"Πρόκειται για την πρώτη γενιά που βγαίνει στους δρόμους για τις ατομικές της ελευθερίες και όχι για τα συλλογικά της δικαιώματα"*. Είναι εξυπηρετικό γιατί οι ίδιοι δεν έχουν να υποσχεθούν παρά λιγότερα συλλογικά δικαιώματα, κρυβόμενοι πίσω από τα χτυπήματα στις ατομικές ελευθερίες που επιχειρεί ο Ερντογάν. Αντίστοιχα, ο Ερντογάν, προσπάθησε να κατηγορήσει τους διαδηλωτές ως άπιστους που μπαίνουν με τα παπούτσια στα τζαμιά, προσβάλλουν τις γυναίκες με μαντίλα. Δεν ήταν παρά μια απόπειρα για να διχάσει τον πληθυσμό με βάση την πίστη.

Οι εξελίξεις των τελευταίων ημερών του Ιούνη, μετά τις συγκρούσεις στο Λιτζέ του τουρκικού Κουρδιστάν διαψεύδουν όσους πίστευαν πως το κίνημα κατά του Ερντογάν δεν είναι παρά ένα εργαλείο των Κεμαλιστών. Οι συγκρούσεις με αφορμή τη δημιουργία ενός νέου αστυνομικού σταθμού οδήγησαν σε ξεσηκωμό σε ολόκληρη την περιοχή του Ντιγιάρμπακιρ με σύνθημα "Ερντογάν, μη μας βγάλεις ξανά στο βουνό". Στο κέντρο της Ισταμπούλ, οι δυνάμεις της Αριστεράς που στήριξαν την εξέγερση του πάρκου αυτή τη φορά βγήκαν στο πλευρό των Κούρδων.

Στην πραγματικότητα, τα ίδια τα πίσω-μπρος του Ερντογάν στη διάρκεια της εξέγερσης αποκαλύπτουν το εύρος του κινήματος. Μετά τους αρχικούς λενταρισμούς, αναγκάστηκε να μαζέψει την αστυνομία, να υποσχεθεί το πάγωμα του έργου ανοικοδόμησης του πάρκου και να προχωρήσει σε διάλογο με τους διαδηλωτές. Το κίνημα άρχισε να συζητάει την προοπτική συντεταγμένης υποχώρησης από την πλατεία. Όμως, η απεργία των ομοσπονδιών DISK και KESK είχε ήδη κηρυχθεί για τις 17 Ιούνη και μετατράπηκε σε ένα πανεθνικό γεγονός με συγκεντρώσεις σε όλη τη χώρα. Ο Ερντογάν έστειλε αιφνιδιαστικά την αστυνομία να αδειάσει με βάρβαρο τρόπο την πλατεία, προσπαθώντας να κόψει τις γέφυρες ανάμεσα στην αίσθηση της νίκης για τη σωτηρία του πάρκου και τη συνέχεια των αγώνων σε όλα τα επίπεδα.

Το σύνθημα "Άγκυρα, Αθήνα, Λευκωσία, εχθρός μας το κεφάλαιο και η στρατοκρατία" για πολλά χρόνια έμοιαζε προπαγανδιστικό. Οι εξελίξεις στην Κύπρο και στην Τουρκία το έκαναν ζωντανή πραγματικότητα. Για πρώτη φορά και στις τρεις χώρες ταυτόχρονα ο κόσμος βλέπει τον εχθρό στα πρόσωπα των πρωθυπουργών, των προέδρων, των καπιταλιστών, των τραπεζιτών και των καραβανάδων της δικιάς του "πατρίδας". Είναι μια κατάκτηση την οποία η Αριστερά πρέπει να τη στηρίξει και να την διευρύνει. Η απάντηση απέναντι στην κρίση όχι μόνο δεν θα έρθει μέσα από περισσότερους ανταγωνισμούς για το ποιος θα ελέγξει τους υδρογονάνθρακες της Μεσογείου, αλλά απλώνοντας το χέρι της αλληλεγγύης στους εξεγερμένους στην άλλη πλευρά των συνόρων. ■

1. http://www.tradingeconomics.com/china/gross-savings-percent-of-gdp-wb-data.html
2. Έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας για την Τουρκία. 23/12/11 (http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2012/11/28/000333037_20121128233319/Rendered/PDF/NonAsciiFileName0.pdf)
3. http://www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2013/06/27-syrian-refugees-in-turkey-kirisci

Η παγκόσμια οικονομική κρίση
Νέα φάση αναταραχής

Ο **Πάνος Γκαργκάνας** εξηγεί πώς οι συνταγές "σωτηρίας" του χθες, έχουν γίνει εφιάλτες του σήμερα.

Στο προηγούμενο τεύχος αυτού του περιοδικού ο Κώστας Σαρρής είχε επισημάνει τα στοιχεία επιδείνωσης της κρίσης διεθνώς σε ένα άρθρο με τίτλο «Καπιταλισμός χωρίς πυξίδα». Έγραφε συγκεκριμένα:

"Το ίδιο το ΔΝΤ στην τελευταία έκθεση για την παγκόσμια οικονομία παραδέχεται πως «η παγκόσμια οικονομία επιβραδύνει επικίνδυνα για τα έτη 2013-2014». ...

Η εικόνα επιδείνωσης καταγράφεται επίσης στα τελευταία στοιχεία για το παγκόσμιο εμπόριο. ...Ο γενικός διευθυντής του ΠΟΕ, Πασκάλ Λαμί, είπε πως τα στοιχεία είναι «καταθλιπτικά» και οδηγούν στην απειλή ενός παγκόσμιου «νομισματικού πολέμου»: ανταγωνιστικές υποτιμήσεις νομισμάτων, στην προσπάθεια να πατήσει ένας πάνω στον άλλον για να γλιτώσει.

Την ίδια ώρα, το ΔΝΤ χτυπάει «καμπανάκια» για την αύξηση των κινδύνων που προκαλούν τα διεθνή «μη συμβατικά νομισματικά εργαλεία» (δηλ. μείωση επιτοκίων για μεγάλα χρονικά διαστήματα και «εκτύπωση» χρήματος από τις κεντρικές τράπεζες των ΗΠΑ, Βρετανίας, Ιαπωνίας, Ε.Ε. για αγορές ομολόγων και διάσωση τραπεζών). ...

Το ΔΝΤ φοβάται πως όλη αυτή η «επέκταση» στους ισολογισμούς των κεντρικών τραπεζών είναι ικανή να προκαλέσει «απότομη αύξηση στα κόστη δανεισμού των κρατών μόλις αυξηθούν οι πιέσεις για απόσυρση των νομισματικών αρχών από τις αγορές», αναφέρει σχόλιο στην «Κ.Ε.» (21/4). «Σε αυτή την περίπτωση οι κεντρικές τράπεζες το πιθανότερο είναι να αρχίσουν να πουλάνε τους τίτλους πυροδοτώντας μία απότομη αύξηση των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων»".

Μέσα στους δυο μήνες που μεσολάβησαν από τότε, οι εξελίξεις έχουν τρέξει πολύ γρήγορα προς αυτή την κατεύθυνση. Τα σημάδια μιας νέας επιδείνωσης πληθαίνουν.

Το πρώτο και πιο σημαντικό στοιχείο είναι οι κραδασμοί που σημειώθηκαν μόλις ο Μπεν Μπερνάνκι και η Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ (Fed) ανακοίνωσαν ότι προσανατολίζονται σε σταδιακή μείωση του προγράμματος «ποσοτικής χαλάρωσης» (QE). Οι σχετικές ανακοινώσεις έγιναν πρωτοσέλιδο στο διεθνή τύπο στις 20 Ιούνη. Στην Ελλάδα η είδηση πέρασε σχεδόν απαρατήρητη, με εξαίρεση το Μωυσή Λίτση που έγραψε στο blog του «Η οικονομία με άλλο μάτι»:

«Έτοιμη να θέσει στοπ στην αγορά ομολόγων και το έμμεσο τύπωμα δολαρίων δηλώνει η Fed, αναστατώνοντας για μία ακόμη φορά τις αγορές.

Ο πρόεδρος της Fed, της αμερικανικής ομοσπονδιακής (κεντρικής) τράπεζας, Μπεν Μπερνάνκι, επιβεβαίωσε σε συνέντευξη τύπου το βράδυ της Τετάρτης, την πρόθεση της τράπεζας να τερματίσει το πρόγραμμα αγοράς ομολόγων μέσα στο 2013 ... Η αμερικανική Fed από το 2008 που μείωσε τα επιτόκια της στο μηδέν προκειμένου να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις της διεθνούς χρημα-

Γελοιογραφία από την εφημερίδα Financial Times. Ο τερματισμός της "ποσοτικής χαλάρωσης" από τον Μπερνάνκι τραβάει το χαλί από την παγκόσμια οικονομία.

Σίντσο Άμπε: Τα “αμπενόμικς” της Ιαπωνίας απέτυχαν πριν καλά - καλά ξεκινήσουν.

τοπιστωτικής κρίσης που προκάλεσε η κατάρρευση της Lehman Brothers, προχώρησε σε μαζική αγορά ομολόγων που φθάνει στα 3,3 τρισ. δολάρια προκειμένου να συμβάλλει μέσω του έμμεσου τυπώματος δολαρίων στη μείωση του κόστους δανεισμού και την ανάκαμψη της οικονομίας.

Η κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ άρχισε τον τρίτο γύρο των μαζικών αγορών ομολόγων το Σεπτέμβριο ρίχνοντας περί τα 40 δισ. δολάρια το μήνα μέσω της αγοράς ενυπόθηκων τίτλων. Τον περασμένο Δεκέμβριο πρόσθεσε άλλα 45 δισ. δολάρια, ανεβάζοντας συνολικά το ποσό που διαθέτει για την αγορά ομολόγων σε 85 δισ. δολάρια το μήνα.

Η προειδοποίηση της Fed για επικείμενο στοπ στην μαζική αγορά ομολόγων δεν έχει να κάνει τόσο με την βελτίωση της κατάστασης της αμερικανικής οικονομίας, όσο με την ανησυχία ότι το «φθηνό» χρήμα έχει δημιουργήσει μία επικίνδυνη χρηματιστηριακή φούσκα, η οποία πρέπει να αρχίσει να ξεφουσκώνει με ομαλό τρόπο προς αποφυγή πιο δυσάρεστων καταστάσεων. Χάρη στις ενέσεις χρήματος της Fed και των άλλων κεντρικών τραπεζών, οι τιμές των μετοχών και των ομολόγων έχουν διεθνώς ενισχυθεί σε «παράλογα» επίπεδα. Από το 2009 ο Dow Jones έχει ενισχυθεί κατά 140%, την ίδια στιγμή που οι μισθοί και ευρύτερα η οικονομική δραστηριότητα παρουσιάζουν στασιμότητα.

Η εξέλιξη αυτή δεν συνάδει και τόσο με την εικόνα της πραγματικής οικονομίας, η οποία εξακολουθεί να βρίσκεται σε δύσκολη κατάσταση μετά την κρίση του 2008. Μεταξύ 2007 και 2011 το μέσο αμερικανικό εισόδημα έχει μειωθεί κατά 11,6% από 57.143 δολάρια (τιμές 2011) στα 50.502 δολάρια.

Επιπλέον η κρίση χρέους στην Ευρώπη και τα μέτρα λιτότητας έχουν παρασύρει σε ύφεση ή οριακή ανάπτυξη τις περισσότερες αναπτυγμένες οικονομίες, ενώ ακόμη και στην Κίνα έχουν αρχίσει να παρουσιάζονται φαινόμενα οικονομικής κόπωσης. Γεγονός που εντείνει τις ανησυχίες για απότομη διεθνή χρηματιστηριακή προσγείωση η οποία θα μπορούσε να έχει μεγαλύτερες επιπτώσεις από την κατάρρευση της Lehman Brothers το 2008. Σύμφωνα με τα στοιχεία της εταιρίας Thomson Reuters στις δύο εβδομάδες μέχρι τις 12 Ιουνίου αποσύρθηκαν από την αγορά ομολόγων 17,6 δισ. Δολάρια».

Η άνοδος των επιτοκίων

Την επόμενη μέρα (21 Ιούνη) οι Financial Times είχαν σαν κύριο τίτλο τούς «Φόβους για μια νέα φάση χρηματοοικονομικής αναταραχής» και το σχετικό ρεπορτάζ κατέγραφε: «ένα παγκόσμιο ξεπούλημα μετοχών, ομολόγων και πρώτων υλών χτες».

Μια μέρα αργότερα η ίδια εφημερίδα παρουσίαζε τις επιπτώσεις στα επιτόκια ως εξής:

«Μια έντονη δραστηριότητα πωλήσεων στη αγορά ομολόγων ανέβασε δραματικά το κόστος για τα στεγαστικά δάνεια στις ΗΠΑ, απειλώντας την ανάκαμψη στην αμερικάνικη αγορά κατοικίας ... Το μέσο επιτόκιο για στεγαστικά δάνεια 30ετούς διάρκειας με σταθερό επιτόκιο ανέβηκε στο 4,24%, ενώ βρισκόταν στο 3,40% στις αρχές Μαίου».

Ουσιαστικά οι «αγορές» έτρεξαν να προεξοφλήσουν την άνοδο των επιτοκίων πριν ακόμη η Fed κάνει το παραμικρό για να περιορίσει το φθηνό χρήμα προς τις τράπεζες. Η εξέλιξη αυτή δεν απειλεί μόνο την αναιμική οικονομική ανάκαμψη της αμερικάνικης οικονομίας. Ακόμη πιο σκληρές είναι οι επιπτώσεις σε άλλους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας.

Στις λεγόμενες «αναδυόμενες αγορές» καταγράφεται φυγή κερδοσκοπικών κεφαλαίων. Προφανώς αυτή η τάση συνδέεται και με τις μαζικές εκρήξεις του κινήματος στην Τουρκία και στη Βραζιλία, αλλά δεν είναι «μόνο» οι πολιτικές ανησυχίες που κάνουν τα αρπακτικά να αποσύρονται από τα μέχρι χτες πολυδιαφημισμένα οικονομικά «θαύματα».

Ο δείκτης για τα κρατικά ομόλογα αυτών των χωρών γύρισε πίσω έναν χρόνο μέσα στον τελευταίο μήνα, ενώ οι μετοχές στη Λατινική Αμερική είχαν πέσει (πριν αρχίσουν οι διαδηλώσεις στη Βραζιλία) κατά 30,9% σε σύγκριση με το υψηλότερο σημείο που είχαν φτάσει τα τελευταία χρόνια. Όσο κι αν ο Ερντογάν κραυγάζει καταγγέλλοντας τους διαδηλωτές ότι παίζουν το παιχνίδι του «λόμπι των επιτοκίων», η αλήθεια είναι ότι η οικονομική φούσκα που έθρεψε όλα αυτά τα χρόνια της κυριαρχίας του φτάνει στο τέρμα της ακριβώς την ώρα που βγαίνει στους δρόμους και εκεί το κίνημα.

Αναταραχή σημειώθηκε και στην πιο σπουδαία και ανεξάρτητη «αναδυόμενη οικονομία», στην Κίνα. Το διατραπεζικό επιτόκιο στη Σαγκάη σκαρφάλωσε από το 4% στο 11% για ένα μικρό διάστημα την τρίτη βδομάδα του Ιούνη πριν η Κεντρική Τράπεζα της Κίνας παρέμβει για να καθησυχάσει τους φόβους ότι επίκειται πιστωτική ασφυξία.

Αλλά ίσως η πιο δραματική εξέλιξη σημειώνεται στην Ιαπωνία. Εκεί, η νέα συντηρητική κυβέρνηση του Σίντσο Άμπε που ανέλαβε στην αρχή της χρονιάς αποφάσισε ότι και η Κεντρική Τράπεζα στο Τόκιο πρέπει να μπει στο παιχνίδι της «ποσοτικής χαλάρωσης» πολύ πιο επιθετικά για να βγάλει την Ιαπωνία από την οικονομική στασιμότητα των τελευταίων είκοσι χρόνων. Η πρωτοβουλία αυτή ονομάστηκε «Αμπενόμικς» και προκάλεσε εκρηκτική άνοδο στο Χρηματιστήριο του Τόκιο όλη τη χρονιά, μέχρι τις αρχές Ιούνη. Από τότε, δυο αλλεπάλληλες βουτιές έχουν ρίξει τις μετοχές στο δεύτερο μεγαλύτερο χρηματιστήριο του κόσμου κατά 21% από την κορυφή που είχε σημειωθεί στις 22

Οι κίνδυνοι "πιστωτικής ασφυξίας" ακουμπάνε και την Κίνα.

Μάη. Προφανώς ούτε οι γιαπωνέζοι καπιταλιστές πιστεύουν ότι τα «Αμπενόμικς» μπορούν να δουλέψουν σε μια περίοδο που η «ποσοτική χαλάρωση» εγκαταλείπεται διεθνώς.

Την αποτυχία της «ποσοτικής χαλάρωσης» συνόψισε πολύ καθαρά ο μαρξιστής οικονομολόγος Michael Roberts στο δικό του blog:

«Η αλήθεια είναι ότι, παρά το γεγονός ότι ο ιδιωτικός τομέας σε πολλές από τις μεγάλες καπιταλιστικές χώρες κολυμπάει στο ρευστό, δεν προχωράει σε επενδύσεις, ενώ και οι καταναλωτές προτιμούν να αποταμιεύουν ή να ξεχρεώνουν παλιές υποχρεώσεις τους παρά να ξοδεύουν στα καταστήματα. ...

Η «ποσοτική χαλάρωση» στηρίζεται στην ιδέα ότι αν κάνεις το κόστος δανεισμού για τις μεγάλες επιχειρήσεις γελοία χαμηλό, τότε θα προχωρήσουν σε επενδύσεις. Αλλά οι μεγάλες επιχειρήσεις δανείζονται για να επενδύσουν μόνο όταν η σχέση ρίσκου προς απόδοση είναι ευνοϊκή γι' αυτές. Για την ώρα δεν θέλουν να επενδύσουν γιατί η οικονομική προοπτική είναι πολύ αβέβαιη και οι ευκαιρίες για κερδοφόρες επενδύσεις πολύ λίγες. Αντί για επενδύσεις, οι μεγάλες επιχειρήσεις προτιμούν την κερδοσκοπία στα χρηματιστήρια όσο το κόστος δανεισμού είναι τόσο χαμηλό. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις που εξαρτώνται πολύ περισσότερο από τις τράπεζες ζουν σε μια χρηματοπιστωτική έρημο».

Βρισκόμαστε, λοιπόν, στο σημείο όπου η «ποσοτική χαλάρωση» έχει αποτύχει να φέρει την ανάκαμψη της οικονομίας και έχει δημιουργήσει νέες φούσκες στα χρηματιστήρια, στις τιμές των πρώτων υλών και του χρυσού. Αλλά η προσπάθεια των κεντρικών τραπεζών να απεμπλακούν από την «ποσοτική χαλάρωση» και από την απειλή με τις νέες κερδοσκοπικές φούσκες δημιουργεί προβλήματα σε όλα τα επίπεδα. Μια άνοδος των επιτοκίων όχι μόνο μπορεί να κάνει τις φούσκες να σκάσουν απότομα και ανεξέλεγκτα με απρόβλεπτες συνέπειες τύπου Λίμαν Μπράδερς, αλλά απειλεί να μετατρέψει τις αναιμικές ανακάμψεις ή στασιμότητες των οικονομιών σε δραματικές βουτιές προς την ύφεση.

"Παρά το γεγονός ότι ο ιδιωτικός τομέας σε πολλές από τις μεγάλες καπιταλιστικές χώρες κολυμπάει στο ρευστό, δεν προχωράει σε επενδύσεις"

Οι επιπτώσεις στην Ευρωζώνη

Προφανώς, όλα αυτά δεν αφορούν μόνο τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία και τις λεγόμενες BRICS, αλλά και την Ευρώπη και τα βυθισμένα στα μνημόνια PIGS της.

Η Ιρλανδία είναι η χώρα που διεκδικούσε περισσότερο από τις άλλες τον τίτλο του success story που χρησιμοποιούσε ο Σαμαράς. Υποτίθεται ότι η Τρόικα είχε συμφωνήσει πως η Ιρλανδία βγαίνει από το δικό της Μνημόνιο στο τέλος του χρόνου και θα μπορεί να δανείζεται ξανά από τις αγορές. Για την Πορτογαλία, η «έξοδος» είχε τοποθετηθεί έξι μήνες αργότερα, στα μέσα του 2014. Τώρα, και στις δυο περιπτώσεις τα σπρεντ έχουν πάρει ξανά την ανηφόρα και έχει ανοίξει η συζήτηση για την ανάγκη «νέων προσαρμογών», δηλαδή σε απλά ελληνικά για νέα μέτρα.

Ωστόσο η αποτυχία του συνδυασμού «ποσοτικής χαλάρωσης» και μνημονίων να θεραπεύσει την κρίση στην ευρωζώνη φαίνεται όχι μόνο στην περιφέρεια αλλά και στο κέντρο. Οι υπουργοί οικονομικών και οι ηγέτες των κρατών της ΕΕ ακόμη συζητούν για τη διαμόρφωση των μηχανισμών διάσωσης τραπεζών από χρεοκοπίες, γεγονός που από μόνο του μαρτυρεί ότι οι απειλές χρεοκοπίας δεν έχουν απομακρυνθεί.

Για την ακρίβεια, αυτοί οι κίνδυνοι παίρνουν νέες διαστάσεις. Αν την τελευταία διετία η ανησυχία αφορούσε την «ανταγωνιστικότητα» της Ιταλίας ή ακόμη και της Γαλλίας ώστε να διαμορφώσουν πλεονάσματα που να εξασφαλίζουν τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους τους, τώρα προκύπτουν νέες ανησυχίες: μια άνοδος των επιτοκίων, καθώς η «ποσοτική χαλάρωση» φτάνει στο τέρμα της, απειλεί να υποβαθμίσει τα χαρτοφυλάκια των τραπεζών (οι τιμές των ομολόγων που έχουν στην κατοχή τους κινούνται αντίστροφα προς τα επιτόκια. Η τρέχουσα αξία τους στην αγορά δεν είναι η ονομαστική αλλά το ποσό που προκύπτει αν προεξοφληθούν με τα τρέχοντα υψηλότερα επιτόκια). Νέες τραπεζικές μαύρες τρύπες διαγράφονται στον ορίζοντα.

΄Ενα επιπλέον δυσμενές στοιχείο είναι το εξής: η σχετική συζήτηση στην ΕΕ κυριαρχείται από την ανάγκη να απαλλαγούν οι κρατικοί προϋπολογισμοί από τα βάρη των μελλοντικών διασώσεων, γιατί ήδη το δημόσιο χρέος είναι υπερφορτωμένο από τα βάρη των διασώσεων της περασμένης πενταετίας. Παρά τη θηριώδη λιτότητα και τις βάρβαρες πε-

Ο Σαμαράς με τον Έντα Κένι της Ιρλανδίας. Τα "success stories" βουλιάζουν.

ρικοπές κοινωνικών δαπανών, κανένα κράτος δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει ένα νέο κύκλο χρηματοδότησης των τραπεζών. Παντού οι άρχουσες τάξεις φοβούνται ότι το κόστος θα είναι αβάσταχτο όχι μόνο οικονομικά αλλά και πολιτικά. Γι' αυτό, η ΕΕ αναζητεί τρόπους παρέμβασης που κινούνται πλέον επίσημα προς το «κυπριακό μοντέλο», δηλαδή τη λεηλασία των καταθέσεων ως εναλλακτική πηγή.

Όχι πως το «κυπριακό μοντέλο» δουλεύει. Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Αναστασιάδης αναγκάστηκε ήδη να πάρει αποστάσεις στέλνοντας μια επιστολή πριν τη Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ όπου διαμαρτύρεται για τους δυσβάσταχτους όρους που επιβλήθηκαν. Το κούρεμα των καταθέσεων της Λαϊκής έχει φτάσει στο 80%, της Τράπεζας Κύπρου οδεύει πάνω από το 60% και ακόμη δεν διαφαίνεται κάποια σταθεροποίηση του κυπριακού τραπεζικού συστήματος. Οι έλεγχοι στη διακίνηση κεφαλαίων παραμένουν γιατί ο φόβος για μαζική φυγή δεν έχει ξεπεραστεί. Το ανέκδοτο της ιστορίας είναι ότι ο Αναστασιάδης διαμαρτύρεται στην επιστολή του ότι οι ηγέτες της ΕΕ δεν δείχνουν προς την Κύπρο την ίδια βοηθητική διάθεση που δείχνουν προς την... Ελλάδα.

Η ελληνική αποτυχία

Οι επιπτώσεις όλης αυτής της επιδείνωσης στην ελληνική περίπτωση είναι τραγικές. Η πιο χαρακτηριστική έκφραση ήταν η έκθεση του ΔΝΤ που ομολόγησε ανοιχτά την αποτυχία του ελληνικού προγράμματος. Η συνοπτική περιγραφή της έκθεσης λέει ότι ενώ το 2010 η Τρόικα εκτιμούσε τη συρρίκνωση της ελληνικής οικονομίας σε 5,5% μεταξύ 2009 και 2012, το τελικό αποτέλεσμα ήταν συρρίκνωση 17%. Το τραπεζικό σύστημα έχασε το 30% των καταθέσεών του και η πραγματική συνολική ζήτηση του ιδιωτικού τομέα έπεσε κατά 33% ανάμεσα στο πρώτο τρίμηνο του 2008 και του 2013, ενώ η ανεργία ανέβηκε στο 27%.

Το μνημονιακό πρόγραμμα δεν ήταν πρόγραμμα «διάσωσης της ελληνικής οικονομίας», αλλά διευκόλυνσης των τραπεζιτών

Αλλά τα μαρτύρια δεν σταματούν εδώ. Η έκθεση ανατρέπει τις προβλέψεις που μιλούσαν για τερματισμό της ύφεσης φέτος και δίνει συνέχιση και για το 2014, έστω με μικρότερο ποσοστό – 1,4%. Το "success story" του Σαμαρά αναβάλλεται, όπως και της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας. Και βέβαια, η έκθεση επιβεβαιώνει αυτό που η αριστερά έλεγε από την αρχή, δηλαδή ότι το μνημονιακό πρόγραμμα διευκόλυνε τις τράπεζες της ευρωζώνης να διαχειριστούν τις επιπτώσεις από το ελληνικό χρέος. Δεν ήταν πρόγραμμα «διάσωσης της ελληνικής οικονομίας», ήταν πρόγραμμα διευκόλυνσης των τραπεζιτών. Και παραμένει μέχρι σήμερα, αφού παρά τις «ομολογίες λαθών», τόσο το ΔΝΤ όσο και η ΕΕ (που αρνείται πεισματικά ότι έκανε κάποιο «λάθος»), επιμένουν στην υλοποίηση των μνημονιακών όρων μέχρι κεραίας.

Η νέα φάση χρηματοπιστωτικής αναταραχής που άνοιξε ήδη βρίσκει την ελληνική οικονομία στη μέση του πελάγους. Οι κακόφημοι οίκοι αξιολόγησης την έχουν μετατάξει πλέον στις «αναδυόμενες οικονομίες», μια κίνηση που θα ήταν κακόγουστο ανέκδοτο αν η κατάσταση δεν ήταν τόσο τραγική: πώς μπορεί να λέγεται «αναδυόμενος» κάποιος που βουλιάζει; Ωστόσο υπάρχουν πραγματικά στοιχεία σε αυτή την περιγραφή. Η φυγή κερδοσκοπικών κεφαλαίων από τις οικονομίες με μεγάλο ρίσκο είναι πλήγμα και για το ελληνικό πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων. Δεν είναι τυχαίες οι συνεχείς αποτυχίες που σημειώνονται (ΔΕΠΑ, εμπλοκή στον ΟΠΑΠ, κρίση στο ίδιο το ΤΑΙΠΕΔ). Κανένα κερδοσκοπικό κεφάλαιο δεν αγοράζει με δικά του χρήματα. Από τον Μελισσανίδη μέχρι τη Γκαζπρόμ, όλα τα αρπακτικά επωφελούνταν από το φθηνό γι' αυτούς χρήμα της «ποσοτικής χαλάρωσης». Όταν τα επιτόκια παίρνουν την ανηφόρα, οι υπολογισμοί χρειάζεται να γίνουν από την αρχή.

Επίσης από την αρχή χρειάζεται να γίνουν οι υπολογισμοί για τη βιωσιμότητα του χρέους: αν για την Ιρλανδία και την Πορτογαλία η έξοδος στις αγορές αναβάλλεται, για την Ελλάδα αυτό το σημείο γίνεται ξανά αόρατο. Η συζήτηση για ένα νέο κούρεμα επανέρχεται, αλλά γίνεται υπόγεια εξαιτίας των γερμανικών εκλογών. Κανένας, όμως, δεν πρέπει να ξεχνάει τι σήμαινε το προηγούμενο κούρεμα για τα ασφαλιστικά ταμεία, για τα νοσοκομεία, για τα πανεπιστήμια. Έχουμε μπροστά μας ένα νέο κύκλο σκληρών συγκρούσεων, όσο κι αν προσπαθούν να μας αποκοιμίσουν ότι οι θυσίες φτάνουν στο τέρμα τους. Η ανάγκη για ριζική, αντικαπιταλιστική διέξοδο από τον φαύλο κύκλο της κρίσης γίνεται όλο και πιο επιτακτική. ■

Για ένα Αντιρατσιστικό Νομοσχέδιο του κινήματος

Ο **Πέτρος Κωνσταντίνου,** συντονιστής της ΚΕΕΡΦΑ, γράφει για τις μάχες που ανοίγονται μπροστά μας ενάντια στο ρατσισμό και τους νεοναζί.

Η δικομματική συγκυβέρνηση ΝΔ-ΠΑΣΟΚ έχει καραμπινάτους ακροδεξιούς υπουργούς πρόθυμους να τρέξουν γρηγορότερα την ατζέντα του ρατσισμού μαζί με την επίθεση των ιδιωτικοποιήσεων και των περικοπών. Από την πρώτη μέρα, ο Χ.Αθανασίου, διάδοχος του Α.Ρουπακιώτη στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, έσπευσε να ξεκαθαρίσει ότι δεν είναι προτεραιότητα η αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας με την προώθηση του «αντιρατσιστικού» νομοσχεδίου.

Ο νέος υπουργός είναι ο πρώην δικαστής, που (ως αναπληρωτής υπουργός Εσωτερικών) πριν καθαρογραφεί η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας για την αντισυνταγματικότητα διατάξεων του νόμου για την ιθαγένεια και τη ψήφο των μεταναστών στις δημοτικές εκλογές έσπευσε να στείλει εγκύκλιο για να παγώσει η διαδικασία χορήγησης της ιθαγένειας στα παιδιά των μεταναστών.

Η τοποθέτηση στο Υπουργείο Υγείας του φασίστα Άδωνη Γεωργιάδη σηματοδοτεί ότι η κλιμάκωση στις περικοπές και τα κλεισίματα νοσοκομείων θα πάει χέρι-χέρι με τον ρατσισμό. Οι φασίστες της Χρυσής Αυγής βρήκαν τείχος από τη μεριά των εργαζόμενων στα νοσοκομεία. Η ΝΔ για να ξαναμαζέψει τη διαρροή ψηφοφόρων προς τη Χρυσή Αυγή βάζει μπροστά τον Γεωργιάδη να εκκαθαρίσει τα νοσοκομεία από τους άπορους και τους μετανάστες. Είναι μια επιλογή που ενισχύει τους φασίστες.

Το στίγμα της νέας δικομματικής συγκυβέρνησης ΝΔ-ΠΑΣΟΚ το βάζουν οι ίδιοι οι αστυνομικοί μηχανισμοί, που συνεχίζουν τον Ξένιο Δία. Μέσα σε ένα χρόνο προχώρησαν σε πάνω από εκατό χιλιάδες προσαγωγές-ελέγχους μεταναστών στον δρόμο, με μόνο κριτήριο το χρώμα του δέρματος και μόνο το 5% δεν είχε χαρτιά. Είναι μια απόδειξη πόσο ψεύτικο είναι το παραμύθι της «εισβολής εκατομμυρίων λαθρομεταναστών στη χώρα», την ώρα που τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τα κρατητήρια των αστυνομικών τμημάτων έχουν γίνει κολαστήρια για πάνω από πέντε χιλιάδες κρατούμενους. Στα Γρεβενά ένας εικοσάχρονος από την Ακτή Ελεφαντοστού βρέθηκε απαγχονισμένος. Οι απόπειρες αυτοκτονιών στα στρατόπεδα συγκέντρωσης φέρνουν στο προσκήνιο τη βαρβαρότητα μιας φυλάκισης που παρατείνεται ανά τρίμηνο χωρίς καμία δικαιολογία.

Το κόστος αυτής της βαρβαρότητας είναι τεράστιο. Την ίδια ώρα που η FRONTEX χρησιμοποιεί ένα στόλο ελικοπτέρων, αεροπλάνων και πλοίων για να σκανάρει με θερμικές κάμερες μανάδες και παιδιά, που περνάνε τα σύνορα, δεν υπάρχουν διαθέσιμα μέσα για την δασοπυρόσβεση, ούτε για πυροσβέστες!

Το κλείσιμο των συνόρων με τη FRONTEX και ο φράχτης στον Έβρο έχουν οδηγήσει σε τραγωδίες. Γυναίκες και μικρά παιδιά προσφύγων πνίγονται στη προσπάθεια να ξεφύγουν από το θάνατο που σκορπάνε τα βομβαρδιστικά των νατοϊκών στρατών κατοχής και τα φονικά όπλα των δικτατόρων, που έχουν τη στήριξη της ΕΕ. Όσο πιο ερμητικά σφραγίζονται τα σύνορα τόσο πιο επικίνδυνη και δαπανηρή είναι η προσπάθεια να περάσουν από αφύλακτα μονοπάτια. Ανθίζει σε αυτό το έδαφος η μεγαλύτερη δράση των δουλεμπόρων σε συνεργασία με αστυνομικούς και λιμενικούς που θησαυρίζουν στις νέες συνθήκες.

Η ΝΔ δεν βιάζεται να φέρει αλλαγές στο νόμο για την ιθαγένεια, καθώς το πάγωμα της εφαρμογής του νόμου Ραγκούση έχει σημάνει φρένο στην εξέταση των αιτήσεων για χιλιάδες παιδιά, που φτάνουν στα δεκαοκτώ να μην έχουν κανένα έγγραφο γιατί οι γονείς τους δεν κατάφεραν να καταβάλουν τα χρήματα για την αγορά 150 ενσήμων! Στα χρόνια της μαζικής ανεργίας, χιλιάδες νόμιμοι μετανάστες χάνουν τα χαρτιά τους αφού αδυνατούν να ανανεώσουν τις άδειες τους, μη μπορώντας να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα ένσημα.

Το ότι ο ρατσισμός δουλεύει για τα κέρδη των αφεντικών φάνηκε κραυγαλέα και με ήχους δίκαννων στην Νέα Μανωλάδα, όταν στις 17 Απρίλη μπράβοι της Βαγγελάτος ΑΕ πυροβόλησαν στο ψαχνό μετανάστες εργάτες Γης, που ζήτησαν να πληρωθούν τα μεροκάματα τους. Η φανταστική ανταπόκριση στο κάλεσμα για αγώνα της ΚΕΕΡΦΑ, με τη πραγματοποίηση μαζικής συνέλευσης, την εγγραφή χιλιάδων εργατών Γης στην Ένωση Μεταναστών Εργατών και τη μαχητική τους διαδήλωση, με πορεία μέσα στα φραουλοχώραφα έδειξε ότι το κίνημα κάνει βήματα μπρος, ακόμη και μέσα στα κάστρα της ασυδοσίας και του ρατσισμού. Αναγκάστηκε ο Δένδιας να πάει αυτοπροσώπως στη περιοχή, να δώσει έγγραφα παραμονής στα θύματα της επίθεσης και να βάλει στη φυλακή τους μπράβους.

Μπορούμε να σταματήσουμε όλες αυτές τις επιθέσεις και να πισωγυρίσουμε την ρατσιστική ατζέντα;

Την τελευταία χρονιά, η ατζέντα του ρατσισμού βρήκε απέναντί της μαζικές απαντήσεις. Στις 24 Αυγούστου 2012, χιλιάδες μετανάστες πλημμύρισαν την Ομόνοια κατά της επιχείρησης «Ξένιος Δίας». Στις 30 Μάρτη, η διαδήλωση για την ιθαγένεια έφερε στο δρόμο τα παιδιά της δεύτερης γενιάς μεταναστών. Μέσα στα ίδια τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τα αστυνομικά τμήματα, αναπτύχθηκε ένα κίνημα με μαζική απεργία πείνας που κέρδισε την συμπαράσταση. Επισκέψεις συνδικάτων, όπως της ΟΕΝΓΕ, μέσα στα κολαστήρια έσπασαν το τείχος της σιωπής, αναδεικνύοντας ότι δεν πρόκειται για χώρους

30 Μάρτη 2013: διαδήλωση στην Αθήνα για την ιθαγένεια.

Ένα χρόνο μετά την είσοδο της Χρυσής Αυγής στη Βουλή, το ναζιστικό μόρφωμα απέτυχε να μετατρέψει την εκλογική του απήχηση σε δύναμη οργανωμένη με ομάδες κρούσης και τάγματα εφόδου στις γειτονιές

προσωρινής κράτησης-φιλοξενίας αλλά βαρβαρότητας. Αυτοί οι αγώνες έδειξαν ότι η οργή και όχι ο φόβος επικρατούν στους μετανάστες.

Ένα χρόνο μετά την είσοδο της Χρυσής Αυγής στη Βουλή, το ναζιστικό μόρφωμα απέτυχε να μετατρέψει την εκλογική του απήχηση σε δύναμη οργανωμένη με ομάδες κρούσης και τάγματα εφόδου στις γειτονιές. Μπροστά τους βρέθηκαν χιλιάδες, που τους εμπόδισαν γειτονιά τη γειτονιά με μαζικές αντισυγκεντρώσεις. Κορύφωση ήταν η κινητοποίηση «19 Γενάρη, Αθήνα-πόλη αντιφασιστική» με κινητοποιήσεις αλληλεγγύης σε τριάντα πόλεις έξω από ελληνικές πρεσβείες. Η απομόνωση των ναζιστικών ομάδων κρούσης ήρθε με επίμονη μαζική αντιφασιστική παρέμβαση στις γειτονιές αλλά και σε εργασιακούς χώρους, όπου είχε επικεντρώσει η Χρυσή Αυγή, όπως στα νοσοκομεία και τα σχολεία. Οι κραυγές "αίμα μόνο για έλληνες", βρήκαν μπροστά τους εργαζόμενους στα νοσοκομεία, που τους πέταξαν έξω. Στα σχολεία, οι εκπαιδευτικοί ξεδίπλωσαν δράσεις κατά του φασισμού και του ρατσισμού, που τους εμπόδισαν. Στις παρελάσεις, αυτή η δράση έδωσε ακόμη μεγαλύτερη δυναμική στο αντιφασιστικό κίνημα.

Το αντιφασιστικό κίνημα συνδυάστηκε με τη δράση κατά του ρατσισμού. Έβαλε τεράστια πίεση στα κόμματα της αριστεράς και τα ανάγκασε να διακηρύσσουν την ανάγκη απόκρουσης της νεοναζιστικής απειλής και σε αρκετές περιπτώσεις να μπαίνουν σε κινητοποιήσεις στις γειτονιές και σε εργασιακούς χώρους.

Για ένα αντιρατσιστικό νομοσχέδιο του κινήματος

Η συγκυβέρνηση, πριν αντιμετωπίσει την απεργιακή έκρηξη των εργαζόμενων της ΕΡΤ και γίνει σμπαράλια, βρέθηκε μπροστά στο αδιέξοδο του «αντιρατσιστικού νομοσχεδίου.» Η ίδια η ΝΔ, αμέσως μετά τις εκλογές της 17ης Ιούνη 2012, χαρακτήριζε τη Χρυσή Αυγή «άλλο ένα νόμιμο κόμμα» και έφτασε κάτω από τις πιέσεις του νέου αντιφασιστικού κινήματος να τους χαρακτηρίζει νεοναζί και να μιλάει για λήψη μέτρων κατά της ρατσιστικής βίας.

Η ΔΗΜΑΡ ήταν ακόμη πιο ευάλωτη στις πιέσεις και γι' αυτό ζητούσε νομοσχέδιο καταδίκης της ρατσιστικής βίας, την ώρα που το αρνιόταν η ΝΔ. Στη κρίση που άνοιξε η αριστερά και το κίνημα, εμφανίστηκαν μετά από πολλά χρόνια νέες δυνατότητες για την προβολή των ώριμων διεκδικήσεων, που ανέδειξε το κίνημα αντίστασης.

Χιλιάδες αγωνιστές και αγωνίστριες, ντόπιοι και μετανάστες κατέβηκαν ξανά και ξανά στους δρόμους και έδωσαν μάχες στις γειτονιές και τους χώρους, αναδεικνύοντας τα ώριμα αιτήματα του κινήματος. Η ΚΕΕΡΦΑ κωδικοποίησε αυτά τα αιτήματα ως το «αντιρατσιστικό νομοσχέδιο των κινημάτων αντίστασης», γύρω από τρεις άξονες: Νομιμοποίηση των μεταναστών, ιθαγένεια για τα παιδιά, έξω οι φασίστες.

Νομιμοποίηση τώρα και άσυλο στους πρόσφυγες!

Οι εργάτες Γης στη Μανωλάδα, πλάι στα αιτήματα για ανθρώπινες κατοικίες με ζεστό νερό και την απαίτηση να τιμωρηθούν οι μπράβοι των αφεντικών, πρόβαλαν το αίτημα της νομιμοποίησης των μεταναστών. Πρόκειται για αίτημα που δυναμώνει την ενότητα της εργατικής τάξης και ενισχύει την κοινή πάλη κατά των μνημονίων, κατά της κατάργησης των συλλογικών συμβάσεων, υπερασπίζεται μισθούς και ασφαλιστικά ταμεία από τις περικοπές.

Ο ρατσισμός ρίχνει τα μεροκάματα διασπώντας ενώ η νομιμοποίηση και η ενότητα τα υπερασπίζουν και ανοίγουν δρόμους για κατακτήσεις. Γι αυτό, έτρεξαν να σπάσουν την αλληλεγγύη προς τους εργάτες Γης της Μανωλάδας, με τα ψέματα ότι «οι ξένοι έχουν δουλειά, όταν οι έλληνες εργάτες δεν έχουν». Και στον αγροτικό βιομηχανικό τομέα και στις πόλεις, ο αγώνας είναι κοινός ενάντια στις Μανωλάδες της ανασφάλιστης, μαύρης και απλήρωτης εργασίας. Δεν απολύουν οι Πακιστανοί και οι Μπαγκλαντεσιανοί τους εργαζόμενους στον Κατσέλη, την ΕΡΤ, τη ΜΕΒΓΑΛ και τα ναυπηγεία, αλλά οι ασύδοτοι βιομήχανοι που δεν επενδύουν και κερδοσκοπούν κάθε τόσο, καταστρέφοντας την παραγωγή και τις δουλειές των εργατών. Οι μετανάστες αποτελούν το 10% του πληθυσμού και σε ορισμένα επαγγέλματα ξεπερνάνε το 15%. Στην αγροτική παραγωγή έχουν έντονη παρουσία,

όπως και στη βιομηχανία, τη βιοτεχνία και στις υπηρεσίες καθαριότητας. Είναι οργανικό κομμάτι της εργατικής τάξης και η εγγραφή τους στα συνδικάτα είναι ο δρόμος για την απόκρουση της διάσπασης.

Ζητάμε να μπει τέλος στην επιχείρηση «Ξένιος Δίας», να κλείσουν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, κατάργηση της FRONTEX και του φράχτη στον Έβρο.

Δεν θα φέρουν τη καταστροφή οι μετανάστες και οι πρόσφυγες, που έρχονται αν τα σύνορα ανοίξουν και γκρεμιστεί ο φράχτης στον Έβρο. Έρχονται εξ αιτίας των ιμπεριαλιστικών επεμβάσεων και των καταστροφών, που προκαλεί το ΝΑΤΟ, η ΕΕ και το ΔΝΤ. Οι μετανάστες περνάνε τα σύνορα και προσφέρουν στην κοινωνία ένα έτοιμο εργατικό δυναμικό, για το οποίο το κράτος δεν έχει ξοδέψει ούτε ένα σεντ. Τα ένσημα και τα παράβολα που πληρώνουν, ξεπληρώνουν κατά πολύ περισσότερο τις παροχές που έχουν από το δημόσιο σύστημα υγείας.

Είναι μύθος η εξίσωση «πολλοί μετανάστες ίσον πισωγύρισμα και φτωχότερη κοινωνία» και αυτό είναι φανερό από το ότι οι ΗΠΑ δεν είναι το φτωχότερο κράτος ενώ έχει τους περισσότερους μετανάστες. Οι άρχουσες τάξεις μέσα στον καπιταλισμό έχουν ανάγκη το ρατσισμό για να επιβάλλουν τη κυριαρχία τους πάνω στην εργατική τάξη μέσα από το διαίρει και βασίλευε. Έτσι κρατάνε για τους εαυτούς τους το μεγαλύτερο μερίδιο του πλούτου και μοιράζουν τη φτώχεια στους πολλούς. Μόνο η εργατική αντίσταση μαζί με τον αντιρατσιστικό αγώνα μπορεί να τους χαλάσει τα σχέδια.

Στην Ελλάδα φτάσαμε να νομιμοποιηθούν εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες μόνο μέσα από σκληρούς αγώνες, με τα συνδικάτα να παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διεκδίκηση της νομιμοποίησης και μάλιστα χωρίς ποσοστώσεις «πόσοι χωράνε» ή «πόσοι χρειάζονται για συγκεκριμένες ανάγκες της παραγωγής».

Ιθαγένεια για όλα τα παιδιά, ψήφο στους μετανάστες.

Για τους χιλιάδες μετανάστες εργάτες, η νομιμοποίηση στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και στις αρχές του 2000 δεν έφερε τα ίσα δικαιώματα στη δουλειά, στη μόρφωση και τη ζωή. Τα παιδιά, που γεννήθηκαν στη χώρα και δεν γνώρισαν άλλη, βρέθηκαν να είναι παράνομοι στα δεκαοκτώ και να μην μπορούν να συνεχίσουν τις σπουδές στα πανεπιστήμια, γιατί ακόμη και τώρα τους αρνούνται τις δυνατότητες ειδικότητας, όπως για παράδειγμα στην Ιατρική! Οι διακρίσεις ποτίζουν τον κρατικό μηχανισμό όχι μόνο με τον αστυνομικό πάνω από το κεφάλι, αλλά και με εξοντωτικές γραφειοκρατικές ρυθμίσεις και χαράτσια, με παρεμπόδιση της συνένωσης των οικογενειών, όπως στις περιπτώσεις των μεταναστών από το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές, που κρατιούνται μακριά από τις γυναίκες και τα παιδιά τους για μια ολόκληρη ζωή.

Το δικαίωμα στην ιθαγένεια μαζί με πλήρη εργασιακά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα είναι κεντρικό για να εμποδίσουμε το ρατσισμό. Τα συνδικάτα στην εκπαίδευση και οι σύλλογοι γονέων έχουν να παίξουν κεντρικό ρόλο, δυναμώνοντας τον αγώνα για να σώσουμε το σχολείο της γειτονιάς, ένα σχολείο γέφυρα διαφορετικών πολιτισμών, αλληλεγγύης και αγώνα για τη μόρφωση και τη ζωή.

Για αυτό παλεύουμε για τη διεύρυνση των δικαιωμάτων πρόσβασης στην ιθαγένεια, χωρίς αποκλεισμούς. Σύμμαχοι σε αυτό τον αγώνα είναι οι ίδιες οι κοινότητες μεταναστών.

Πανελλαδική Συνέλευση, Διεθνής Συνάντηση 5-6 Οκτώβρη στην Αθήνα

Η ΚΕΕΡΦΑ έχει καταφέρει να στηρίξει ένα κύμα αγώνων, να ανεβάσει την αυτοπεποίθηση και την διάθεση για αγώνα σε ευρύτερα κομμάτια του εργατικού και νεολαιίστικου κινήματος και των ίδιων των μεταναστών. Γι αυτό, το κάλεσμα της για μια μεγάλη Πανελλαδική Συνέλευση, που θα δώσει ώθηση στο αντιφασιστικό και αντιρατσιστικό κίνημα, πρέπει να φτάσει παντού: σε κάθε πόλη, γειτονιά, εργασιακό χώρο, σχολείο, κοινότητα, σε ανθρώπους των Γραμμάτων και των Τεχνών, σε όλη τη αριστερά και τα συνδικάτα. Από παντού να υπάρξουν αποστολές και αντιπροσωπείες που θα φέρουν τις εμπειρίες, θα εκφράσουν την διάθεση για συνέχιση και κλιμάκωση της αντίστασης, θα μπορέσουν να συζητήσουν τις επόμενες μεγάλες πρωτοβουλίες. Η κρίση της δικομματικής κυβέρνησης και οι περιφερειακές και δημοτικές εκλογές θα γίνουν πεδίο, όπου οι νεοναζί θα επιχειρήσουν να αναδειχτούν ως εναλλακτική λύση και οι Κασιδιάρηδες πρέπει να μας βρουν πάλι μπροστά τους, χωρίς κανένα εφησυχασμό.

Η Διεθνής Συνάντηση έρχεται να συζητήσει για πρώτη φορά την δυνατότητα κοινών πρωτοβουλιών κατά των φασιστών. Ήδη στηρίζεται από την κίνηση της Βρετανίας Unite Against Fascism («Ενωθείτε Ενάντια στο Φασισμό»). Η επόμενη χρονιά, έχει την πρόκληση των ευρωεκλογών, όπου οι φασίστες θα επιχειρήσουν να μεταφέρουν τις εκλογικές τους επιτυχίες σε πανευρωπαϊκό επίπεδο και να προβάλουν ότι εκφράζουν την εναλλακτική λύση. Το να συντονιστεί η δράση του αντιφασιστικού κινήματος ενάντια στην Ευρώπη-ρατσιστικό φρούριο, την ισλαμοφοβία και τις πολιτικές της λιτότητας της ΕΚΤ για χάρη του ευρώ είναι ένας στόχος φιλόδοξος αλλά όχι άπιαστος.

Μετά την εμπειρία της 19 Γενάρη Αθήνα-πόλη αντιφασιστική, βάζουμε μπροστά να φτάσουμε σε ένα κίνημα που θα διεκδικεί μια Ευρώπη σε ένα Κόσμο χωρίς νεοναζί και ρατσισμό, χωρίς τη θηλιά του χρέους στο λαιμό των εργατών. Μπορούμε να το πετύχουμε! ■

Οι μετανάστες της Μανωλάδας απευθύνουν χαιρετισμό στη Συνδιάσκεψη της ΑΝΤΑΡΣΥΑ.

Πιο δυνατή ΑΝΤΑΡΣΥΑ!

Ο **Γιάννης Σηφακάκης**, γράφει για το μέτωπο της αντικαπιταλιστικής αριστεράς μετά τη Δεύτερη Πανελλαδική Συνδιάσκεψή του.

Μπαίνουμε σε ένα καυτό καλοκαίρι. Ο Σαμαράς αγκαλιά με τον Βενιζέλο ισορροπούν σε τεντωμένο σχοινί, αναγκασμένοι να προχωρήσουν τις μνημονιακές επιθέσεις από χειρότερη αφετηρία μετά την παραίτηση της ΔΗΜΑΡ από την τρικομματική κυβέρνηση. Και το εργατικό κίνημα με την κατάληψη της ΕΡΤ να λειτουργεί σαν πηγή έμπνευσης για την οργάνωση, τον συντονισμό και την κλιμάκωση των απεργιών στα νοσοκομεία, τους δήμους, τα λιμάνια, σε όλους τους χώρους.

Η Αριστερά και ιδιαίτερα το αντικαπιταλιστικό – επαναστατικό κομμάτι της, έχει να παίξει κρίσιμο ρόλο. Να στηρίξει την ΕΡΤ μέχρι τη νίκη, να συμβάλει στο άπλωμα των αγώνων για την ανατροπή της «νέας» μνημονιακής κυβέρνησης, να διευρύνει τους ορίζοντες του κινήματος με την προοπτική της αντικαπιταλιστικής ανατροπής.

Από αυτήν την άποψη η 2η Πανελλαδική Συνδιάσκεψη της ΑΝΤΑΡΣΥΑ που πραγματοποιήθηκε 1 και 2 Ιούνη, ήρθε την πιο κατάλληλη στιγμή. Βοήθησε την ΑΝΤΑΡΣΥΑ να βγει συνολικά ενισχυμένη, πιο ξεκάθαρη πολιτικά και πιο δυνατή οργανωτικά. Μπορεί τώρα από καλύτερη θέση να δώσει τον τόνο της συζήτησης σε ολόκληρη την Αριστερά και να επηρεάσει πολύ πιο αποφασιστικά την εξέλιξη των αγώνων. Να μεταφράσει τις αποφάσεις της Συνδιάσκεψης σε πράξη, σε δράση και πρωτοβουλίες για πιο δυνατό κίνημα σε όλα τα μέτωπα, για πιο συγκροτημένη, μαζική και δημοκρατική ΑΝΤΑΡΣΥΑ.

Στο κέντρο της αντίστασης

Η Συνδιάσκεψη συνέπεσε χρονικά με το ξεκίνημα της εξέγερσης στην Τουρκία, επιβεβαιώνοντας την εκτίμηση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ ότι η οικονομική κρίση και η πολιτική αστάθεια απλώνεται ακόμα και στα πιο δυνατά σημεία του συστήματος. Δεν υπάρχουν «success story", «εξαιρέσεις» και «επιτυχημένα μοντέλα», η κρίση είναι συστημική και βαθαίνει προκαλώντας μαζικές εκρήξεις και εξεγέρσεις, από την Ταχρίρ μέχρι την Ταξίμ κι από την Κύπρο μέχρι την Βραζιλία. Ο εχθρός είναι κοινός – ο αγώνας είναι κοινός, το κίνημα είναι ο πραγματικός «απρόβλεπτος πολλαπλασιαστής» των εξελίξεων, ο δρόμος της ανατροπής είναι πιο επίκαιρος από ποτέ!

Συνέπεσε όμως και με μια κρίσιμη καμπή της ταξικής πάλης στην Ελλάδα. Λίγο μετά την χαμένη ευκαιρία της απεργίας των εκπαιδευτικών που θα μπορούσε να σπάσει την επιστράτευση της κυβέρνησης και λίγο πριν τη μεγάλη μάχη της ΕΡΤ. Στην Συνδιάσκεψη άνοιξε μια πλούσια συζήτηση για το πως το εργατικό κίνημα μπορεί να κλιμακώσει σε όλα τα μέτωπα, ξεπερνώντας τους συμβιβασμούς της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας και των ρεφορμιστικών ηγεσιών. Για την ανάγκη οργάνωσης και συντονισμού των αγώνων από τα κάτω και την ΑΝΤΑΡΣΥΑ πολιτικό και οργανωτικό στήριγμα των μαχητικών κομματιών που διαμορφώνονται σε όλους τους χώρους. Οι χαιρετισμοί των απεργών του Μετρό, του Βουγιουκλάκειου, των αγωνιστών της Ιερισσού, αλλά και οι τοποθετήσεις πολλών συνέδρων από μια σειρά εργατικούς χώρους, έδειξαν ότι η ΑΝΤΑΡΣΥΑ όχι μόνο δεν περιθωριοποιήθηκε την τελευταία χρονιά, όπως θεωρούσαν πολλοί ακόμα και μέσα στην Αριστερά, αλλά αντίθετα έχει κερδίσει την αναγνώριση χιλιάδων αγωνιστών για τον πρωτοπόρο ρόλο της σε μια σειρά κρίσιμες μάχες. Αναγνώριση που εκφράστηκε και στις εκλογικές επιτυχίες των σχημάτων της στα σωματεία, στο ΕΚΑ, στους γιατρούς, τους εκπαιδευτικούς και άλλους κλάδους. Η απόφαση της Συνδιάσκεψης υπογράμμισε την ανάγκη να προχωρήσει πιο αποφασιστικά και ενιαία η παρέμβαση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ στο εργατικό κίνημα, μέσα από συγκεκριμένες πρωτοβουλίες για να σπάσουμε την επιστράτευση με απεργίες, για να σταματήσουμε τις απολύσεις, τα κλεισίματα και τις ιδιωτικοποιήσεις.

Μ' αυτά τα δεδομένα, ο αγώνας που ξέσπασε στην ΕΡΤ δεν ήταν «κεραυνός εν αιθρία». Τα μέλη της ΑΝΤΑΡΣΥΑ βρέθηκαν καλύτερα προετοιμασμένα βοηθώντας βήμα – βήμα να κερδηθεί και να οργανωθεί η κατάληψη μέσα στην ΕΡΤ, το απεργιακό πρόγραμμα και η περιφρούρηση. Να απλωθεί η απεργία στα υπόλοιπα ΜΜΕ. Να οργανωθούν μαζικές συσκέψεις συνδικαλιστών, σωματείων και ομοσπονδιών, με στόχο να υπάρξει συντονισμός και συνέχεια μετά την 24ωρη απεργία που κάλεσαν ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ στις 13 Ιούνη.

Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ δεν είναι «μόνο» δύναμη αγωνιστικής πρωτοπορίας, ανοίγει και πολιτικά δρόμους για το κίνημα. Έχει βοηθήσει ν'αναπτυχθεί ένα δυνατό αντιρατσιστικό και αντιφασιστικό κίνημα που μέσα από τις μάχες για την υπεράσπιση της ιθαγένειας και τη νομιμοποίηση των μεταναστών, το κλείσιμο των στρατοπέδων συγκέντρωσης, τη Μανωλάδα, την σύγκρουση με τους νεοναζί, έβαλε την σφραγίδα του στην όξυνση της πολιτικής κρίσης.

Οι μετανάστες από την Μανωλάδα που μπήκαν με σημαίες στην αίθουσα της Συνδιάσκεψης καταχειροκροτούμενοι από τους όρθιους συνέδρους, ήταν αναμφίβολα κορυφαία στιγμή της διαδικασίας. Ενώ τα παραδείγματα από την αντιφασιστική δράση από τα Γιάννενα μέχρι τα Χανιά και από την Καλαμάτα μέχρι την Αλεξανδρούπολη, ανέδειξαν όλη αυτή την εμπειρία.

Ενιαιομετωπική τακτική και αντικαπιταλιστική στρατηγική

Στη Συνδιάσκεψη προχώρησε περισσότερο και η συζήτηση για τις συνεργασίες της ΑΝΤΑΡΣΥΑ. Κοινή αφετηρία ήταν ότι μεγαλώνει όχι μόνο η ανάγκη για κοινή δράση των μαχόμενων κομματιών αλλά και η δυνατότητα να προχωρήσει στην πράξη. Η κατάληψη της ΕΡΤ

το απέδειξε, με όλη την Αριστερά να βρίσκεται για πρώτη φορά μαζί στην περιφρούρηση και στην πανεργατική. Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ χρειάζεται να επιμείνει στις ενωτικές πρωτοβουλίες για να φτάσουν οι σημαίες των συνδικάτων, της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, του ΠΑΜΕ και του ΣΥΡΙΖΑ να κυματίζουν πλάι - πλάι, όχι μόνο στο προαύλιο της ΕΡΤ αλλά και στις απεργίες που πρέπει ν' απλώσουμε σε όλους τους χώρους για να σταματήσουμε τις επιθέσεις Σαμαρά και Τρόικας.

Η Συνδιάσκεψη ξεκαθάρισε ότι μέσα σ' αυτές τις μάχες χτίζεται βήμα βήμα η δυνατότητα συνεργασίας και συμπόρευσης με άλλες δυνάμεις και πρωτοπόρους αγωνιστές και όχι μέσα από «συναντήσεις κορυφής» και «κοπτοραπτική πλαισίων». Αποφάσισε επιπλέον ότι συμπόρευση με δυνάμεις στα αριστερά του ρεφορμισμού δεν σημαίνει διάλυση ή διάχυση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ μέσα σε νέα πολιτικά μέτωπα. Αντίθετα, η αυτοτέλεια και ενίσχυσή της σαν δύναμης με ενιαιομετωπική ταχτική και αντικαπιταλιστική στρατηγική, ανοίγει δρόμους για όλο το κίνημα και την Αριστερά.

Φάνηκε αυτό με το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, που αποδείχθηκε πολύτιμο όπλο μέσα στην μακρόσυρτη κρίση. Γι αυτό και όχι μόνο δεν πρέπει να υποβαθμιστεί στην αναζήτηση «πλατιών συμμαχιών» αλλά, όπως υπογράμμισε και η απόφαση της Συνδιάσκεψης, να ριζώσει πιο βαθιά μέσα στην εργατική τάξη, τη μόνη δύναμη που μπορεί να το υλοποιήσει. Αναδεικνύοντας στις σημερινές συνθήκες το πιο δυνατό σημείο του, τον εργατικό έλεγχο. Οι εργαζόμενοι της ΕΡΤ δοκιμάζουν ήδη στην πράξη το δικό τους έλεγχο δείχνοντας τις δυνατότητες να σπάσει ο ιδεολογικός έλεγχος της κυρίαρχης τάξης ακόμα και μέσα στα ΜΜΕ. Και δίπλα στον εργατικό έλεγχο, αναδεικνύονται τα αιτήματα της διαγραφής του χρέους, της κρατικοποίησης των τραπεζών χωρίς αποζημίωση και της αντικαπιταλιστικής διεθνιστικής ρήξης με το ευρώ και την ΕΕ που η χρησιμότητά τους επιβεβαιώθηκε από τον μαζικό ξεσηκωμό του κόσμου στην Κύπρο μετά το κούρεμα των καταθέσεων.

Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ δεν είναι «μόνο» δύναμη αγωνιστικής πρωτοπορίας, ανοίγει και πολιτικά δρόμους για το κίνημα

Η συζήτηση με όσες δυνάμεις βλέπουν θετικά το ενδεχόμενο συμπόρευσης με την ΑΝΤΑΡΣΥΑ χρειάζεται να συνεχιστεί και να ξεκαθαρίσει περισσότερο πάνω σε μια σειρά κρίσιμα ζητήματα. Τι σημαίνει ρήξη με το ευρώ και την ΕΕ; Επιστροφή σε εθνικό νόμισμα και υποτίμηση για να «πάρει μπρος» η οικονομία με πιο αριστερή διαχείριση στα πλαίσια του συστήματος ή ταξική ρήξη με τους ντόπιους και διεθνείς τραπεζίτες στην προοπτική της αντικαπιταλιστικής ανατροπής; Διεκδικούμε «νομιμοποίηση και υπεράσπιση των δικαιωμάτων των μεταναστών ως αναπόσπαστο κομμάτι της εργατικής τάξης», όπως αποφάσισε και η Συνδιάσκεψη της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, ή να «φύγουμε από το ευρώ για να μπορέσουν να φύγουν και οι μετανάστες από τη χώρα»; Συνολικότερα μπορεί η εργατική τάξη να ανατρέψει την καπιταλιστική βαρβαρότητα και να πάρει την εξουσία στα χέρια της μέσα από τα δικά της όργανα πάλης ή «οι συσχετισμοί είναι αρνητικοί» και άρα αναμονή μέχρι να έρθει μια «κυβέρνηση της Αριστεράς»;

Απλή αναλογική

Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ βγαίνει από την 2η Συνδιάσκεψη πιο δυνατή οργανωτικά. Με περισσότερα μέλη στις γραμμές της, με περισσότερους αντιπροσώπους στη Συνδιάσκεψη (15% αύξηση από την προηγούμενη), με περισσότερες και καλύτερα γειωμένες τοπικές και κλαδικές επιτροπές πανελλαδικά.

Στη φετεινή διαδικασία επιβεβαιώθηκαν πρώτα απ' όλα βασικά κεκτημένα ήδη από την 1η Συνδιάσκεψη: Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ είναι μέτωπο "οργανωμένων και ανένταχτων" και η συνύπαρξη αυτή είναι πλούτος και δύναμη. Πολύτιμη κατάχτηση, ιδιαίτερα σήμερα που η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ τρέχει να εξαφανίσει τάσεις και ρεύματα. Η κατάκτηση κοινών θέσεων και πρακτικής των μελών της ΑΝΤΑΡΣΥΑ προκύπτει μέσα από την συντροφική συζήτηση και αντιπαράθεση, από την συνεχή προσπάθεια σύνθεσης των απόψεων και δοκιμής τους στην πράξη.

Στη 2η Συνδιάσκεψη η συζήτηση προχώρησε στο πως η σύνθεση όλου του πλούτου των απόψεων της ΑΝΤΑΡΣΥΑ μπορεί να εκφράζεται και στον τρόπο εκλογής των αντιπροσώπων και των οργάνων. Σύνεδροι από το ΣΕΚ, την Αριστερή Συσπείρωση, την ΑΡΑΣ και την ΟΚΔΕ, πρότειναν ν' αλλάξει ο τρόπος εκλογής που ισχύει μέχρι σήμερα και να υιοθετηθεί η απλή αναλογική που δίνει τη δυνατότητα σε κάθε οργάνωση, ανένταχτο, ομάδες οργανώσεων και ανένταχτων να εκφράζουν δημόσια τις απόψεις τους και να εκπροσωπούνται αναλογικά στα όργανα. Η συζήτηση αυτή πρέπει, προφανώς, να συνεχιστεί μέσα σε όλες τις επιτροπές της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, μαζί με το σύνολο των αποφάσεων της 2ης Συνδιάσκεψης.

Οι συντρόφισσες και οι σύντροφοι του ΣΕΚ με τις παρεμβάσεις στη Συνδιάσκεψη αλλά και με την ενεργή συμμετοχή μας όλο το προηγούμενο διάστημα συμβάλαμε στο συνολικά θετικό απολογισμό της ΑΝΤΑΡΣΥΑ. Θα συνεχίσουμε να δίνουμε τον καλύτερο εαυτό μας για μια δυνατή αντικαπιταλιστική αριστερά, για την Αριστερά που αξίζουν οι αγώνες μας!. ■

Κράτος, Κοινοβούλιο και Εργατικά Συμβούλια

Μπορούμε να μιλάμε σήμερα για συντριβή του αστικού κράτους; Ο **Λέανδρος Μπόλαρης** εξετάζει τις εναλλακτικές απαντήσεις από τον Λένιν μέχρι τον Πουλαντζά και αντλεί τα αναγκαία συμπεράσματα.

Οι επαναστάτες μαρξιστές των αρχών του 20ού αιώνα βρέθηκαν αντιμέτωποι με μεγάλες προκλήσεις, τόσο σε πρακτικό όσο και σε θεωρητικό επίπεδο. Σχεδόν σαράντα χρόνια ειρηνικής ανάπτυξης του καπιταλισμού έδιναν τη θέση τους σε μια περίοδο που σημαδευόταν από την ανάδυση του ιμπεριαλισμού, των στρατιωτικών ανταγωνισμών, της κρίσης και ενός νέου γύρου επαναστάσεων. Οι επαναστάτες χρειάστηκαν να κάνουν τις θεωρητικές επεξεργασίες τους για να μπορέσουν να παρέμβουν σε αυτά τα γεγονότα. Σε μια εποχή «πολέμων και επαναστάσεων» το ζήτημα του κράτους αποκτούσε ζωτική σημασία.

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος είχε θέσει όλα τα ζητήματα επί τάπητος. Το 1915 ο Ν. Μπουχάριν έγραψε ένα κείμενο με τίτλο «Για μια θεωρία του ιμπεριαλιστικού κράτους».[1] Σ' αυτό το κείμενο ο θεωρητικός των μπολσεβίκων έκανε γιγάντια βήματα για την αποκατάσταση των απόψεων του Μαρξ και του Ένγκελς για το κράτος. Δεν είναι ένα ουδέτερο εργαλείο, η ουσία του δεν συνίσταται στον «τεχνικο-διαχειριστικό» του ρόλο, αλλά είναι «η πιο γενική οργάνωση της άρχουσας τάξης», της τάξης που κατέχει τα μέσα παραγωγής. Προφανώς επιτελεί «κοινωνικά ωφέλιμες λειτουργίες» αλλά πάντα «για την διαιώνιση και προώθηση της πιο έντονης εκμετάλλευσης των σκλαβωμένων τάξεων και πάνω απ' όλα του προλεταριάτου».

Το βασικό συμπέρασμα του Μπουχάριν ήταν ότι η εργατική τάξη πρέπει να συντρίψει το αστικό κράτος και να συγκροτήσει το δικό της πάνω στα ερείπια του παλιού. Ξεκαθάριζε επίσης ότι το κράτος συνολικά θα «απονεκρωθεί» όταν εξαφανιστούν και οι τάξεις.

Αυτά τα συμπεράσματα τα διατυπώνει με ακόμα μεγαλύτερη σαφήνεια ο Λένιν στο βιβλίο του *Κράτος και Επανάσταση* που δημοσιεύτηκε τον Αύγουστο του 1917. Γυρίζει πίσω στα συμπεράσματα που είχε βγάλει ο Μαρξ από την Παρισινή Κομμούνα του 1871, για να επιμείνει ότι η εργατική τάξη δεν μπορεί να κατακτήσει την πολιτική εξουσία παρά μόνο αν πρώτα συντρίψει την παλιά κρατική μηχανή και την αντικαταστήσει με τη δικιά της εξουσία, το «προλεταριάτο οργανωμένο σε κράτος».

Το παράδειγμα της Κομμούνας του Παρισιού το 1871 έδειξε τι σημαίνει αυτό. Ο Λένιν ξεθάβει τα συμπεράσματα του Μαρξ και του Ένγκελς από κει που τα 'χε καταχωνιάσει η Δεύτερη Διεθνής. Οι αντιπρόσωποι που εκλέγανε οι εργάτες στη Κομμούνα ήταν άμεσα ανακλητοί και αμείβονταν με τον μέσο μισθό. Η Κομμούνα ήταν ένα «εργαζόμενο σώμα»: συγχώνευε στη λειτουργία της τα καθήκοντα και της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας. Στα αστικά κοινοβούλια οι βουλευτές ψηφίζουν νόμους (χωρίς να τους διαβάσουν μερικές φορές) και η υλοποίησή τους περνάει σε ένα τεράστιο γραφειοκρατικό μηχανισμό. Στη Κομμούνα οι εργάτες νομοθετούσαν, εφάρμοζαν τις αποφάσεις τους και επιδοκίμαζαν ή απέρριπταν τους αντιπροσώπους τους ανάλογα με τα αποτελέσματα της δραστηριότητάς τους.

Γι' αυτό ο Λένιν επιμένει στο *Κράτος και Επανάσταση* ότι σκοπός της σοσιαλιστικής επανάστασης είναι να μην αφήσει «πέτρα πάνω στην πέτρα» του αστικού κράτους, ακόμα και του πιο δημοκρατικού κι αυτό αφορά και το αστικό κοινοβούλιο.

Εξηγούσε ότι εφόσον οι καπιταλιστές διατηρούν την οικονομική εξουσία που τους εξασφαλίζει με χίλιους δυο τρόπους τον έλεγχο των μηχανισμών του κράτους που δεν εκλέγει κανείς τότε η ανάδειξη του κοινοβούλιου μέσα απ' τις εκλογές σημαίνει το δικαίωμα: *«Ν' αποφασίζεις μια φορά σε κάμποσα χρόνια ποιο μέλος της κυρίαρχης τάξης θα τσαλαπατά, θα καταπνίγει το λαό στη βουλή – να ποια είναι η αληθινή ουσία του αστικού κοινοβουλευτισμού όχι μόνο στις κοινοβουλευτικές – συνταγματικές μοναρχίες, αλλά και στις πιο δημοκρατικές δημοκρατίες»*. Και βγάζει το εξής συμπέρασμα:

«Αν όμως θέσουμε το ζήτημα του κράτους, αν δούμε τον κοινοβουλευτισμό σαν ένα από τους θεσμούς του κράτους, από την άποψη των καθηκόντων του προλεταριάτου σ' αυτό τον τομέα, πού βρίσκεται τότε η διέξοδος από τον κοινοβουλευτισμό; Πώς μπορούμε να τα βγάλουμε πέρα χωρίς αυτόν;

Ξανά και ξανά πρέπει να πούμε: τα διδάγματα του Μαρξ, που βασίζονται στη μελέτη της Κομμούνας, ξεχάστηκαν τόσο, που για το σημερινό «σοσιαλδημοκράτη» (διάβαζε: το σημερινό προδότη του σοσιαλισμού) είναι κυριολεχτικά ακατανόητη άλλη κριτική του κοινοβουλευτισμού εκτός από την αναρχική ή την αντιδραστική.

Η διέξοδος από τον κοινοβουλευτισμό δεν βρίσκεται φυσικά στην κατάργηση των αντιπροσωπευτικών θεσμών και της αιρετότητας, αλλά στη μετατροπή, των αντιπροσωπευτικών θεσμών από λογοκοπία σε «εργαζόμενα» σώματα. 'Η Κομμούνα δεν επρόκειτο να είναι κοινοβουλευτικό, αλλά εργαζόμενο σώμα, εκτελεστικό και νομοθετικό ταυτόχρονα'».[2]

Τα εργατικά συμβούλια

Η μορφή οργάνωσης που αντιστοιχούσε στην εμπειρία της Κομμούνας ήταν για τον Λένιν τα σοβιέτ, τα συμβούλια εργατών αντιπροσώπων. Εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στην επανάσταση του 1905 στην Ρωσία, και συγκεκριμένα στην Πετρούπολη, την πόλη με την ισχυρότερη συγκέντρωση βιομηχανικού προλεταριάτου στον κόσμο εκείνη την εποχή. Σε αυτή την πόλη ξεκίνησε η επανά-

Συνεδρίαση Εργατικών συμβουλίων, Βερολίνο, Δεκέμβρης 1918

σταση, με την «Ματωμένη Κυριακή» της 9 Γενάρη 1905, όταν η φρουρά του Τσάρου άνοιξε πυρ σε μια άοπλη και ειρηνική διαδήλωση χιλιάδων εργατών που ζητούσε από τον «πατέρα», τον Τσάρο, να ικανοποιήσει τα αιτήματά τους.

Τα μέλη του Σοβιέτ εκλέγονταν από τις συνελεύσεις στα εργοστάσια (1 προς 500) και ήταν άμεσα ανακλητά. Ήταν σώμα που οργάνωνε και τον οικονομικό και τον πολιτικό αγώνα της εργατικής τάξης. Τα θεμέλιά του μπήκαν στις αναρίθμητες οικονομικές απεργίες που ακολούθησαν το πρώτο ξέσπασμα της επανάστασης, συγκροτήθηκε κατά τη διάρκεια της Γενικής Απεργίας του Οκτώβρη του 1905 που είχε και οικονομικά και πολιτικά αιτήματα και μετά ρίχτηκε στη μάχη για την επιβολή του 8ωρου. Το Σοβιέτ συζητούσε και αποφάσιζε για τα πάντα: από την στάση απέναντι στις συνταγματικές ψευτομεταρρυθμίσεις του Τσάρου μέχρι την οργάνωση της πάλης ενάντια στα ρατσιστικά πογκρόμ κατά των Εβραίων από τις ακροδεξιές συμμορίες των Μαύρων Εκατονταρχιών.

Η δράση του ήταν απόδειξη ότι σε περιόδους κοινωνικής κρίσης με την εργατική τάξη να μπαίνει ορμητικά στην αρένα της ταξικής πάλης, τα τείχη ανάμεσα σε οικονομικούς και πολιτικούς αγώνες γκρεμίζονται. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση ενός μέλους της Εκτελεστικής του Επιτροπής για τους σκοπούς του σοβιέτ: «Το οχτάωρο και ένα τουφέκι».

Το 1917 τα σοβιέτ γεννήθηκαν ξανά σε ακόμα μεγαλύτερη κλίμακα αμέσως μετά την ανατροπή του Τσάρου στην Επανάσταση του Φλεβάρη. Αυτή τη φορά, διέθεταν κάτι που τους έλειπε το 1905, την ένοπλη δύναμη. Η φρουρά της Πετρούπολης, μερικές εκατοντάδες χιλιάδες στρατιώτες, έστειλε τους δικούς της εκπροσώπους στο σοβιέτ και υπάκουε μόνο τις διαταγές του.

Έτσι άνοιξε μια περίοδος "Δυαδικής Εξουσίας". Τα σοβιέτ είχαν γίνει μια παράλληλη κρατική εξουσία, απέναντι στην αστική Προσωρινή Κυβέρνηση. Μια εξουσία όμως που την ασκούσε σχεδόν το σύνολο της εργατικής τάξης.

Σκοπός της σοσιαλιστικής επανάστασης είναι να μην αφήσει «πέτρα πάνω στην πέτρα» του αστικού κράτους

Σε αντίθεση με «εθελοντικές οργανώσεις» όπως το κόμμα και τα συνδικάτα, τα συμβούλια ήταν η «φυσική οργάνωση της τάξης» όπως θα επεσήμαινε λίγα χρόνια αργότερα ο Γκράμσι[3] όταν ανέλυε την εμπειρία των εργοστασιακών συμβουλίων στη διάρκεια της «κόκκινης διετίας» του 1919-20. Ακόμα και οι πιο μαζικές εργατικές οργανώσεις όπως τα συνδικάτα τείνουν να αναπαράγουν τις διαιρέσεις που φέρνει ο καπιταλισμός μέσα στην εργατική τάξη. Οργανώνουν τα μέλη τους κατά κλάδο ή επάγγελμα. Ολόκληρα τμήματα, κάποιες φορές ακόμα και η πλειοψηφία, των εργατών είναι έξω από τα συνδικάτα στις «ήρεμες» περιόδους.

Αντίθετα, τα συμβούλια γεννιούνται σε περιόδους έντονης ταξικής πάλης και γκρεμίζουν αυτούς τους διαχωρισμούς. Στην Ρωσία, τα σοβιέτ έφτασαν να συσπειρώνουν στις γραμμές τους περίπου 20 εκατομμύρια «μέλη» (πολλαπλάσια από τα συνδικάτα), μέσα από ένα τεράστιο δίκτυο από επιτροπές, τοπικές οργανώσεις κλπ. Όμως, η καρδιά τους χτυπούσε στα μεγάλα εργοστάσια της Πετρούπολης με τους χιλιάδες εργάτες.

Το βήμα από τη «δυαδική εξουσία» στην κατάληψη της εξουσίας δεν ήταν μια αυτόματη διαδικασία ούτε στην Ρωσία, όπου το ζήτημα τέθηκε με την πιο οξεία και καθαρή μορφή. Οι μπολσεβίκοι καταρχήν έπρεπε να ξεκαθαρίσουν το ζήτημα στις ίδιες τις γραμμές τους. Ο Λένιν με τις Θέσεις του Απρίλη έδωσε τη μάχη για να υιοθετήσει το κόμμα την προοπτική του περάσματος «όλης της εξουσίας στα Σοβιέτ» κόντρα σε απόψεις που υποστήριζαν ότι η επανάσταση δεν μπορεί να ξεπεράσει τα αστικά πλαίσια κι ότι τα σοβιέτ και το κόμμα έπρεπε να στηρίζουν την Προσωρινή Κυβέρνηση «μόνο αν και εφόσον προωθούσε τα συμφέροντα των μαζών». Και μετά, χρειάστηκε να κερδίσουν υπομονετικά την πλειοψηφία στα ίδια τα σοβιέτ, μέσα στις μάχες που εκτυλίχθηκαν τους επόμενους μήνες.

Συνήθως, οι περιγραφές και οι αναλύσεις της επανάστασης σταματάνε στον Οκτώβρη του 1917. Όμως, αν αναζητούμε μια ημερομηνία που να συμβολίζει τυπικά την πέρασμα όλης της εξουσίας στα σοβιέτ, αυτή είναι η 3 Δεκέμβρη, όταν οι μπολσεβίκοι (με τη συνεργασία του κόμματος των αριστερών σοσιαλεπαναστατών «Εσέρων») διέλυσαν την Συντακτική Συνέλευση που μόλις είχε συγκληθεί στην Πετρούπολη, όταν αρνήθηκε να αναγνωρίσει τη σοβιετική εξουσία και την πολιτική της για το τερματισμό του πολέμου, το μοίρασμα της γης στους αγρότες και τον εργατικό έλεγχο.

Η εξουσία των εργατικών συμβουλίων ήταν ανώτερη μορφή δημοκρατίας από την αστική κοινοβουλευτική. Το ζήτημα δεν ήταν θεωρητικό. Η Συντακτική Συνέλευση είχε γίνει το κέντρο κάθε αντεπαναστατικής δύναμης στην πράξη. Η διάλυσή της ήταν αναγκαία για να επιβιώσει η επανάσταση.

Υπήρχαν ρεύματα στην Αριστερά της εποχής που απέρριψαν το δρόμο των μπολσεβίκων ως καλυμμένο πραξικόπημα που καταστρέφει τις δημοκρατικές

Ο Αλιέντε ομιλητής σε συγκέντρωση εργατών στα ορυχεία χαλκού της Χιλής.

κατακτήσεις της εργατικής τάξης. Ο Καρλ Κάουτσκι, ο θεωρητικός της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας, ήταν ένας από τους πιο σκληρούς επικριτές των μπολσεβίκων απ ' αυτή την άποψη.

Ο ίδιος όπως και το ρεύμα του «αυστρομαρξισμού» (Ότο Μπάουερ, Καρλ Ρένερ) τάσσονταν υπέρ ενός «δημοκρατικού δρόμου» που θα συνδύαζε και τους θεσμούς της αστικής δημοκρατίας με τα εργατικά συμβούλια. Ήταν η περίφημη φόρμουλα του USPD (του «Ανεξάρτητου Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος», μέλος του οποίου ήταν κι ο Κάουτσκι) στην Γερμανική Επανάσταση για «εργατικά συμβούλια αγκυροβολημένα στο Σύνταγμα». Αυτή η στρατηγική σήμαινε το θάνατο των εργατικών συμβουλίων τόσο στην Γερμανία όσο και στην Αυστρία.

Είναι επίκαιρος ο Λένιν;

Ο Μάης του '68 και το κύμα ριζοσπαστικοποίησης που πυροδότησε σε όλον τον κόσμο, έφερε ξανά στην πρώτη γραμμή της συζήτησης μέσα στην Αριστερά τα ζητήματα του κράτους και της στρατηγικής απέναντί του. Για άλλη μια φορά εμφανίστηκαν θεωρητικοί που απέρριπταν τον Λένιν και το δρόμο των μπολσεβίκων υπέρ ενός συνδυασμού των θεσμών της αστικής δημοκρατίας με όργανα της άμεσης δημοκρατίας από τα κάτω.

Ο Νίκος Πουλαντζάς – και το ρεύμα του «αριστερού ευρωκομμουνισμού» – προσπάθησε να διατυπώσει μια τέτοια κριτική στον Λένιν με σκοπό να χαράξει μια στρατηγική που θα απέρριπτε τόσο τη σοσιαλδημοκρατική διαχείριση του αστικού κράτους όσο και την «τριτοδιεθνιστική» παράδοση.

Για τον Πουλαντζά η αντίληψη του Λένιν για το αστικό κράτος ήταν «εργαλειακή» και έπρεπε να απορριφθεί. *«Σήμερα, λιγότερο από ποτέ μπορεί να θεωρηθεί το κράτος ως ένας αλαβάστρινος πύργος απομονωμένος από τις μάζες»,* έγραφε. Αντίθετα, ήταν η «συμπύκνωση των ταξικών δυνάμεων» που διατρέχουν την καπιταλιστική κοινωνία άρα και το ίδιο. Άρα η πάλη για την εξουσία δεν διεξάγεται έξω από το κράτος αλλά και μέσα σ' αυτό. Ο Πουλαντζάς προσπαθούσε να διαχωρίσει αυτή τη θέση από την κλασσική σοσιαλδημοκρατία, λέγοντας ότι αυτό που προτείνει είναι μια «διαδικασία σαρωτικών μετασχηματισμών», «ρήξεων» με κορύφωση «την αλλαγή του συσχετισμού δύναμης στο στρατηγικό πεδίο του κράτους προς όφελος των λαϊκών μαζών».

Ο «δημοκρατικός δρόμος προς τον σοσιαλισμό» όπως τον αποκαλούσε, συνίστατο στο πώς *«το κράτος θα μεταμορφωθεί ριζικά με τρόπο ώστε η επέκταση και εμβάθυνση των πολιτικών ελευθεριών και θεσμών της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας (οι οποίοι ήταν επίσης μια κατάκτηση των λαϊκών μαζών) θα συνδυάζονται με το ξεδίπλωμα μορφών άμεσης δημοκρατίας και την άνθηση αυτοδιευθυνόμενων σωμάτων».*[4]

Η συγκεκριμένη ανάλυση έπαιρνε ως αφετηρία της μια καρικατούρα της άποψης του Λένιν για το κράτος και της επαναστατικής στρατηγικής της Τρίτης Διεθνούς, που την ταύτιζε με τον σταλινισμό. Παρ' όλους τους επιθετικούς προσδιορισμούς και τις περίτεχνες διατυπώσεις, ο Πουλαντζάς ποτέ δεν κατόρθωσε να εξηγήσει πειστικά σε τι διέφερε η δικιά του ανάλυση από την κλασσική ρεφορμιστική στρατηγική για Αριστερά «δυνατή στη Βουλή και στον λαό» που έχει αποτύχει ξανά και ξανά.

Το σύγχρονο αστικό κράτος δεν διαφέρει στην ουσία του από αυτό που έβαζε στο στόχαστρο ο Λένιν. Συνεχίζει να είναι η «πιο γενική οργάνωση της άρχουσας τάξης» διαμορφωμένη με τέτοιο τρόπο ώστε να υπερασπίζει τα συμφέροντά της, τόσο απέναντι σε άλλες άρχουσες τάξεις, όσο και απέναντι στον «εσωτερικό εχθρό», την εργατική τάξη. Ο ρόλος του αστικού κράτους στους οικονομικούς, στρατιωτικούς, πολιτικούς ανταγωνισμούς, συμμαχίες και μισο-συμμαχίες, δυναμώνει αντί να αδυνατίζει. Αυτό ισχύει ακόμα και σήμερα στην εποχή της καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης.

Η επέκταση μηχανισμών όπως η δημόσια εκπαίδευση, η δημόσια υγεία, γενικά αυτού που έχει ονομασθεί «κράτος πρόνοιας» δεν έχει κάνει το αστικό κράτος ούτε περισσότερο «κοινωνικό» ούτε περισσότερο δημοκρατικό. Τέτοιες «κοινωνικά ωφέλιμες λειτουργίες» είναι προϊόν δυο διαδικασιών: από τη μια της ανάγκης του σύγχρονου καπιταλισμού να αφιερώνει περισσότερους πόρους στην αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης – να διαθέτει μια εργατική τάξη που να μπορεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης. Είναι επίσης κατακτήσεις των αγώνων του εργατικού κινήματος. Αυτοί οι αγώνες δεν εκτυλίχτηκαν στο «στρατηγικό πεδίο του κράτους», αλλά στο δρόμο, στα εργοστάσια και στους χώρους δουλειάς.

Επίσης, αν στην εποχή του Λένιν το κέντρο της κρατικής εξουσίας δεν ήταν το κοινοβούλιο και οι υπουργικές θέσεις, αλλά τα «ιδιαίτερα σώματα ένοπλων ανδρών» (στρατός, αστυνομία, δικαστές κλπ) σήμερα αυτό ισχύει στο δεκαπλάσιο. Δεν έχουμε παρά να κοιτάξουμε την Ελλάδα της τρόικας εσωτερικού και εξωτερικού για να δούμε ένα ζωντανό παράδειγμα. Και δεν έχουμε παρά να κοιτάξουμε στη γειτονική Τουρκία για να διαπιστώσουμε το πόσο στρεβλά, περιορισμένα εκφράζει ο αστικός κοινοβουλευτισμός τις ιδέες και τις στάσεις των «από κάτω». Μια κυβέρνηση που κέρδισε τρεις εκλογικές αναμετρήσεις με μεγάλες πλειοψηφίες, βρίσκεται απομονωμένη από μια εξέγερση που αγκαλιάζει κάθε γωνιά της χώρας.

Οι αριστερές κυβερνήσεις

Η ιστορική εμπειρία έχει να προσφέρει κάμποσα παραδείγματα για το πώς η επιλογή «ριζικών μετασχηματισμών» του κράτους, εγκλωβίζει τα μαζικά κινήματα από τα κάτω και δρα αντιθετικά, όχι συμπληρωματικά, στα νέα όργανα αγώνα και εξουσίας που γεννάει η εργατική τάξη.

Το 1936 η άρχουσα τάξη στην Ισπανία απάντησε στην εκλογή της κυβέρνησης του Λαϊκού Μετώπου με το πραξικόπημα του στρατηγού Φράνκο και των φασιστών. Το πραξικόπημα πυροδότησε μια κοινωνική επανάσταση. Στις περιοχές της Ισπανίας που οι εργάτες κατέστειλαν τους πραξικοπηματίες, διαμορφώθηκαν όργανα της εξουσίας από τα κάτω: εργοστασιακές επιτροπές στα εργοστάσια που είχαν καταλάβει οι εργάτες όταν έφυγαν τα αφεντικά, αντιφασιστικές επιτροπές σε πόλεις και χωριά, πολιτοφυλακές, αγροτικές κολεκτίβες στην ύπαιθρο. Ο Τζορτζ Όργουελ στο βιβλίο του «Φόρος Τιμής στην Καταλονία» έχει περιγράψει με αξεπέραστο τρόπο τη Βαρκελώνη υπό τον έλεγχο των εργατών.

Ιράν, Δεκέμβρης 1978. Εργάτες πετρελαίου σε απεργιακή συγκέντρωση.

Η συμμετοχή των επαναστατών στην κυβέρνηση έδωσε περιθώριο στο αστικό κράτος να ανασυγκροτηθεί

Ο αστικός κρατικός μηχανισμός είχε θρυμματιστεί κι η δημοκρατική κυβέρνηση έμοιαζε ανίσχυρη. Όμως, δεν έγινε το βήμα για την ανατροπή της. Αντίθετα, ο Λάργκο Καμπαλέρο, ο ηγέτης της αριστεράς του Σοσιαλιστικού Κόμματος έγινε πρωθυπουργός της, βετεράνοι αναρχικοί αγωνιστές της CNT έγιναν υπουργοί της, ακόμα και το επαναστατικό POUM έστειλε τον ηγέτη του, τον Αντρέου Νιν, στην τοπική κυβέρνηση της Καταλονίας. Οι δικαιολογίες ήταν πολλές, αλλά έμοιαζε ρεαλιστικό ότι οι εργατικές οργανώσεις θα ήταν αυτές που θα διαμόρφωναν, θα «επαναστατικοποιούσαν» τον διαλυμένο κρατικό μηχανισμό.

Τελικά έγινε το αντίθετο. Η συμμετοχή των επαναστατών και της αριστερής πτέρυγας του κινήματος έδωσε περιθώριο στο κράτος να ανασυγκροτηθεί και να πνίξει τα προπλάσματα της εξουσίας των εργατών. Ο Καμπαλέρο εκδιώχθηκε από την κυβέρνηση (οι αναρχικοί υπουργοί έμειναν), το POUM εξοντώθηκε από τους σταλινικούς και τους αστούς συμμάχους τους. Η επανάσταση καταπνίχτηκε, και ο πόλεμος ενάντια στο φασισμό χάθηκε.

Η Χιλή του Αλιέντε προσφέρει ένα άλλο παράδειγμα. Είναι αλήθεια ότι η εκλογή του στην προεδρία το 1970 ήρθε ως αποτέλεσμα μιας ανόδου του μαζικού κινήματος και ότι η εργατική τάξη και άλλα καταπιεσμένα στρώματα της κοινωνίας αντιμετώπισαν την εκλογική νίκη ως σήμα για να δυναμώσουν τους αγώνες τους. Από την άλλη, η άρχουσα τάξη δοκίμασε κάθε μέσο, με πρώτο το οικονομικό σαμποτάζ, για να τσακίσει το κίνημα και να ρίξει τον Αλιέντε.

Σε κάθε κρίσιμη καμπή, οι απόπειρες των αστών αντιμετωπίστηκαν από την κινητοποίηση των εργατών. Σε αυτούς τους αγώνες γεννήθηκαν όργανα αγώνα και προπλάσματα μιας νέας εξουσίας σαν τα σοβιέτ: τα cordones, τα συντονιστικά των εργοστασίων που συνέδεαν τους εργάτες μεταξύ τους αλλά και με τις επιτροπές που είχαν συγκροτηθεί σε επίπεδο κοινότητας για τον έλεγχο της διακίνησης των τροφίμων, των τιμών, για τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Το ζήτημα είναι ότι η κυβέρνηση του Αλιέντε στάθηκε απέναντι σε αυτές τις μορφές οργάνωσης και όχι επικεφαλής τους.[5] Πριν αναλάβει ακόμα την προεδρία, είχε υπογράψει το μυστικό Σύμφωνο Εγγυήσεων με τη Δεξιά, σύμφωνα με το οποίο η κυβέρνησή του δεν θα ακουμπούσε τον στρατό, την Δικαιοσύνη και τα ΜΜΕ. Ο Αλιέντε ήταν αυτός που σε κάθε κρίσιμη αναμέτρηση αναζητούσε τον συμβιβασμό με την άρχουσα τάξη

Εργάτες σε οδόφραγμα στην επαναστατημένη Βαρκελώνη.

και καλούσε τον στρατό να «αποκαταστήσει την τάξη».

Υπήρχε αριστερά της αριστεράς, μέσα κι έξω απ' την Λαϊκή Ενότητα, τον συνασπισμό των κομμάτων της αριστεράς που στήριζε τον Αλιέντε. Αλλά έμεινε εγκλωβισμένη στην προσπάθεια να «πιέσει την κυβέρνηση» να «επιδοκιμάζει τα θετικά και να κριτικάρει τα αρνητικά». Μέχρι τέλους ζητούσε απ' αυτήν να προχωρήσει σε ριζοσπαστική σύγκρουση με το κεφάλαιο αντί να στηρίζει οργανωτικά, ιδεολογικά, πολιτικά, τα προπλάσματα της νέας εξουσίας, να τα συντονίσει, να τα δυναμώσει έτσι ώστε να είναι σε θέση να παλέψουν και να νικήσουν κάνοντας πέρα τις απόψεις του συμβιβασμού.

Συμπεράσματα

Η καρδιά του αστικού κράτους δεν χτυπά στο αστικό κοινοβούλιο. Αυτό δεν σημαίνει ότι για την άρχουσα τάξη είναι αδιάφορο ποιος σχηματίζει κυβέρνηση. Πάντα προτιμάει τα δικά της «δοκιμασμένα» κόμματα να διαχειριστούν τις υποθέσεις που δεν μπορεί να διαχειριστεί άμεσα η ίδια και για να εξασφαλίζουν τη λεγόμενη κοινωνική συναίνεση. Ἐρχονται, όμως, στιγμές που αποδέχεται να παραχωρήσει την κυβερνητική εξουσία σε άλλους. Ακόμα κι όταν το κάνει με βαριά καρδιά, συνεχίζει να διατηρεί τον έλεγχο στον «γραφειοκρατικό - καταπιεστικό μηχανισμό», μαζί με την οικονομική της εξουσία, τον έλεγχο στα ΜΜΕ. Ο έλεγχος των μέσων παραγωγής της δίνει τον έλεγχο του κράτους.

Αυτές οι διαπιστώσεις έχουν σημασία όχι μόνο για το «μετά» αλλά και για το «πριν». Μια πολιτική δύναμη που σκοπεύει στην κυβέρνηση μέσα από τον κοινοβουλευτικό δρόμο, πρέπει πρώτα να δώσει εγγυήσεις στην άρχουσα τάξη ότι θα λειτουργήσει «συνταγματικά», δηλαδή δεν θα αμφισβητήσει τα ιερά και τα όσια του ελέγχου της άρχουσας τάξης στο κράτος και την κοινωνία. Τέτοιες εγγυήσεις έδωσε ο Αλιέντε, τέτοιες εγγυήσεις δίνει ο ΣΥΡΙΖΑ σήμερα.

Τα εργατικά συμβούλια είναι η μορφή οργάνωσης που γεννιέται κάθε φορά που η εργατική τάξη μπαίνει μαζικά στο στίβο του αγώνα σε περιόδους έντονης κοινωνικής κρίσης. Δεν είναι αποκλειστικά «ρώσικη εμπειρία». Συμβούλια ή προπλάσματά τους έχουν εμφανισθεί ξανά και ξανά στις μεγάλες ταξικές αναμετρήσεις του 20ου αιώνα με τα πιο διαφορετικά πολιτικά καθεστώτα και τις πιο διαφορετικές παραδόσεις στο εργατικό κίνημα. Στην Γερμανία το 1918-19, στην «κόκκινη διετία» της Ιταλίας το 1919-20, στην Ισπανία του 1936, στην Ουγγαρία το 1956, στην Χιλή του Αλιέντε, στην Πορτογαλία της Επανάστασης των Γαρυφάλλων το 1974-75, στο Ιράν το 1978, στην Πολωνία της «Αλληλεγγύης» το 1980.

Στην Ρωσία του 1917 η διαδρομή που οδήγησε από τις απεργιακές επιτροπές στα εργατικά συμβούλια και τη δυαδική εξουσία ήταν σχετικά σύντομη. Η εργατική τάξη της Ρωσίας δεν κουβαλούσε στους ώμους της το βάρος μιας ρεφορμιστικής παράδοσης δεκαετιών. Δεν υπήρχαν μαζικά ρεφορμιστικά κόμματα δεμένα με τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία και βάση την οργανωμένη εργατική τάξη.

Στη δυτική Ευρώπη, ακόμα και εκείνη την εποχή τα συμβούλια έπρεπε να ξεπεράσουν αυτά τα εμπόδια. Επειδή είναι έκφραση ολόκληρης της εργατικής τάξης, αντανακλούν τις διαφορετικές εμπειρίες, τα διαφορετικά επίπεδα συνείδησης. Το δυστύχημα είναι ότι πουθενά έξω από την Ρωσία του 1917 οι επαναστάτες δεν διέθεταν τις ρίζες μέσα στην τάξη και την ξεκάθαρη πολιτική προοπτική για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά αυτές τις δυσκολίες.

Η παγκόσμια κρίση του καπιταλισμού δεν γεννά μόνο δυστυχία βάσανα για εκατομμύρια ανθρώπους αλλά μεγάλους πολιτικούς και κοινωνικούς αγώνες, μαζική ριζοσπαστικοποίηση όπως αυτή που έχει γεννήσει η εργατική αντίσταση στην Ελλάδα τα τέσσερα τελευταία χρόνια. Θα γεννήσει και τις «επαναστατικές καταστάσεις» που ανέλυε ο Λένιν στις αρχές του 20ου αιώνα. Το ζήτημα είναι ποια Αριστερά θα καθορίσει την πορεία τους.

Η τάξη μαθαίνει από την εμπειρία της – αυτό που αλλάζει σε περιόδους κρίσης και όξυνσης των αγώνων είναι ότι αυτές οι εμπειρίες συμπυκνώνονται χρονικά. Σε τέτοιες περιόδους κάθε απεργιακή επιτροπή, κάθε εργατική συνέλευση μπορεί να γίνει το βήμα προς τη διαμόρφωση αυτής της δυαδικής εξουσίας.

Αυτά τα όργανα χρειάζονται μια Αριστερά να έχει στραμμένο πάντα το βλέμμα και να αφιερώνει την ικμάδα των δυνάμεών της στην κίνηση της τάξης, στους αγώνες στο «σημείο της παραγωγής», εκεί που κάθε μια από τις δυο βασικές τάξεις της κοινωνίας προσπαθεί να επεκτείνει τα σύνορα του ελέγχου της. Αυτό είναι το μοτέρ που τροφοδοτεί τις επαναστατικές διαδικασίες, που γεννάει τα όργανα αγώνα και εξουσίας των από κάτω. Χρειάζονται επίσης μια Αριστερά που να έχει επιλέξει την στρατηγική της επαναστατικής ανατροπής του αστικού κράτους και να μην προσπαθεί να πατήσει σε δυο βάρκες. Με άλλα λόγια, ένα επαναστατικό κόμμα τον 21ο αιώνα. ■

1. N. Bukharin, *Towards a Theory of the Imperialist State*, http://www.marxists.org/archive/bukharin/works/1915/state.htm
2. B.I Λένιν, *Κράτος και Επανάσταση*, Σύγχρονη Εποχή, σελ.46.
3. Τα κείμενα αυτά, γραμμένα στην εφημερίδα L' Ordine Nuovo, είναι συγκεντρωμένα στην συλλογή: Αντόνιο Γκράμσι, *Τα Εργοστασιακά Συμβούλια και το Κράτος της Εργατικής Τάξης*, εκδόσεις Στοχαστής.
4. Τα αποσπάσματα προέρχονται από το άρθρο: Νίκος Πουλαντζάς, "Democratic Road to Socialism", *New Left Review 109*, May June 1978.
5. Για το εργατικό κίνημα της Χιλής και την στάση που κράτησε απέναντί του η κυβέρνηση Αλιέντε, βλέπε: Luis Angel Fernandez Hermana, *Χιλή – Εργατικοί Αγώνες επί Αλιέντε*, http://tinyurl.com/oetpafr

Ρόζα Λούξεμπουργκ
Η φωνή του ηφαίστειου

Ο **Θανάσης Καμπαγιάννης** θυμίζει
την πολύτιμη κληρονομιά της μεγάλης επαναστάτριας.

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ γεννήθηκε το 1871, χρονιά της Παρισινής Κομμούνας. Για όσες και όσους μπαίνουν σήμερα στον αγώνα για μια καλύτερη κοινωνία, η εποχή αυτή φαντάζει σαν μια άγνωστη ήπειρος, ενδιαφέρουσα ίσως ως ιστορικό ανάγνωσμα, αλλά ελάχιστα σχετική με τις εμπειρίες και τις αναγκαιότητες της πάλης του σήμερα.

Κι όμως, θα πρέπει να σταθούμε πιο προσεκτικά στην εμπειρία των αγωνιστριών και αγωνιστών που έζησαν στη στροφή του 20ού αιώνα και πρωταγωνίστησαν στη μεγάλη επαναστατική έξαρση που κωδικά αποκαλούμε 1917. Στη γενιά αυτή θα βρούμε πλούσιες πηγές και κρίσιμα διδάγματα. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ στέκεται στις κορυφές της: για να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση της επιστήθιας φίλης και συντρόφισσάς της Κλάρας Τσέτκιν, ήταν «η φλόγα και το ξίφος της επανάστασης».

Η Ρόζα ομιλήτρια σε εργατική συγκέντρωση.

Η πρώτη περίοδος της δράσης της Ρόζας ήταν στην Πολωνία (που ήταν τότε υπό μεγαλορώσικη κυριαρχία), αρχικά στη σοσιαλιστική ομάδα «Προλεταριάτο» και στη συνέχεια στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα Πολωνίας, το οποίο ίδρυσε σε αντιπαράθεση με το εθνικιστικό Πολωνικό Σοσιαλιστικό Κόμμα του Πιλσούδσκι. Ωστόσο, σε ηλικία 27 ετών η Ρόζα πέρασε στην Γερμανία και έγινε μέλος του εκεί Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (SPD), αναδεικνυόμενη σε μία από τις σημαντικότερες ηγετικές μορφές του.

Από τις στήλες αυτού του περιοδικού[1] έχουμε αναλυτικά περιγράψει τις ιδεολογικές και πολιτικές μάχες που έδωσε η Ρόζα ενάντια στην πολιτική και συνδικαλιστική γραφειοκρατία που είχε αρχίσει να διαμορφώνεται στο Γερμανικό SPD, σχεδόν αμέσως από τη στιγμή που πάτησε το πόδι της στη Γερμανία. Εμβληματική υπήρξε η σύγκρουση της με τον Μπερνστάιν, ο οποίος εξέφραζε τις πιο ανοιχτά αναθεωρητικές απόψεις σχετικά με τη στρατηγική του εργατικού και του σοσιαλιστικού κινήματος. Ο Μπερνστάιν περιέγραφε τον καπιταλισμό σαν ένα σύστημα που έχει ξεπεράσει τις κρίσεις του και μπορεί να μεταρρυθμιστεί μέσα από την κατάκτηση της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας από τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, κόντρα στις επαναστατικές παραδόσεις του παρελθόντος.

Η υπεράσπιση της επαναστατικής στρατηγικής από πλευράς Ρόζας πραγματοποιήθηκε σε σειρά άρθρων της, τα οποία δημοσιεύτηκαν συνολικά το 1900 στο περίφημο βιβλίο της «Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση». Για τον αναγνώστη του σήμερα, είναι εκπληκτικό πώς μια σειρά επιχειρήματα και συζητήσεις που πολλές φορές εμφανίζονται ως καινούργια έχουν βαθιές ιστορικές ρίζες στο παρελθόν του κινήματος.

Η Ρόζα δεν αντιπαρατέθηκε μονάχα στην εικόνα του καπιταλισμού δίχως κρίσεις (το οικονομικό της έργο εξάλλου είναι εξίσου πλούσιο με τα πολιτικά της κείμενα) ούτε υπερασπίστηκε απλά την επικαιρότητα του επαναστατικού δρόμου. Στο «Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση», η Ρόζα κατεδαφίζει το κλασικό επιχείρημα των ρεφορμιστών ότι οι επαναστάτες είναι ρομαντικοί αιθεροβάμονες που δεν ενδιαφέρονται για τις μεταρρυθμίσεις στο σήμερα. Γράφει χαρακτηριστικά:

> *«Η νομοθετική μεταρρύθμιση και η επανάσταση δεν είναι δύο διαφορετικές μέθοδοι της ιστορικής προόδου, τις οποίες μπορεί να διαλέξει κανείς από τον μπουφέ της ιστορίας, όπως θα διάλεγε τα κρύα και τα ζεστά λουκάνικα... Η εκάστοτε νομοθεσία είναι ένα προϊόν της επανάστασης. Ενώ η επανάσταση είναι μια πολιτική δημιουργική πράξη της ταξικής ιστορίας, η νομοθεσία είναι η πολιτική συνέχεια της ζωής της κοινωνίας. Η νομοθετική μεταρρυθμιστική εργασία δεν περικλείει μέσα της μια δική της ανεξάρτητη απ' την επανάσταση κινητήρια δύναμη, κινείται μέσα σε κάθε ιστορική περίοδο αποκλειστικά πάνω στη γραμμή της προηγηθείσας ανατροπής...».*[2]

Αν έτσι η επανάσταση είναι η κινητήρια δύναμη κάθε κατάκτησης του εργατικού κινήματος στο σήμερα (δηλαδή, κάθε «μεταρρύθμισης»), είναι αστείο να εξυψώνει κανείς το κοινοβούλιο σε κορωνίδα της σοσιαλιστικής στρατηγικής. Για να χρησιμοποιήσουμε τα δηλητηριώ-

Κίελο 1918, οι ναύτες ξεκινούν τη Γερμανική επανάσταση.

δη λόγια της Ρόζας:

«Στον Μπερνστάιν έπεσε η αποστολή να ανακηρύξει τον ορνιθώνα του αστικού κοινοβουλίου σαν το ενδεδειγμένο όργανο για την πραγματοποίηση της φοβερότερης κοσμοϊστορικής ανατροπής: το πέρασμα της κοινωνίας απ' την καπιταλιστική στη σοσιαλιστική μορφή».[3]

Κομμάτι της ίδιας μάχης θα είναι η σύγκρουση της Ρόζας με τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία, που αποτυπώθηκε στο βιβλίο της "Μαζική Απεργία, Κόμμα, Συνδικάτα", καρπός της συμμετοχής της στο επαναστατικό κίνημα του 1905 στη Ρωσία. Στα κείμενα αυτά, η Ρόζα δίνει την πρώτη μαρξιστική ανάλυση της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας ως στρώματος που, επειδή διαπραγματεύεται τους όρους πώλησης της εργατικής δύναμης, τείνει να συντηρητικοποιείται και να παίζει ανασχετικό ρόλο στο ξεδίπλωμα της δυναμικής των εργατικών αγώνων. *"Δεν μπορούμε"*, λέει η Ρόζα, *"να πραγματοποιήσουμε ούτε την επανάσταση ούτε τη μαζική απεργία με την ψυχολογία ενός συνδικαλιστή που δέχεται να απεργήσει με την προϋπόθεση ότι στην περίπτωση της απόλυσής του θα μπορεί να στηριχθεί σε ένα απ' τα πριν και με ακρίβεια προσδιορισμένο επίδομα".*[4]

Η ενθουσιώδης περιγραφή των μαζικών απεργιών και του ρόλου που έπαιξαν στην πρώτη ρωσική επανάσταση του 1905 έχει για τη Ρόζα προφανές πολιτικό και εσωκομματικό περιεχόμενο. Απέναντι στον βολικό για τις ηγεσίες διαχωρισμό οικονομικών και πολιτικών μαχών (ένα επιχείρημα τόσο γνώριμο και στο σήμερα), όπου τα συνδικάτα κάνουν τις απεργίες και το κόμμα κάνει την "πολιτική", η Ρόζα εξηγεί ότι με τη μαζική απεργία οι εργατικές μάζες μπορούν οι ίδιες να κάνουν πολιτική, δημιουργώντας *"ένα μόνιμο ρεζερβουάρ ενεργητικότητας του προλεταριάτου, από όπου η πολιτική πάλη ανανεώνεται συνεχώς με φρέσκιες δυνάμεις".*[5]

Εσωκομματικές μάχες

Στη διάρκεια αυτών των πολιτικών και ιδεολογικών μαχών, η Λούξεμπουργκ κατοχύρωσε για τον εαυτό της τον ρόλο της αριστερής πτέρυγας του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος. Η πτέρυγα αυτή μπορεί να μην πήρε ποτέ αυτοτελή οργανωτικά χαρακτηριστικά, γεγονός που θα αποδεικνυόταν καθοριστικό στη συνέχεια, αλλά ήταν πολιτικά ορατή στη ζωή του κόμματος και τις αντιπαραθέσεις του κινήματος. Τα κείμενα, οι λόγοι και οι παρεμβάσεις της Ρόζας στις εφημερίδες, τις συγκεντρώσεις, τα "πανεπιστήμια" του SPD λειτουργούσαν σαν μια διαρκής υπενθύμιση μιας εσωκομματικής μάχης, που έμελλε να εξελιχθεί σε ολοκληρωτικό ρήγμα με την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ας δώσουμε κάποια ενδεικτικά παραδείγματα. Με αφορμή μια τεράστια ηφαιστειακή έκρηξη το Μάη του 1902 στο λιμάνι του St. Pierre στο νησί της Μαρτινίκας της Καραϊβικής που κόστισε τη ζωή σε 40.000 ανθρώπους, η Ρόζα έγραψε ένα κείμενο που δημοσιεύτηκε αρχικά στην Leipziger Volkszeitung στις 15 Μάη 1902, με το οποίο κατακεραύνωνε την υποκριτική αλληλεγγύη των Μεγάλων Δυνάμεων στα θύματα της καταστροφής: *«Γάλλοι και Αγγλοι, ο Τσάρος και η Γερουσία της Ουάσιγκτον, η Γερμανία και η Ολλανδία δίνουν χρήματα, στέλνουν τηλεγραφήματα, τείνουν χείρα βοηθείας. Μια αδελφοσύνη των λαών ενάντια στην καυτή έχθρα της φύσης, μια αναζωογόνηση του ανθρωπισμού στα ερείπια του ανθρώπινου πολιτισμού".*[6]

Είναι η περίοδος της ανάδυσης του ιμπεριαλισμού, των μεγάλων ανταγωνισμών για το χώρισμα κάθε εκατοστού του πλανήτη ανάμεσα στα κεφάλαια και τα εθνικά τους κράτη. Η Ρόζα θα μαστιγώσει τις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις των κυρίαρχων κρατών (ένας προάγγελος της σύγκρουσης με τις σωβινιστικές τάσεις μέσα στο ίδιο το SPD), θυμίζοντας την επαναστατική προοπτική:

«Ορος Pelee, μεγαλόψυχε γίγαντα, εσύ μπορείς να γελάσεις, μπορείς να δεις με απέχθεια αυτούς τους γενναιόδωρους δολοφόνους, αυτά τα δακρύζοντα σαρκοφάγα, αυτά τα κτήνη με τη φορεσιά του Σαμαρείτη. Αλλά μια μέρα θα έρθει ένα άλλο ηφαίστειο να υψώσει τη βροντερή φωνή του: ενα ηφαίστειο που χοχλάζει και βράζει, είτε το χρειάζεστε είτε όχι, και θα σαρώσει ολόκληρο τον ψευδοευλαβή, αιμοσταγή πολιτισμό από προσώπου γης. Και μόνο πάνω στα ερείπιά του οι λαοί θα ενωθούν με αληθινό ανθρωπισμό, που θα ξέρει μόνο ένα θανάσιμο εχθρό, την τυφλή, νεκρή φύση".

Λίγα χρόνια μετά, το 1906, η γερμανική άρχουσα τάξη θα ξεσηκώσει μια υστερική εθνικιστική καμπάνια για το "δικαίωμα" της Γερμανίας να αποκτήσει αποικίες, "όπως και τα υπόλοιπα πολιτισμένα έθνη". Στις εκλογές που θα ακολουθήσουν, το SPD θα χάσει τις μισές βουλευτικές του έδρες, με αποτέλεσμα να ξεσπάσει ανοιχτή διαμάχη μέσα στο κόμμα για το αν ήταν σωστό να αντιταχτεί στην εκστρατεία αυτή και να "αποξενώσει τους συντηρητικούς ψηφοφόρους". Ο Καρλ Λήμπκνεχτ, ανερχόμενο αστέρι του κόμματος και ο μετέπειτα μοναδικός βουλευτής του που θα καταψηφίσει τις πολεμικές πιστώσεις το 1914, θα γράψει το βιβλίο "Μιλιταρισμός και Αντιμιλιταρισμός" στα πλαίσια αυτής της διαμάχης. Το 1907, στο συνέδριο της Διεθνούς στη Στουτγάρδη, η Ρόζα και ο Λήμπκνεχτ θα δώσουν, με σύμμαχο τον Λένιν, τη μάχη για μια καθαρή αντιπολεμική και αντιιμπεριαλιστική θέση της Διεθνούς.

Την πρωτοχρονιά του 1912, στην εφημερίδα Die Gleichheit (Η ισότητα), ένα φύλλο του SPD που αρχικά απευθυνόταν στις γυναίκες, αλλά στη συνέχεια εξελίχθηκε σε σημαντικό ιδεολογικοπολιτικό του όργανο, η Ρόζα θα αδράξει την ευκαιρία, με αφορμή τον τραγικό θάνατο δεκάδων αστέγων από μαζική δηλητηρίαση σε ένα νυχτερινό άσυλο στο Βερολίνο, να ξεδιπλώσει μια πολεμική για την ψυχή του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος. Το γεγονός της δηλητηρίασης τις μέρες των Χριστουγέννων είχε προκαλέσει σάλο στη χώρα:

«Όσο ήταν ζωντανοί ο Γιόζεφ Γκάιχε,

ο Καρλ Μελχιόρ ή ο Λουσιάν Στσυπτιερόβσκι, οι ταπεινές υπάρξεις τους δεν είχαν αποτελέσει ποτέ αντικείμενο τέτοιας προσοχής. Τώρα, ιατρικές κορυφές εντρυφούν στα σπλάχνα τους. Το περιεχόμενο του στομαχιού τους, για το οποίο ο κόσμος αδιαφορούσε παντελώς μέχρι σήμερα, το εξετάζουν προσεκτικά και το συζητούν στις εφημερίδες. Δέκα επιστήμονες εργάζονται για να απομονώσουν τον βάκιλο που ευθύνεται για τον θάνατό τους. Ο Λουσιάν Στσυπτιερόβσκι έγινε ξαφνικά μια σημαντική προσωπικότητα: σίγουρα θα φούσκωνε από ματαιοδοξία αν δεν κείτονταν, αηδιαστικό πτώμα, στο τραπέζι του νεκροτομείου. Ως κι ο Κάιζερ ενημερώθηκε, ενώ η ευγενής σύζυγός του ζήτησε να εκφράσουν τα συλλυπητήριά της στον Δήμαρχο, ο οποίος χαίρει άκρας υγείας, αλλά, τέλος πάντων, σε ποιον θέλετε να διατυπωθούν τα συλλυπητήρια, αφού κανείς δεν γνωρίζει τις πενθούσες οικογένειες; Πώς να τις ψάξουμε στα καταγώγια, στα ορφανοτροφεία, στα εργοστάσια ή στα ορυχεία;".[7]

Η Ρόζα περιγράφει την εσφαλμένη κοινή πεποίθηση στην οργανωμένη εργατική τάξη, στους εργάτες που είναι μέλη του SPD και των συνδικάτων, ότι υπάρχει ένα αδιαπέραστο σύνορο ανάμεσα σε αυτούς και τους εξαθλιωμένους των πόλεων. Κι όμως, αναλύοντας την λειτουργία της καπιταλιστικής μηχανής, αποδεικνύει ότι είναι η ίδια η λογική της εργατικής δύναμης ως εμπορεύματος που αφήνει ανοιχτό το δρόμο για τον κάθε εργάτη να γνωρίσει την εξαθλίωση της ανεργίας, της απορίας και του νυχτερινού ασύλου. Γι' αυτό και, ενώ ένα επαναστατικό εργατικό κόμμα αντλεί τη δύναμή του από τις οργανωμένες ταξιαρχίες της εργατικής τάξης, δεν θα πρέπει να ξεχνάει ούτε στιγμή ότι πρέπει να είναι το μεγάφωνο όλων των καταπιεσμένων, αν θέλει να αποκαθιστά την ενότητα της τάξης και να μην καταλήξει το ρεφορμιστικό εργαλείο μιας προνομιούχας κάστας:

«Ο Λούσιαν Στσυπτιερόβσκι, που τελείωσε τη ζωή του στον δρόμο, δηλητηριασμένος από μια σάπια ρέγκα, είναι μέρος του προλεταριάτου ακριβώς όπως και οποιοσδήποτε ειδικευμένος εργάτης που αμείβεται τόσο καλά ώστε να αγοράζει ευχετήριες κάρτες για τη νέα χρονιά και μία επίχρυση αλυσίδα για το ρολόι του".

Και τελειώνει αυτή την φαινομενικά εορταστική – αλλά στην πραγματικότητα απόλυτα πολεμική – παρέμβασή της η Ρόζα, γράφοντας:

«Την επομένη των οδοφραγμάτων της 18ης Μαρτίου 1848, οι βερολινέζοι εργάτες σήκωσαν τα πτώματα των νεκρών της εξέγερσης και τα μετέφεραν μπροστά στα Ανάκτορα, εξαναγκάζοντας τον δεσποτισμό να δείξει τον σεβασμό του στα θύματα. Σήμερα πρέπει να υψώσουμε τα δηλητηριασμένα πτώματα των άστεγων του Βερολίνου, που είναι σάρκα από τη σάρκα και αίμα από το αίμα μας, πάνω σε χιλιάδες χέρια προλεταρίων, και να τα μεταφέρουμε σ' αυτή την νέα χρονιά αγώνων φωνάζοντας: Κάτω το αισχρό κοινωνικό καθεστώς που γεννά τέτοια φρίκη!".

Ενάντια στον επερχόμενο πόλεμο

Τα επόμενα δύο χρόνια ήταν μια περίοδος αφιερωμένη στην αντιπολεμική και αντι-μιλιταριστική αγκιτάτσια. Η Λούξεμπουργκ όργωσε τη Γερμανία, συμμετείχε σε πλήθος συγκεντρώσεις, ομιλίες, κλπ και μετέφερε παντού το αντιπολεμικό μήνυμα, έχοντας πλήρη συνείδηση ότι η ηγεσία του SPD είχε πλέον παραδοθεί στον σοσιαλσωβινισμό και ετοιμαζόταν να "υπερασπιστεί την πατρίδα" με το ξέσπασμα του πολέμου. Το 1913 στην Φρανκφούρτη η Ρόζα βγάζει έναν λόγο στον οποίο δηλώνει κατηγορηματικά:

«Αν οι καπιταλιστές περιμένουν από μας να σηκώσουμε τα όπλα του θανάτου ενάντια στους γάλλους αδελφούς μας ή ενάντια στο λαό οποιασδήποτε άλλης χώρας, τους βεβαιώνουμε ότι κάτι τέτοιο δεν θα το κάνουμε ποτέ".[8]

Ο εισαγγελέας απαγγέλλει κατευθείαν κατηγορίες για πρόκληση σε στρατιωτική απειθαρχία και στάση. Στη δίκη που έγινε στην Φρανκφούρτη το 1914, ο εισαγγελέας την κατηγορεί ότι στις συγκεντρώσεις "επιτίθεται στο πιο ζωτικό νεύρο του Κράτους". Η ίδια απαντάει:

«Όπως καταλαβαίνετε, αγαπητοί ακροατές.... το πιο ζωτικό νεύρο του σημερινού μας Κράτους δεν είναι η ευημερία του λαού του, η αγάπη της πατρίδας, ο πολιτισμός, όχι... τίποτε απ' όλα αυτά, το πιο ζωτικό νεύρο είναι οι ξιφολόγχες... Ενάντια σ' αυτό το ζωτικό νεύρο αγωνιζόμαστε μ' όλες μας τις δυνάμεις απ' το πρωί ως το βράδυ. Θέλουμε αυτό το "ζωτικό νεύρο" να κομματιαστεί όσο γίνεται πιο γρήγορα".[9]

Η Ρόζα μετατρέπει την απολογία της σε κατηγορητήριο κατά του επερχόμενου πολέμου και της καπιταλιστικής τάξης. Το τέλος του λόγου της έχει μείνει μνημειώδες:

«Ο εισαγγελέας δήλωσε ρητά – το σημείωσα καλά αυτό – ότι ζήτησε την άμεση σύλληψή μου γιατί ήταν απόλυτα σίγουρος ότι θα τό σκαγα. Μ' άλλα λόγια μας λέει τι θα έκανε αυτός στη θέση μου και ο συλλογισμός του είναι ο παραπάνω: Αν εγώ ο εισαγγελέας κινδύνευα να καταδικαστώ σε φυλάκιση ενός έτους, θα τό σκαγα. Κύριε εισαγγελέα, δεν έχω καμία αμφιβολία γι' αυτό και το πιστεύω απόλυτα, ότι αν ήσαστε στη θέση μου θα το σκάγατε από το φόβο σας. Ένας σοσιαλδημοκράτης όμως, α.... όχι, αυτός να είστε σίγουρος ότι δεν το σκάει, δεν θα τόκανε ποτέ αυτό. Υπερασπίζει τις πράξεις του, απαντά στις κατηγορίες σας και περιγελά τις καταδίκες σας. Και τώρα, καταδικάστε με!".[10]

Η Ρόζα θα καταδικαστεί, αλλά δεν θα φυλακιστεί άμεσα εξαιτίας της δύναμης του κινήματος αλληλεγγύης. Δυστυχώς, η μαζική αυτή αντι-μιλιταριστική εκστρατεία θα λήξει με την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και την ιστορική προδοσία των κομμάτων της Β' Διεθνούς και κύρια του SPD, που στήριξαν το καθένα τη δικιά του άρχουσα τάξη στο όνομα της "υπεράσπισης της πατρίδας". Ο μαζικός ενθουσιασμός των αρχών του πολέμου (που έκανε τους επαναστάτες να νιώσουν απόλυτα απομονωμένοι και ηττημένοι) θα εξατμιζόταν μετά την εμπειρία των εκατομμυρίων νεκρών στα χαρακώματα και τη μακροχρόνια συνέχιση του πολέμου.

Η Λούξεμπουργκ, μαζί με τους στενότερους συντρόφους της, συγκροτεί την ομάδα "Σπάρτακος". Ο Σπάρτακος οργανώνει το πρώτο σοσιαλιστικό δίκτυο αντίθεσης στον πόλεμο, αλλά και στην φιλοπόλεμη γραμμή της ηγεσίας του SPD, με φυλλάδια, παράνομη δράση, τις πρώτες συγκεντρώσεις, κλπ. Στα πλαίσια αυτής της δραστηριότητας, η Ρόζα θα φυλακιστεί και θα απελευθερωθεί μονάχα με το ξέσπασμα της Γερμανικής Επανάστασης τον Νοέμβρη του 1918. Ήδη το SPD έχει υποστεί μια μαζική διάσπαση προς τα αριστερά του, με τη δημιουργία του Ανεξάρτητου SPD (του USPD), στο οποίο συμμετέχει και ο Σπάρτακος. Αλλά οι ανάγκες της επανάστασης επι-

τάσσουν πλέον πολύ καθαρότερες απαντήσεις από την προπολεμική μαρξιστική "ορθοδοξία" του Κάουτσκι. Τον Δεκέμβρη του 1918, η Ρόζα πρωταγωνιστεί στις διαδικασίες ίδρυσης του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας, του KPD.

Λίγο πριν το τέλος

Τα καθήκοντά της τώρα είναι διπλά. Αφενός χρειάζεται να πείσει χιλιάδες και χιλιάδες εργάτες που μπαίνουν στο στίβο της πολιτικής, δημιουργούν Σοβιέτ αλλά ο πρώτος σταθμός της πολιτικοποίησής τους είναι η στήριξη στο παλιό SPD, ότι τα αιτήματα και η νίκη της επανάστασης δεν θα πραγματοποιηθούν μέσα από μια κυβέρνηση στα πλαίσια του καπιταλιστικού συστήματος. Η πάλη ενάντια στον κυβερνητισμό και η επαναβεβαίωση της επαναστατικής στρατηγικής είναι έτσι βασικό φυσιογνωμικό στοιχείο του νέου κόμματος:

"Ο αγώνας μέσα σε κοινοβουλευτικά πλαίσια, αντίθετα με την άμεση επαναστατική δράση της εργατικής τάξης θεωρήθηκε μ' αυτόν τον τρόπο σαν η μοναδική μορφή της πάλης των τάξεων. Ήταν το βούλιαγμα μέσα στον πλέριο κοινοβουλευτισμό... Διατυμπάνιζαν ότι αφού κατακτήσουν τη βουλή, θα την βάλουν να υπηρετήσει τα συμφέροντα του προλεταριάτου...

Φαντάζονται ότι για να φέρουν το σοσιαλισμό αρκεί να ανατρέψουμε την παλιά "σοσιαλιστική" κυβέρνηση και να την αντικαταστήσουμε με μια κυβέρνηση αληθινών επαναστατών και μετά να εκδώσουμε μερικά διατάγματα με τα οποία θα εγκαθιδρύουμε το σοσιαλισμό. Όλα αυτά δεν είναι παρά αυταπάτες. Δεν είναι δυνατόν και δεν μπορεί ποτέ ο σοσιαλισμός να εγκαθιδρυθεί με διατάγματα, ακόμα κι όταν υπάρχει η πιο τέλεια σοσιαλιστική κυβέρνηση. Ο σοσιαλισμός πρέπει να πραγματωθεί από τις μάζες, πρέπει να πραγματοποιηθεί από κάθε προλετάριο. Η αλυσίδα του καπιταλισμού πρέπει να σπάσει ακριβώς σ' εκείνους τους κρίκους απ' όπου δένει και τους προλετάριους. Αυτός είναι ο πραγματικός σοσιαλισμός και μόνο έτσι μπορεί να γίνει πράξη...

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι όλοι θέλουμε να ελπίζουμε στην πτώση της κυβέρνησης Εμπερτ-Σάιντεμαν και στη γρήγορη αντικατάστασή της από μια άλλη κυβέρνηση, πραγματικά σοσιαλιστική και προλεταριακή. Παρ' όλα αυτά, θα ήθελα να τραβήξω την προσοχή σας όχι προς την κορφή της πυραμίδας αλλά προς τη βάση της. Θα πρέπει επιτέλους να σταματήσουμε να έχουμε αυταπάτες σαν κι αυτές που πιστεύουμε ότι θα ταν αρκετό για τη νίκη της σοσιαλιστικής επανάστασης να αντικαταστήσουμε την καπιταλιστική κυβέρνηση με μια άλλη. Η νίκη της σοσιαλιστικής επανάστασης δεν μπορεί να κατοχυρωθεί παρά μόνο αν η κυβέρνηση Εμπερτ-Σάιντεμαν συντριβεί κάτω από το μαζικό κοινωνικό επαναστατικό αγώνα της εργατικής τάξης".[11]

Η κηδεία της Ρόζας Λούξεμπουργκ στις 13 Ιούνη 1919.

Αφετέρου, χρειάζεται να πείσει τους – συνήθως νεαρότερους – συντρόφους της στο KPD ότι η νίκη της επανάστασης θα χρειαστεί το κέρδισμα των πλατιών προλεταριακών μαζών που μπήκαν στην μάχη και όχι απλώς των πιο πρωτοπόρων και αποφασισμένων για άμεση δράση κομματιών τους. Αυτό σημαίνει συμμετοχή στις απεργιακές μάχες και τα συνδικάτα, ακόμα κι αν αυτά έχουν τις ίδιες παλιές προδοτικές ηγεσίες, συμμετοχή στις εκλογές και το Κοινοβούλιο, επίμονη και υπομονετική διαφωτιστική δουλειά στις μάζες και ούτω καθεξής.

Η προσπάθεια αυτή ήταν ίσως η σημαντικότερη στην πολιτική ζωή της Ρόζας Λούξεμπουργκ. Η τραγωδία είναι ότι υπήρξε τραγικά καθυστερημένη. Η ύπαρξη ενός συγκροτημένου επαναστατικού κόμματος πριν το ξέσπασμα της επανάστασης, ακόμα και αν αυτό ήταν αρχικά μικρό, θα μπορούσε να παίξει καταλυτικό ρόλο στην πορεία των γεγονότων. Η "εξέγερση του Σπάρτακου", όπως έμεινε γνωστή η ανεπιτυχής εξέγερση των πιο πρωτοπόρων εργατών και στρατιωτών του Βερολίνου τον Γενάρη του 1919, απομονώθηκε από την πλειοψηφία της εργατικής τάξης και γι' αυτό εύκολα τσακίστηκε από την ηγεσία του SPD που βρισκόταν πλέον στην κυβέρνηση. Η Λούξεμπουργκ και ο Λήμπκνεχτ πλήρωσαν αυτή την αποτυχία με την ίδια τους τη ζωή, δολοφονημένοι με εντολή των πρώην συντρόφων τους, στις 15 Γενάρη 1919. Με τσακισμένο το κρανίο από τα χτυπήματα των παραστρατιωτικών ταγμάτων Freikorps (των προάγγελων των ναζιστικών ταγμάτων εφόδου), το πτώμα της Ρόζας πετάχτηκε στο ποτάμι και δεν βρέθηκε παρά τέσσερις μήνες μετά.

Η πολιτική παρακαταθήκη και τα διδάγματα της δράσης της Λούξεμπουργκ – τόσο των επιτυχιών όσο και των αποτυχιών της – εξακολουθούν να φωτίζουν την επαναστατική πάλη στο σήμερα. Τα τελευταία της γραμμένα λόγια, μία μέρα πριν τον θάνατό της, ηχούν μέχρι και σήμερα: *«"Τάξη επικρατεί στο Βερολίνο!". Ηλίθιοι δήμιοι! Η "τάξη" σας είναι χτισμένη πάνω στην άμμο. Η επανάσταση αύριο "θα υψώσει τη βροντερή φωνή της ως τους ουρανούς". Τρομαγμένοι θ' ακούσετε το νικητήριο σάλπισμά της: Ήμουν, είμαι και θα είμαι!».*[12]. ■

1. Βλ. τα κείμενα: "Ρόζα Λούξεμπουργκ: η επαναστάτρια που ξεκίνησε την ρήξη με τον ρεφορμισμό", *ΣΑΚ*, Γενάρης-Φλεβάρης 2009, νο. 72, και: "Η κόκκινη Ρόζα", *ΣΑΚ*, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 1998.
2. Ρόζα Λούξεμπουργκ, *Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση*, Εκδόσεις Κοροντζή, Αθήνα 1984, σελ. 104-105.
3. Ο.π., σελ. 113.
4. Ρόζα Λούξεμπουργκ, *Μαζική Απεργία, Κόμμα, Συνδικάτα*, Εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, Αθήνα 1997, σελ. 59.
5. Ο.π., σελ. 54.
6. Ρόζα Λούξεμπουργκ, "Μαρτινίκα", *Ριζοσπάστης*, 09/01/2005. Η μετάφραση από το αγγλικό κείμενο είναι του Ιωάννη Μιχαλόπουλου.
7. Ρόζα Λούξεμπουργκ, "Στο νυχτερινό άσυλο", *Ενθέματα Κυριακάτικης Αυγής*, 18/01/2009. Η μετάφραση είναι της Έλενας Πατρικίου.
8. Ρόζα Λούξεμπουργκ, *Και τώρα καταδικάστε με*, Εκδόσεις Κοροντζή, Αθήνα 1977, σελ. 6.
9. Ο.π., σελ. 8-9.
10. Ο.π., σελ. 32.
11. Ο.π., σελ. 44, 63, 71. Κομμάτι του κειμένου: "Το πρόγραμμά μας και η πολιτική κατάσταση".
12. Ρόζα Λούξεμπουργκ, "Τάξη βασιλεύει στο Βερολίνο", στο: Andre Prudhommeaux, *Σπάρτακος, η Κομμούνα του Βερολίνου 1919*, Διεθνής Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1981, σελ. 143.

Ελληνικές ένοπλες δυνάμεις και αντιφασιστικός αγώνας στη Μέση Ανατολή (1941-1944)

Ο **Προκόπης Παπαστράτης** αφηγείται τη συναρπαστική ιστορία των Ελλήνων αντιφασιστών στρατιωτών στη Μέση Ανατολή τα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Η ανασυγκρότηση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων στη Μέση Ανατολή μετά την κατάρρευση του μετώπου, τη φυγή του Γεώργιου και της βιαστικά σχηματισμένης κυβέρνησης Εμ.Τσουδερού αρχικά στην Κρήτη και στη συνέχεια στην Αίγυπτο έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για μία σειρά από λόγους.

Α) Η διαδικασία συγκρότησής τους έχει ως αποτέλεσμα αυτές οι ένοπλες δυνάμεις να διαφέρουν σε βασικά σημεία από ό,τι ίσχυε γι' αυτές μέχρι την κατάληψη της Ελλάδας και από ό,τι θα ισχύσει μετά την απελευθέρωση της.

Β) πρόκειται για ένοπλες δυνάμεις που σε μεγάλο βαθμό αποτελούνται από εθελοντές που κατατάσσονται για να πολεμήσουν.

Γ) ανασυγκροτούνται και επιχειρούν σε ξένο έδαφος, υπάγονται στο Βρετανικό Στρατηγείο Μέσης Ανατολής και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα των συμμαχικών δυνάμεων.

Δ) η πολιτικοποίηση των ενόπλων δυνάμεων, αρχίζει από πολύ νωρίς, επεκτείνεται ραγδαία και στα τρία όπλα και εκδηλώνεται με ανοικτές επεμβάσεις στις πολιτικές εξελίξεις.

Αυτή η πολιτικοποίηση και ουσιαστικά η ανάπτυξη του αντιφασιστικού κινήματος στο χώρο των ενόπλων δυνάμεων εξελίσσεται ταυτόχρονα με την πορεία των πολεμικών επιχειρήσεων του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου στις οποίες οι δυνάμεις αυτές συμμετέχουν. Παράλληλα αυτές οι πολιτικές διεργασίες αναπτύσσονται σ' ένα χώρο φιλόξενο. Οι ελληνικές παροικίες στην Αίγυπτο και στη Μέση Ανατολή γενικότερα, όπου οι μονάδες στρατοπεδεύουν, τα πλοία ναυλοχούν και οι αεροπορικές μοίρες προσγειώνονται υποδέχονται και στηρίζουν τους στρατευμένους άνδρες. Οι ελληνικές παροικίες στη Μέση Ανατολή συνιστούν ένα μικρόκοσμο της κοινωνικής διαστρωμάτωσης που υφίσταται στην Ελλάδα αλλά και της πολιτικής κατάστασης όπου ξεχωρίζει ο διαχωρισμός μεταξύ βασιλικών και βενιζελικών πριν από την επιβολή της δικτατορίας Μεταξά. Αυτές οι κοινότητες συνιστούν γόνιμο έδαφος για να αναπτυχθεί η συζήτηση για τις ελληνικές εξελίξεις μεταξύ των Ελλήνων πολιτικών που έχουν συγκεντρωθεί στην Αίγυπτο αλλά και μεταξύ των ανδρών των ενόπλων δυνάμεων.

Έλληνες αντιφασίστες φαντάροι κρατούμενοι στα "σύρματα" των Άγγλων στη Μέση Ανατολή.

Τα πλοία του πολεμικού ναυτικού που διέφυγαν από τα γερμανικά βομβαρδιστικά αρχίζουν να συμμετέχουν από τις αρχές του καλοκαιριού του 1941, σε επιχειρήσεις με το βρετανικό στόλο στη Μεσόγειο. Το Ναυτικό ενισχύεται με νέα πλοία και αναπτύσσεται στο δεύτερο μεγαλύτερο στόλο στη Μεσόγειο. Στο Στρατό συγκροτούνται 2 Ταξιαρχίες, ένα Σύνταγμά Τεθωρακισμένων Οχημάτων, ο Ιερός Λόχος που επιχειρεί ως μονάδα καταδρομών πίσω από τις γραμμές του εχθρού. Μαζί με ένα αριθμό βοηθητικών μονάδων ο ελληνικός στρατός αριθμούσε περίπου 18.500 άνδρες. Στην Αεροπορία συγκροτήθηκαν 5 μοίρες διώξεων και βομβαρδισμού.

Η σταδιακή εδραίωση του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ ως η σημαντικότερη αντιστασιακή οργάνωση και το γεγονός ότι ελέγχεται από το ΚΚΕ καθορίζουν την πολιτική που ακολουθεί η Αγγλία και η Ελληνική Κυβέρνηση Εξορίας. Από τις αρχές του 1943 αντιδρούν στις πολιτικές εξελίξεις με βάση το φόβο ότι το ΕΑΜ θα καταλάβει την εξουσία την κρίσιμη περίοδο της απελευθέρωσης. Ένα τέ-

τοιο γεγονός θα ανέτρεπε την πολιτική της Αγγλίας να αποκαταστήσει την επιρροή της στην απελευθερωμένη Ελλάδα με τη βοήθεια της αστικής πολιτικής ηγεσίας, που πάντα διακρινόταν για την ιδιοτελή προθυμία της να παίξει αυτό το ρόλο.

Η ίδρυση της ΑΣΟ

Πολύ γρήγορα, τον Οκτώβριο 1941 ιδρύεται στο στρατό η Αντιφασιστική Στρατιωτική Οργάνωση (ΑΣΟ). Είναι ενδεικτικό ότι ιδρύεται, από μία ομάδα κομμουνιστών με επικεφαλής τον Γιάννη Σαλά από την Ικαρία, που υπηρετεί με το βαθμό του δεκανέα. Πριν αναπτυχθεί η οργανωμένη αντίσταση στην Ελλάδα και ενώ η ελληνική κυβέρνηση εξορίας και ο Γεώργιος επαναπαύονται στις τιμές που τους έχει αποδώσει η Αγγλική κυβέρνηση και για λόγους προπαγάνδας, μετά τον νωχελικό περίπλου της Αφρικής που επέλεξαν για να φθάσουν στο Λονδίνο. Στους στόχους της ΑΣΟ περιλαμβάνεται η δημιουργία ενός μεγάλου και καλά εκπαιδευμένου αντιφασιστικού στρατού που θα συνεχίσει να πολεμά στο πλευρό των συμμάχων και θα συμβάλλει στην απελευθέρωση της Ελλάδας. Ένας άλλος σημαντικός στόχος είναι να εμποδίσει την επιβολή ενός καθεστώτος ενάντια στη θέληση του ελληνικού λαού. Αυτοί οι στόχοι απαντούσαν στην υφιστάμενη τότε κατάσταση γιατί η κυβέρνηση εξορίας ήταν απρόθυμη να καταργήσει το δικτατορικό καθεστώς Μεταξά που διατηρήθηκε σε ισχύ μέχρι το Φεβρουάριο του 1942. Ο βασικός στόχος της ΑΣΟ να συνεχίσει ο ελληνικός στρατός τον πόλεμο ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τη θέση των βασιλικών αξιωματικών στο στράτευμα, όπως άλλωστε και του πρωθυπουργού Τσουδερού, ότι η Ελλάδα είχε επιτελέσει το καθήκον της και το μόνο που έπρεπε τώρα να κάνει ήταν να προετοιμάσει προσεκτικά ένα κατάλληλο στρατό που θα αποκαταστήσει το νόμο και την τάξη στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση. Τη θέση του αυτή είχε διατυπώσει ο Τσουδερός σε υπόμνημα του στο Γεώργιο ήδη από τον Ιούνιο 1941, άλλη μία ένδειξη των προτεραιοτήτων που τον απασχολούσαν και των σχεδίων που εξυφαίνονταν ενώ οι δυνάμεις του Άξονα στην Ελλάδα εφάρμοζαν τα πρώτα σκληρά μέτρα.

Η ΑΣΟ κυκλοφορούσε τη δική της παράνομη εφημερίδα «Αντιφασίστας». Παραρτήματα της οργάνωσης γρήγορα συγκροτήθηκαν στο Ναυτικό και την Αεροπορία με τις δικές τους εφημερίδες «Ελευθερία» και «Αστέρας». Ένα αποτελεσματικό δίκτυο οργανώσεων συγκροτήθηκε παράλληλα που επεξέτεινε την επιρροή πέρα από το χώρο των ενόπλων δυνάμεων. Η ΑΣΟ συνεργαζόταν στενά με την Αντιφασιστική Οργάνωση Ελλήνων στην Αίγυπτο και την Ομοσπονδία Ελληνικών Ναυτεργατικών Οργανώσεων (ΟΕΝΟ).[1]

Πρέπει να επισημανθεί ιδιαίτερα η σημασία αυτής της ισχυρής εργατικής ένωσης τόσο για τη συμβολή της στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο όσο και για τον πολύ μεγάλο αριθμό απωλειών μεταξύ των μελών της στη διάρκεια του. Αυτό το ελεγχόμενο από κομμουνιστικές οργανώσεις δίκτυο επεκτάθηκε ακόμα περισσότερο με την ίδρυση τον Φεβρουάριο 1943 του «Εθνικού Απελευθερωτικού Συνδέσμου» (ΕΑΣ) για να διαδώσει στην ελληνική κοινότητα της Αιγύπτου τις αρχές και τους στόχους του ΕΑΜ. Το περιοδικό «Ο 'Ελλην» που εξέδιδαν αντιμετώπιζε πάντοτε προβλήματα με τις αγγλικές αρχές στην Αίγυπτο αλλά κατάφερε να συνεχίσει την έκδοση του μέχρι το 1945.

Αυτό το ευρύ αντιφασιστικό μέτωπο συμμετέχει ενεργά στις ελληνικές πολιτικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή την περίοδο αυτή.

Ο έλεγχος του μεγαλύτερου μέρους της Ευρώπης από τις δυνάμεις του Άξονα έχει μεταφέρει στα πρώτα χρόνια του πολέμου τις στρατιωτικές συγκρούσεις έξω από τα γεωγραφικά όρια αυτής της ηπείρου.

Η εμφάνιση και η αυξανόμενη επιρροή του ΕΑΜ έχει σοβαρό αντίκτυπο στις ελληνικές πολιτικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή. Ο διχασμός μεταξύ βενιζελικών και βασιλικών είναι εμφανής και στο σώμα των αξιωματικών των ενόπλων δυνάμεων. Στη βασική αντιπαράθεση τους, την συντεχνιακού χαρακτήρα τήρηση της επετηρίδας ιεραρχίας, θα προστεθεί και η ανησυχία τους από την εδραίωση της επιρροής της ΑΣΟ στο στράτευμα χωρίς αυτό να οδηγήσει σε προσέγγιση αυτών των δύο παρατάξεων των αξιωματικών.

Στο πλαίσιο αυτό οι βασιλικοί αξιωματικοί, που είχαν κυριαρχήσει στις ένοπλες δυνάμεις μετά την αποτυχία του βενιζελικού κινήματος του 1935, για να εξασφαλίσουν τον έλεγχο των ενόπλων δυνάμεων, μετά την ανάκληση στην ενεργό υπηρεσία βενιζελικών αξιωματικών, αλλά και να προωθήσουν τις πολιτικές τους επιδιώξεις συγκροτούν τις δικές τους μυστικές οργανώσεις. Στο δεύτερο εξάμηνο του 1941, ιδρύεται η «Εθνική Νέμεσις» που αριθμεί αρκετές εκατοντάδες μέλη και εκδίδει τη δική της παράνομη εφημερίδα. Άλλη μία δεξιά οργάνωση ιδρύεται τον Ιανουάριο 1943 η «Εθνική Πανελλήνια Οργάνωσις». Στη διάρκεια του 1942 και στις αρχές του 1943 αυξάνεται η ένταση και τα

Λονδίνο, 22 Οκτώβρη 1942, η εξόριστη κυβέρνηση του βασιλιά φωτογραφίζεται μαζί με τον στρατάρχη του καθεστώτος της Νότιας Αφρικής Γιαν Σματς. Δίπλα στο βασιλιά ο Τσουδερός, δίπλα στον Σματς ο Κανελλόπουλος.

Λίβανος, 17-20 Μαΐου 1944.
Στο κέντρο ο Παπανδρέου και δίπλα του Πορφυρογένης, Σβώλος, Αγγελόπουλος, Ρούσσος.

επεισόδια μεταξύ των δύο παρατάξεων των αξιωματικών με περιπτώσεις ανυπακοής και άρνησης υπηρεσιών από τους βασιλικούς-μεταξικούς αξιωματικούς επειδή οι διοικητές τους είναι βενιζελικοί και ενώ οι μονάδες τους συμμετέχουν στις επιχειρήσεις του Ελ-Αλαμέιν. Την ίδια περίοδο η Αντιφασιστική Στρατιωτική Οργάνωση επεκτείνει την επιρροή και τον έλεγχο της στις τάξεις των ενόπλων δυνάμεων.

Η πρώτη εξέγερση

Αυτή η ένταση κορυφώνεται στις αρχές Μαρτίου 1943 και η ΑΣΟ επεμβαίνει δυναμικά πιστεύοντας ότι υπάρχει οργανωμένη προσπάθεια των βασιλικών αξιωματικών να απομακρύνουν τους βενιζελικούς αξιωματικούς από το στρατό. Η ΑΣΟ με τις Επιτροπές Στρατιωτών αναλαμβάνει τον έλεγχο και στις δύο ταξιαρχίες και θέτει σε περιορισμό και υπό φρούρηση όλους τους «αντιδραστικούς αξιωματικούς» στις σκηνές τους. Σε έγγραφο στον Άγγλο υπουργό, υπεύθυνο για τη Μέση Ανατολή, διαβεβαιώνει με τον πλέον εμφατικό τρόπο ότι επιθυμούν να συνεχίσουν να συμμετέχουν στην πολεμική προσπάθεια των συμμάχων και καταγγέλλει τα «θλιβερά απομεινάρια» του φασιστικού μεταξικού καθεστώτος ότι προετοιμάζονται να διαλύσουν το στρατό υποβάλλοντας μαζικά τις παραιτήσεις τους. Ήδη στα τέλη Φεβρουαρίου 138 αξιωματικοί είχαν υποβάλλει τις παραιτήσεις τους. Είναι προφανές ότι μία τέτοια ενέργεια και μάλιστα από αξιωματικούς σε καιρό πολέμου επισύρει άμεση παραπομπή σε στρατοδικείο και εξάντληση της αυστηρότητας της στρατιωτικής δικαιοσύνη, πράγμα το οποίο δεν έγινε. Το κύριο αίτημα της ΑΣΟ ήταν να παραιτηθεί η κυβέρνηση και να αντικατασταθεί από μία πραγματικά δημοκρατική σύμφωνα με τη θέληση του ελληνικού λαού.

Η εμφάνιση και η αυξανόμενη επιρροή του ΕΑΜ έχει σοβαρό αντίκτυπο στις ελληνικές πολιτικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή

Η βρετανική στρατιωτική αποστολή στη 1η Ταξιαρχία αναφέρει ότι τα γεγονότα αυτά ήταν μία οργανωμένη επανάσταση που την προκάλεσε η αντίδραση στην κυβέρνηση Τσουδερού και η φασιστική πολιτική που εφάρμοζαν ορισμένοι αξιωματικοί. Ο Άγγλος διοικητής της 9ης Στρατιάς που επισκέφθηκε τις δύο Ταξιαρχίες συμφώνησε και η αρμόδια Βρετανική Εξεταστική Επιτροπή υπογράμμισε ότι οι αιτίες αυτών των ταραχών ήταν «σχεδόν καθαρά πολιτικές».[2]

Ο Γεώργιος και ο Τσουδερός έφθασαν στο Κάιρο από το Λονδίνο για να επιλύσουν την πολιτική κρίση, ενώ ο Churchill είχε ήδη αναθέσει στον Άγγλο υπουργό Μέσης Ανατολής να χειριστεί την υπόθεση. Ο Τσουδερός δεν μπορούσε πλέον να αγνοεί τις Επιτροπές Στρατιωτών όπως είχε επιλέξει να κάνει μέχρι τότε. Όπως ανέφερε στο κλιμάκιο υπουργών που έδρευε στο Λονδίνο, οι χαμηλές βαθμίδες έχουν επαναστατήσει και το αποτέλεσμα είναι ότι η σύνθεση του σώματος των αξιωματικών δεν έχει πλέον καμία σημασία.

Η επισήμανση αυτή του Τσουδερού σημαίνει ότι για πρώτη φορά στην ελληνική πολιτική ιστορία πραγματοποιήθηκε μία στρατιωτική επανάσταση από τα κάτω. Ουσιαστικά, αυτές οι εξελίξεις σήμαιναν ότι ήταν η πρώτη φορά που μία ελληνική κυβέρνηση ήταν υποχρεωμένη να διαπραγματευτεί με μία Οργάνωση που ελεγχόταν από χαμηλόβαθμους βαθμοφόρους και στρατιώτες που ήταν ταυτόχρονα μεσαία στελέχη του ΚΚΕ. Ήταν σαφές ότι οι αγγλικές και οι ελληνικές αρχές δεν ήταν σε θέση να κάνουν τίποτα άλλο γιατί ήταν αντιμέτωπες με μία επανάσταση που είχε εξαπλωθεί. Οι Επιτροπές Στρατιωτών στην Αεροπορία και στο Ναυτικό είχαν εκφράσει την αλληλεγγύη τους στις δύο Ταξιαρχίες αλλά δεν είχαν επαναστατήσει ανοικτά. Οι Επιτροπές στο Ναυτικό είχαν αποφασίσει να απέχουν από επαναστατικές κινήσεις για να μην εμποδιστεί η συμμετοχή στις πολεμικές επιχειρήσεις.

Όμως, ο Γιάννης Σαλάς, γραμματέας της ΑΣΟ, πίστευε ότι παρά το γεγονός ότι είχαν τον πλήρη έλεγχο του στρατού δεν μπορούσαν να συνεχίσουν να έχουν την ευθύνη της κρίσης επειδή υπήρχε το ενδεχόμενο οι βασιλικοί αξιωματικοί να

προκαλέσουν σοβαρές ταραχές. Αντιλαμβανόταν επίσης ότι οι Επιτροπές Στρατιωτών δεν μπορούσαν να συνεχίσουν να ασκούν τη διοίκηση των δύο Ταξιαρχών. Η καλύτερη λύση θα ήταν αντιπρόσωποι της Αντίστασης στην Ελλάδα να αποτελέσουν τον πυρήνα της κυβέρνησης. Επειδή όμως αυτό ήταν αδύνατο στην δεδομένη συγκυρία, ο Σαλάς αποφάσισε ότι ο Τσουδερός μπορούσε να συνεχίσει ως πρωθυπουργός αλλά να συμπεριληφθούν στην κυβέρνηση δημοκρατικοί υπουργοί, από τους πολιτικούς που είχαν ήδη συγκεντρωθεί στο Κάιρο και στους οποίους έγινε σαφές ότι πρέπει να παραμερίσουν τις διαφορές τους με τον Τσουδερό, του οποίου ζητούσαν την απομάκρυνση και να δεχθούν την τοποθέτηση τους. Η απόφαση πάρθηκε μετά από εκτεταμένες συζητήσεις και προβληματισμό στα ηγετικά κλιμάκια της ΑΣΟ. Όπως επισήμανε ο Γιάννης Σαλάς στο Γιώργο Αθανασιάδη, μέλος του κομμουνιστικού κόμματος και από τους πρωτεργάτες του αντιφασιστικού αγώνα στην Αίγυπτο, «*...ο σχηματισμός κυβέρνησης με στοιχεία μόνο του Κέντρου, ύστερα από επαναστατική εκδήλωση των αντιφασιστικών δυνάμεων, είναι σοβαρή δεξιά παρέκκλιση. Μα το επαναστατικό κίνημα ακροβατεί σήμερα στο αριστερό χείλος του ιστορικού δρόμου. Μία αριστερή παρέκκλιση ισοδυναμεί με πήδημα στο χάος. Ενώ η δεξιά παρέκκλιση σου δίνει τη δυνατότητα να ξαναγυρίσεις στο σωστό ιστορικό σου δρόμο*».[3] Τόνισε επίσης ο στρατός θα υποστηρίξει ό,τι βλέπει θετικό στις ενέργειες της κυβέρνησης αλλά θα αφαιρέσει την εμπιστοσύνη του αν κάνει η καινούργια κυβέρνηση ό,τι και η προηγούμενη.

Με την εκ των υστέρων γνώση προκύπτει ότι το αντιφασιστικό κίνημα δεν υπολόγισε το μέγεθος της αντίδρασης των Άγγλων που στη διάρκεια του πολέμου έλεγχαν πολιτικά και στρατιωτικά το χώρο της Μέσης Ανατολής. Αυτοί με τη συνεργασία της κυβέρνησης Τσουδερού εφάρμοσαν μία πολιτική φθοράς, διώξεων και προκλήσεων απέναντι σ΄ αυτό το κίνημα που έλεγχε τις ένοπλες δυνάμεις. Παρά το γεγονός ότι γνώριζαν την έκταση της επιρροής που είχαν οι Επιτροπές Στρατιωτών, οι Άγγλοι για λάθος λόγους καθαρά πολιτικής σκοπιμότητας δεν μπορούσαν να διαλύσουν, ή έστω να αδρανοποιήσουν, τις ένοπλες δυνάμεις συμμάχου χώρας και μάλιστα της Ελλάδας στην αντίσταση της οποίας στις δυνάμεις του Άξονα το 1940-1941 στήριζαν το μεγάλο μέρος της προπαγάνδας τους.

Για τους ίδιους λόγους το Foreign Office απορρίπτει την πρόταση του Βρετανού πρεσβευτή στην Ελλάδα R.Leeper αλλά και του Τσουδερού, το Δεκέμβριο 1943, να διαλυθεί το αντιστασιακό κίνημα στην Ελλάδα για το καλό του ελληνικού λαού και των μελλοντικών αγγλοελληνικών σχέσεων. Το Foreign Office πίστευε ότι ήταν εξαιρετικά σημαντικό να διατηρηθεί το αντιστασιακό κίνημα, όχι εξ αιτίας της ασήμαντης επιχειρησιακής αποτελεσματικότητας του, αλλά επειδή είχε πολύ μεγάλη προπαγανδιστική αξία για να διατηρηθεί το ηθικό του ελληνικού λαού.[4]

Αντίστοιχη αντιμετώπιση επιφυλάσσουν οι Άγγλοι και στην ίδια την ελληνική κυβέρνηση εξορίας από τη στιγμή της συγκρότησης της και ιδιαίτερα σ’ αυτήν που προκύπτει μετά το κίνημα του Στρατού το Μάρτιο 1943. Στο πλαίσιο αυτών των εξελίξεων, με τη σαφή επικράτηση των όρων της ΑΣΟ και κάτω από την πίεση που αυτή ασκεί, οι Άγγλοι παρά τη μεγάλη απογοήτευση τους αναγκάζονται να αποδεχθούν την κυβέρνηση εξορίας όπως ανασυγκροτήθηκε με την είσοδο των Γ. Ρούσου (αντιπρόεδρος και υπουργός Ναυτικών), Β. Καραπαναγιώτη (Στρατιωτικών), Ε. Σοφούλη (Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντιλήψεως), θα προστεθούν ο υποναύαρχος Π. Βούλγαρης (Αεροπορίας) και ο Σ. Βενιζέλος (Ναυτικών).

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνουν οι αγγλικές αρχές στην εσωτερική αλληλογραφία τους, αποδέχθηκαν απρόθυμα αυτή την «φθαρμένη» κυβέρνηση για όσο καιρό εξασφαλίζει τη συνέχεια των συμφωνιών που έχουν υπογράψει και εξυπηρετεί τις προπαγανδιστικές τους ανάγκες. Πρόκειται για άλλη μία τυπική περίπτωση χρησιμοποίησης κυβέρνησης αλλά και συγκεκριμένων πολιτικών προσώπων για την εξυπηρέτηση των αγγλικών, στην περίπτωση αυτή, συμφερόντων. Αυτή η τακτική θα επιβεβαιωθεί μετά την παραίτηση του Τσουδερού και της κυβέρνησής του, με την ανάθεση της πρωθυπουργίας στο Σ. Βενιζέλο για όσο διάστημα χρειάζεται για να αναλάβει αυτός την ευθύνη για την αιματηρή καταστολή του κινήματος στο Ναυτικό τον Απρίλιο 1944 και με την συνοπτική απομάκρυνσή του αμέσως μετά, για να δοθεί η πρωθυπουργία στον προεπιλεγμένο Γ. Παπανδρέου. Ο τελευταίος θα εκμετρήσει τη χρησιμότητα του για τον αγγλικό παράγοντα με τη διεκπεραίωση του Συνεδρίου του Λιβάνου, τη Συμφωνία της Καζέρτας και αναλαμβάνοντας εν γνώσει του την ευθύνη για τη σύγκρουση του Δεκέμβρη στην Αθήνα την τελευταία και αιματηρή φάση της οποίας θα παρακολουθήσει ως θεατής από την προνομιούχο θέση του πρωθυπουργού της χώρας.

Η δεύτερη εξέγερση

Η πολιτική και στρατιωτική κατάσταση του πολέμου έχει αλλάξει εντελώς ένα χρόνο αργότερα όταν, τον Απρίλιο 1944, οι ένοπλες δυνάμεις επαναστατούν ξανά. Το φασιστικό καθεστώς στην Ιταλία έχει καταρρεύσει από το Σεπτέμβριο 1943, οι συμμαχικές στρατιές προσεγγίζουν την υπό γερμανική κατοχή Ρώμη. Η Μέση Ανατολή δεν είναι πλέον θέατρο πολεμικών επιχειρήσεων και το γεγονός ότι ο σοβιετικός στρατός έχει εισβάλλει πλέον στην Ευρώπη και στο χώρο των Βαλκανίων βρίσκεται ήδη στη Ρουμανία, θέτει άλλες προτεραιότητες για τους Άγγλους και τους επιτρέπει, σε αντίθεση με το Μάρτιο 1943, να επιδιώξουν την δυναμική αντιμετώπιση των

Ελληνικός στρατός στη Netanya της Παλαιστίνης το 1944.

επαναστατημένων ενόπλων δυνάμεων και ουσιαστικά τη διάλυση του στρατού ξηράς.

Η ίδρυση από το ΕΑΜ της Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης το Μάρτιο 1944 λειτουργεί καταλυτικά στις ελληνικές πολιτικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή. Στην ηγεσία του ευρύτερου αντιφασιστικού χώρου και της ΑΣΟ αντιπαρατίθενται δύο απόψεις ως προς το ποια πολιτική θα ακολουθήσει απέναντι στην ίδρυση της ΠΕΕΑ. Η μία άποψη υποστήριζε ότι δεν πρέπει να εκδηλωθούν τότε υπέρ της ΠΕΕΑ και του ΕΑΜ, αλλά στις παραμονές της απόβασης της κυβέρνησης στην Ελλάδα, αν είναι δυνατό επί ελληνικού εδάφους, την κρίσιμη στιγμή της ξένης επέμβασης. Αντίθετα η άλλη άποψη υποστήριξε ότι οι ένοπλες δυνάμεις πρέπει να εκδηλωθούν άμεσα και ανεπιφύλακτα για να κλονιστεί το κύρος της κυβέρνησης εξορίας, για να ελκύσουν την προσοχή της παγκόσμιας κοινής γνώμης στην πολιτική κατάσταση της Ελλάδας. Ένα επιπλέον επιχείρημα ήταν ότι οι Άγγλοι δεν θα χρησιμοποιούσαν το στρατό και το ναυτικό στην απελευθέρωση της Ελλάδας επειδή γνώριζαν ότι η σύνθεση τους ήταν 90-95% δημοκρατική.[5]

Τελικά επικράτησε η άποψη της άμεσης και γενικής επέμβασης που υποστήριζε και ο γραμματέας της ΑΣΟ, Γιάννης Σαλάς. Η απόφαση για εξέγερση πάρθηκε χωρίς εξωτερική επέμβαση γιατί σύμφωνα με τις ενδείξεις που υπάρχουν δεν έχει διαπιστώσει άμεση επαφή με την ηγεσία του ΚΚΕ και του ΕΑΜ. Η «Επιτροπή Εθνικής Ενότητος Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων Μ.Α.» που συγκροτήθηκε επέδωσε στις 31 Μαρτίου 1944 υπόμνημα στον Τσουδερό με κύριο αίτημα τη συγκρότηση αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης με βάση την ΠΕΕΑ. Η εντύπωση του Αμερικανού πρεσβευτή L.MacVeagh ήταν ότι αυτή η επιτροπή αξιωματικών που τον επισκέφθηκε για να του επιδώσει το υπόμνημα κάθε άλλο παρά «σκουπίδια» ήταν όπως τον είχε κάνει να πιστέψει ο Τσουδερός. Τη διαχείριση της κρίσης ανάλαβαν οι αγγλικές αρχές και ο Churchill προσωπικά. Τα μέλη της ελληνικής κυβέρνησης υπέβαλαν τις παραιτήσεις τους αλλά πήραν εντολή να παραμείνουν στις θέσεις τους απέχοντας από κάθε ενέργεια μέχρι να φθάσει ο Γεώργιος στο Κάιρο από το Λονδίνο. Η εξέγερση ήταν πολύ σοβαρότερη και εκτεταμένη από εκείνη του Μαρτίου 1943. Όλες οι μονάδες του Στρατού και του Ναυτικού με ελάχιστες εξαιρέσεις είχαν εκδηλωθεί υπέρ της ΠΕΕΑ. Σε όλες τις μονάδες οι Επιτροπές Στρατιωτών είχαν τον έλεγχο. Μεταξύ αυτών και η 1η Ταξιαρχία πλήρως εξοπλισμένη και έτοιμη να αναχωρήσει για το μέτωπο της Ιταλίας.[6] Οι Επιτροπές Στρατιωτών στην Αεροπορία, αν και τάχθηκαν αλληλέγγυες, δεν εκδηλώθηκαν ανοιχτά υπέρ της ΠΕΕΑ. Οι Άγγλοι αποφάσισαν η καταστολή της εξέγερσης να αρχίσει από το Ναυτικό και να την αναλάβουν Έλληνες.

Η επιτυχημένη επίθεση στα δύο επαναστατημένα πλοία στο λιμάνι της Αλεξάνδρειας είχε 50 νεκρούς και τραυματίες και από τις δύο πλευρές. Ακολούθησε η παράδοση όλων των εξεγερμένων μονάδων. Ο ελληνικός στρατός αναδιοργανώθηκε ριζικά. Από τους 18.500 άνδρες, περίπου 2.500 «έμπιστα στοιχεία» συγκρότησαν τη 3η Ορεινή Ταξιαρχία που πολέμησε στο Ρίμινι της Ιταλίας και στην Αθήνα το Δεκέμβρη 1944, ενάντια στις δυνάμεις του ΕΛΑΣ Οι μισοί περίπου από τους άνδρες του Στρατού φυλακίστηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης στην αφρικανική έρημο. Επέστρεψαν στην Ελλάδα μετά το τέλος του πολέμου το καλοκαίρι του 1945.

Οι εξεγέρσεις καταδικάστηκαν από τις αντιπροσωπείες του ΕΑΜ και του ΚΚΕ

Οι Άγγλοι διαπίστωσαν την έκταση της επιρροής της ΑΣΟ, χωρίς φυσικά να το παραδεχτούν δημόσια. Στο Foreign Office «τους προξένησε ανησυχία και έκπληξη», όπως επεσήμανε ο ίδιος ο υπουργός εξωτερικών Anthony Eden, όταν είδαν ότι οι επαναστάτες αποτελούσαν το μισό και περισσότερο των ανδρών των ελληνικών στρατιωτικών μονάδων και ότι οι ταραχές δεν προκλήθηκαν από μία «φούχτα φανατικών» όπως γενικά πίστευαν μέχρι τότε.[7] Υπάρχει διάχυτη η πεποίθηση ότι οι Άγγλοι δεν έκαναν τίποτα για να εμποδίσουν την εξέγερση του Απριλίου 1944 ώστε να εκκαθαρίσουν τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις ενώ ακόμα στάθμευαν στην Μέση Ανατολή, μία περιοχή υπό αγγλικό στρατιωτικό έλεγχο. Ανεξάρτητα από το πόσο πιθανή φαίνεται μία τέτοια εξήγηση δεν υπάρχουν διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία να την στηρίξουν.

Η ηγεσία του ΕΑΜ και του ΚΚΕ δεν έδωσαν μεγάλη προσοχή στην αύξηση της κομμουνιστικής επιρροής στις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις στη Μέση Ανατολή.

Δεν έχει διαπιστωθεί ότι δόθηκαν οδηγίες ή συμβουλές στην ΑΣΟ από το ΚΚΕ αν και υπήρξαν αρκετές ευκαιρίες για κάτι τέτοιο. Αντίθετα αυτές οι εξεγέρσεις υπέρ της ΠΕΕΑ καταδικάστηκαν έντονα από τις αντιπροσωπείες της ΠΕΕΑ, του ΕΑΜ και του ΚΚΕ όταν έφθασαν στο Κάιρο για να λάβουν μέρος στο Συνέδριο του Λιβάνου. Σ' ένα γράμμα που έστειλαν στον Churchill για να τον ευχαριστήσουν για το ενδιαφέρον του για την Ελλάδα και το μέλλον της αναφέρονται στις παράφρονες πράξεις ανεύθυνων προσώπων οι οποίες παρά το γεγονός ότι γεννήθηκαν από την επιθυμία για εθνική ένωση οδήγησαν σε οδυνηρά και καταστρεπτικά αποτελέσματα τα οποία πρέπει να καταδικαστούν από όλους.

Όταν οι φυλακισμένοι άνδρες των Ενόπλων Δυνάμεων, οι «συρματένιοι» όπως τους αποκαλούσαν στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, επέστρεψαν στην Ελλάδα οι περισσότεροι συνέχισαν τον αγώνα και υπέστησαν τις συνέπειες.

Αν το μαζικό αυτό κίνημα «ξεχάστηκε» και οι αγωνιστές του δεν έχουν τύχει ακόμα της προσοχής και της εκτίμησης που δικαιούνται, είναι μια άλλη ιστορία που πρέπει επιτέλους να γραφτεί και θα γραφτεί. ■

1. Κ.Τσουμάνης, *Το Ελληνικό εμπορικό ναυτικό και το ναυτεργατικό κίνημα (1939-1945)*, Αθήνα, Προσκήνιο, 2001.
2. R6554 F.O./371/37216, Αναφορά Βρετανικής Εξεταστικής Επιτροπής, 14 Απριλίου 1943
3. Γιώργη Αθανασιάδη, *Η πρώτη πράξη της ελληνικής τραγωδίας*, Εκδόσεις Ελεύθερη Ελλάδα, 1971, σ.116. (Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1999). Ο Γιώργος Αθανασιάδης (1897-1971) γυμνασιάρχης της Ξενάκειου Σχολής της Ελληνικής Κοινότητας Καΐρου (1922-1944) και διακεκριμένος εκπαιδευτικός με πλούσιο συγγραφικό έργο, μετά τη φυλάκιση του από τους Άγγλους και την αναγκαστική αναχώρηση του από την Αίγυπτο, καταφεύγει το 1949 στις Λαϊκές Δημοκρατίες και εργάζεται δραστήρια για την εκπαίδευση των Ελλήνων μαθητών στην Επιτροπή βοήθειας του Παιδιού (ΕΒΟΠ) και σε άλλες θέσεις. Για τη δράση του αντιφασιστικού κινήματος στη Μέση Ανατολή βλέπε και το Β.Νεφελούδης, *Η Εθνική Αντίσταση στη Μέση Ανατολή*, Τόμοι Α+Β, Θεμέλιο Αθήνα 1981
4. P.Papastratis, *British Policy towards Greece 1941-1944*, Cambridge University Press, 1984, σ.152-153
5. Γ.Αθανασιάδης, σ.176-177
6. Α.Ζερβούδης, *Η Ταξιαρχία του Ελ Αλαμέϊν (η 1η ελληνική Ταξιαρχία)*, Χίος 1985, σ.417-434.
7. R7247 F.O.371/43702, Σχόλιο Eden, 6 Μαΐου 1944.

Βιβλιοκριτική

Γιατί η κρίση συνεχίζεται και αγκαλιάζει τα πάντα

Συλλογικό έργο

Μαρία Στύλλου, Κώστας Σαρρής, Σταύρος Μαυρουδέας, Μωυσής Λίτσης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Πάνος Γκαργκάνας, Ντίνος Αγιομαμίτης

Ο ελληνικός καπιταλισμός, η παγκόσμια οικονομία και η κρίση

Τιμή 13,85€, 333 σελίδες

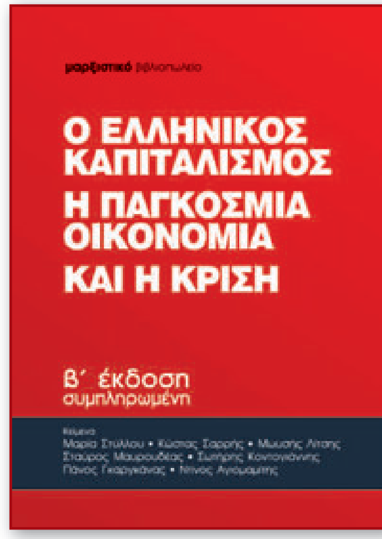
Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2013

Το βιβλίο "Ο ελληνικός καπιταλισμός, η παγκόσμια οικονομία και η κρίση" που κυκλοφόρησε πρόσφατα, σε δεύτερη έκδοση, από το "Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο" αποτελείται από μια συλλογή κειμένων που έχουν δημοσιευθεί στα περιοδικά "Σοσιαλισμός από τα Κάτω" και "Η Μαμή" και στην εφημερίδα "Εργατική Αλληλεγγύη" μέσα σε μια περίοδο σχεδόν 30 ετών. Το παλαιότερο κείμενο, για την Τραπεζική Κρίση της δεκαετίας του 1980 στην Λατινική Αμερική πρωτοδημοσιεύθηκε στη "Μαμή" τον Μάη του 1984. Το νεότερο, ένα κείμενο για την χρεοκοπία της Κύπρου, μόλις τον περασμένο Απρίλη, στην Εργατική Αλληλεγγύη.

Παρόλα αυτά, το βιβλίο δεν αποτελεί απλά ένα άθροισμα από διαφορετικά κείμενα. Στην αρχική του έκδοση το βιβλίο ήταν χωρισμένο σε τέσσερις ενότητες – που έγιναν, με την προσθήκη ενός "παραρτήματος", ουσιαστικά πέντε στην έκδοση αυτή.

Η πρώτη ενότητα είναι αφιερωμένη στην σημερινή κρίση. Τον Σεπτέμβρη του 2008, όταν η κατάρρευση της Λήμαν Μπράδερς απείλησε να βυθίσει την παγκόσμια οικονομία στην άβυσσο, κυριαρχούσαν δυο βασικά δόγματα εδώ στην Ελλάδα. Πρώτον, η ίδια η κρίση ήταν ένα "ατύχημα". Ήταν το προϊόν της αλόγιστης κερδοσκοπίας, της απληστίας των διαβόητων γκόλντεν μπόις και της ασύλληπτης πρεσβυωπίας των αμερικανικών, κύρια, τραπεζών που έδιναν, όλο το προηγούμενο διάστημα, αφειδώς στεγαστικά δάνεια σε ανθρώπους (άνεργους, φτωχούς, μετανάστες, ισπανόφωνους κλπ) που αντικειμενικά είχαν ελάχιστες πιθανότητες να μπορέσουν να τα εξυπηρετήσουν. Δεύτερον, ακριβώς επειδή η κρίση ήταν αποτέλεσμα ενός σφάλματος δεν επρόκειτο να ακουμπήσει την Ελλάδα – που όπως διαβεβαίωναν τότε κυβέρνηση (του Καραμανλή) και ΜΜΕ είχε ελάχιστη "έκθεση" στα αμερικανικά τοξικά δάνεια.

"Πολύς κόσμος σιχαίνεται δικαιολογημένα τις τράπεζες και την απληστία των μεγαλομετόχων τους και των διευθυντών τους", διαβάζουμε στο κεφάλαιο με το προφητικό τίτλο "Κρίση -από τις τράπεζες σε όλη την οικονομία, την ιδεολογία, την πολιτική". Η κρίση, όμως, δεν είναι τραπεζική. *"Η πραγματική ρίζα των προβλημάτων πρέπει να αναζητηθεί έξω από τα όρια του τραπεζικού και παρατραπεζικού συστήματος. Πρέπει να αναζητηθεί στην τάση του ίδιου του καπιταλισμού σαν σύστημα να δημιουργεί ανισορροπίες που οδηγούν σε κρίσεις. Επειδή είναι ένα σύστημα τυφλής ανταγωνιστικής συσσώρευσης με κριτήριο το κέρδος, ο ίδιος ο καπιταλισμός έχει την τάση να υπονομεύει το ελατήριο που κινεί αυτή τη συσσώρευση. Έχει μέσα του την 'πτωτική τάση του ποσοστού*

κέρδους' όπως την ονόμασε ο Μαρξ...". Αυτό που ήταν άρρωστο, με άλλα λόγια, ήταν το ίδιο το σύστημα και όχι απλά και μόνο ο ένας ή ο άλλος τομέας. Και για αυτό η κρίση δεν θα περιοριζόταν – ούτε στην χρηματοπιστωτική σφαίρα, ούτε, γεωγραφικά, στην Αμερική. Θα απλωνόταν "σε ολόκληρη την οικονομία". Θα χτύπαγε και την Ευρώπη, και την Ελλάδα – όχι μόνο οικονομικά, αλλά και ιδεολογικά και πολιτικά.

Η δεύτερη ενότητα του βιβλίου παρακολουθεί αυτή την κρίση "κερδοφορίας" του συστήματος από το πρώτο της ξέσπασμα, με τις "πετρελαϊκές κρίσεις" της δεκαετίας του 1970 μέχρι σήμερα. Ο παγκόσμιος καπιταλισμός κατάφερε ουσιαστικά να αποφύγει μια βίαιη κατάρρευση σαν αυτή που βλέπουμε σήμερα στην Ελλάδα και τις άλλες "υπερχρεωμένες" χώρες του "νότου" μέσα από δυο βασικά εργαλεία: την ένταση της εκμετάλλευσης μέσα από το ρεύμα του "νεοφιλελευθερισμού" από τη μια. Και μέσα από την διόγκωση της κερδοσκοπίας από την άλλη. Και τα

δυο αυτά εργαλεία είχαν, όπως εξηγούσε ο ίδιος ο Μαρξ όταν μιλούσε για τους μηχανισμούς που μπορούν να αντισταθμίσουν την πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους, μπορούν να λειτουργήσουν μόνο προσωρινά. Το Φθινόπωρο του 1997 χρεοκόπησε η Νοτιοανατολική Ασία. Λίγους μήνες αργότερα το Κραχ χτύπησε τη Ρωσία – και από εκεί "Η κρίση (πέρασε) από την Ανατολή στη Δύση" (σελίδα 173), η κρίση χτύπησε τις ΗΠΑ. Η απάντηση της FED, της αμερικανικής κεντρικής τράπεζας στις απειλές αυτές ήταν οι "φούσκες": τεράστιες "ενέσεις ρευστότητας" που δημιουργούσαν εκρηκτικές πληθωριστικές τάσεις στα χρηματιστήρια -τις οποίες τα ΜΜΕ και οι οικονομολόγοι έτρεχαν να γιορτάσουν με σαμπάνιες στο χέρι. Αυτές οι φούσκες, σε συνδυασμό με τα χτυπημένα μεροκάματα στις ΗΠΑ κατάφεραν να χαρίσουν σχεδόν μια δεκαετία ακόμα ευημερίας στο σύστημα. Αλλά όταν τελικά έσκασαν -στα τέλη του 2007 και στις αρχές του 2008- οι συνέπειες ήταν ακόμα πιο τρομαχτικές.

Το ίδιο ακριβώς ισχύει και για την Ελλάδα – όπως εξηγεί η τρίτη ενότητα του βιβλίου. Η ελληνική κρίση δεν είναι προϊόν κάποιας ελληνικής ιδιαιτερότητας. Η Ελλάδα δεν πληρώνει τις συνέπειες της αποτυχίας της αλλά της ίδιας της επιτυχίας της. Η ελληνική οικονομία αναπτυσσόταν την περίοδο 2002-2008 με ρυθμούς πρωτόγνωρους για αναπτυγμένη χώρα. Την εποχή εκείνη οι γερμανικές εφημερίδες δεν έβριζαν τους "τεμπέληδες" Έλληνες (εργάτες εννοείται, τα αφεντικά δεν είναι ποτέ τεμπέληδες). Αντίθετα προέτρεπαν τους τραπεζίτες να σπεύσουν να επενδύσουν στο "ελληνικό θαύμα". Φυσικά, αυτό που ονόμαζαν "θαύμα" δεν ήταν παρά μια φούσκα. Και έσκασε με πάταγο τους μήνες που ακολούθησαν την Λήμαν Μπράδερς.

Όλες οι συνταγές που προσπάθησε να εφαρμόσει η Τρόικα για να "σώσει" την ελληνική οικονομία απέτυχαν. Αυτή η παταγώδης αποτυχία είναι το περιεχόμενο του "Παραρτήματος" που προστέθηκε στην δεύτερη έκδοση του βιβλίου. Η έκδοση δεν πρόλαβε ούτε το ναυάγιο του ΤΑΙΠΕΔ, ούτε την εξέγερση της ΕΡΤ, ούτε την απόσυρση του Κουβέλη και την κατάρρευση, ουσιαστικά, της τρικομματικής κυβέρνησης. Αλλά και χωρίς αυτά, η αποτυχία ήταν ήδη ορατή "δια γυμνού οφθαλμού". Τρία χρόνια μετά το πρώτο μνημόνιο το ελληνικό χρέος είναι σχεδόν 50% μεγαλύτερο από ήταν όταν ο Παπανδρέου ανακοίνωνε, από το Καστελόριζο, την προσφυγή της Ελλάδας στον "Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης". Η οικονομία έχει συρρικνωθεί, τυπικά, κατά 25%, η ανεργία έχει πλησιάσει το 30% και η ανάκαμψη, παρά τα παραμύθια για το "Success Story" του Σαμαρά, δεν φαίνεται ούτε με το Χαμπλ (το διαστημικό τηλεσκόπιο). Και το "κακό" δεν περιορίζεται στην Ελλάδα: στην Ισπανία τα σπρεντ έχουν πάρει και πάλι την ανηφόρα, στην Πορτογαλία ο κόσμος κατεβαίνει στους δρόμους και η Ιταλία βρίσκεται μόνιμα σε πολιτική κρίση. Η συνταγή της Κύπρου, με το "κούρεμα" των καταθέσεων, ήταν η ανοιχτή ομολογία αυτής της αποτυχίας από τη μεριά της Τρόικα. Και ταυτόχρονα, φυσικά, μια νέα στροφή στην εξέλιξη της κρίσης.

Η τελευταία ενότητα του βιβλίου είναι αφιερωμένη στην αριστερά και στις δικές της απαντήσεις στην κρίση. Και αυτό έχει τεράστια σημασία. Τη δεκαετία του 1930 η εργατική τάξη πάλεψε σκληρά ενάντια και στην κρίση και στα υποπροϊόντα της – τον φασισμό και τον πόλεμο. Δυστυχώς δεν κατάφερε να νικήσει – όχι γιατί της έλειπε η θέληση ή το κουράγιο αλλά γιατί η αριστερά της εποχής ήταν πολύ κατώτερη των περιστάσεων.

Οι εργάτες και οι εργάτριες είναι και σήμερα, όπως και τότε στην πρώτη γραμμή του αγώνα – από την Βραζιλία και την Τουρκία, μέχρι την Αγία Παρασκευή και τη Μανωλάδα. Αυτό που χρειαζόμαστε είναι μια δυνατή αντικαπιταλιστική αριστερά που θα μπορέσει να οδηγήσει αυτούς τους αγώνες στην νίκη. Σε αυτό το καθήκον λογοδοτεί και η ανανεωμένη έκδοση αυτού του βιβλίου.

Σωτήρης Κοντογιάννης

Μια απολογητική «διαλεκτική»

Μάο Τσετούγκ, Φιλοσοφικά κείμενα

Τιμή 14.40€, 324 σελίδες

Εκδόσεις "Εκτός των τειχών" 2013

Το 1949 στην Κίνα έγινε επανάσταση. Ηγέτης της ήταν ο ηγέτης του ΚΚ Κίνας, Μάο Τσετούγκ.

Σε καμία περίπτωση όμως, η κινεζική επανάσταση, επειδή ήταν νικηφόρα, ήταν και σοσιαλιστική.

Η διαφορά είναι προφανώς ριζική. Τουλάχιστον για όσους και όσες αναφέρονται σήμερα στη μαρξιστική θεωρία και πολιτικά αγωνίζονται για την επαναστατική ανατροπή του καπιταλισμού και για τον σοσιαλισμό.

Το ότι δεν ήταν σοσιαλιστική η επανάσταση σημαίνει ότι, το 1949, η εργατική τάξη στην Κίνα ήταν ο παθητικός θεατής όλων των αποφασιστικών μαχών που «θεωρητικά» οδήγησαν στην «απελευθέρωσή» της, χωρίς αυτό να σημαίνει ταυτοχρόνως ότι ήταν ανίκανη ή αδιάφορη να αγωνισθεί γι' αυτόν το σκοπό.

Γιατί αυτό έχει τόση σημασία;

Γιατί στα δυο πρώτα δοκίμια του βιβλίου («Για την Πράξη» και «Για την Αντίθεση»), γραμμένα δώδεκα χρόνια

πριν, το 1937, μπορεί κανείς να ανακαλύψει τον τρόπο με τον οποίο το ΚΚΚ, υπό την καθοδήγηση του Μάο, είχε αρχίσει να μεταβάλλεται συνειδητά σε κόμμα εντελώς πια ξεκομμένο από την εργατική τάξη.

Απ' αυτή την άποψη, ο τίτλος «Φιλοσοφικά Κείμενα» είναι σε μεγάλο βαθμό παραπλανητικός. Ο «διαλεκτικός υλισμός» αποτελούσε την επικυρωμένη με κρατικό διάταγμα του 1930 (!) και απολύτως κυρίαρχη σταλινική εκδοχή της μαρξιστικής φιλοσοφίας.

Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου δόγματος, η μαρξιστική φιλοσοφία εμφανίζεται ως παγιωμένο σύνολο γενικών αφηρημένων αρχών, οι οποίες είναι ικανές και επαρκείς στο να εφαρμόζονται ανεξαρτήτως τόπου και χρόνου.

Στοιχειωδώς ν' ανατρέξει κανείς σε κείμενα του Μαρξ, του Ένγκελς ή του Λένιν κατανοεί ότι ένα από τα κυριότερα γνωρίσματα της υλιστικής προσέγγισης είναι ο σαφέστερος δυνατός ιστορικός προσδιορισμός των θεωρητικών γενικεύσεών τους. Η οργάνωση του εννοιολογικού θεωρητικού τους πλαισίου επιχειρεί να αποκαταστήσει την εξέλιξη των πραγματικών δεδομένων σε χρόνο και χώρο.

Αντιθέτως, η αναζήτηση γενικών και αφηρημένων αρχών με καθολική ισχύ είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της ιδεαλιστικής, είτε αστικής είτε θρησκευτικής και θεολογικής σκέψης.

Ευτυχώς, μια σημείωση του επιμελητή επαναφέρει την ανάγνωση από τους λαβύρινθους του ύφους και της γλώσσας του αφηρημένου και αγιοποιημένου «μαρξισμού» στην ιστορική πραγματικότητα: στόχος αμφοτέρων των δοκιμίων υπήρξε να *«ξεπεραστεί το σοβαρό σφάλμα της δογματικής σκέψης που μπορούσε κανείς να εντοπίσει στους κόλπους του κόμματος εκείνη την εποχή»* (σελ. 71).

Τόσο στο «Για την Πράξη» όσο και στο «Για την Αντίθεση» αποκαλύπτεται ποιοι ήταν οι φορείς αυτής της «εσφαλμένης και δογματικής» σκέψης: οι «αριστεριστές», κάποιοι που *«λογαριάζουν τις ψευδαισθήσεις τους για αλήθεια»* (σελ. 68, 72). Οι υποτιθέμενοι δογματικοί αριστεριστές ήταν οι «τσεντουσιουιστές» (σελ. 95) – οι υποστηρικτές των αντιλήψεων του Τσεν Του-Σιού, του ιδρυτή και γραμματέα του ΚΚΚ μέχρι το 1927.

Σε αμφότερα τα κείμενα, ο Μάο είναι εναρμονισμένος με τη σταλινική πρακτική να μεταβάλλει τον Τσεν Του-Σιού σε αποδιοπομπαίο τράγο των αλλεπάλληλων προδοσιών της σταλινικής ηγεσίας της Κομιντέρν απέναντι στην εργατική τάξη που οδήγησαν στη συντριβή της κινέζικης επανάστασης του 1924-27 και την άγρια σφαγή της εργατικής τάξης στη Σαγκάη και την Καντόνα.

Παρόλο που είναι κείμενα που απευθύνονταν στα κομματικά στελέχη, δεν υπάρχει οποιαδήποτε αναφορά – όχι επικέντρωση, που θα ήταν, από την άποψη της μαρξιστικής θεωρίας, και το πραγματικό ζητούμενο – στην αναγκαιότητα το ΚΚΚ να στηρίξει την εργατική τάξη να τσακίσει την –όχι και ιδιαιτέρως ισχυρή – κρατική μηχανή της συμμαχίας γαιοκτημόνων και αστών. Αυτό, όμως, θα ήταν αριστερίστικο, όπως μόλις είδαμε (όντως, κάτι τέτοιο, σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, θα το είχε κάνει μόνο ο Λένιν)!

Αντιθέτως, στη σελίδα 99, αντιλαμβανόμαστε πόσο «διαλεκτικά» υποστέλλεται ακόμα και ο στόχος του τερματισμού της εξουσίας των γαιοκτημόνων στον έναν και μοναδικό στόχο του ΚΚΚ, αυτόν της εθνικής απελευθέρωσης από την ιμπεριαλιστική ιαπωνική εισβολή του 1931: με τη διαφορά μεταξύ «κύριας και κύριας πλευράς της αντίθεσης» (στο απόσπασμα με τίτλο: Μόνο στην πρώτη έκδοση).

Είναι προφανές ότι δεν υπήρχε καμία ανάγκη τα κομματικά στελέχη της «Αντι-ιαπωνικής Στρατιωτικής και Πολιτικής Σχολής» του 1937 να επεξεργασθούν το πώς θ' αναθερμάνουν το επαναστατικό πνεύμα της εργατικής τάξης στις πόλεις. Ο Μάο ενδιαφερόταν για την οικοδόμηση και τον έλεγχο ενός πανίσχυρου αντάρτικου στρατού αγροτών και, στη συνέχεια, μιας πανίσχυρης ανεξάρτητης εθνικής οικονομίας.

Απ' αυτή την άποψη, ο «διαλεκτικός υλισμός» του Μάο ταιριάζει περισσότερο στον παντογνώστη πλατωνικό φιλόσοφο-βασιλέα της «Πολιτείας», τον ευσεβή βασιλέα του «Ιερού» Αυγουστίνου ή τον «λύκο εναντίον λύκου» του Χομπς. Προετοίμασε με τον καλύτερο τρόπο τα στελέχη της ανώτατης κρατικής γραφειοκρατίας που θα ήταν η άρχουσα τάξη της Κίνας μετά το 1949.

Η επαναστατικότητα του μαρξισμού στην πολιτική φιλοσοφία αφορά στο ότι τόσο η κεντρικότητα όσο και η δυνατότητα πολιτικής χειραφέτησης και κοινωνικής απελευθέρωσης της εργατικής τάξης θεμελιώνονται στη θέση της στη διαδικασία της υλικής παραγωγής. Δεν αφορά ούτε την ηθική ούτε τη γνώση αφηρημένα.

Η επαναστατικότητα του μαρξισμού στην καθημερινή πολιτική πρακτική αφορά στο ότι επιχειρεί συνεχώς και πάντοτε να κινητοποιεί, να παρακινεί, να καθοδηγεί την εργατική τάξη να κάνει πράξη η ίδια καθημερινά τη δυνατότητά της να είναι το υποκείμενο της επαναστατικής αλλαγής των σύγχρονων κοινωνιών.

Αν δεν τίθεται το ζήτημα της πολιτικής εξουσίας της εργατικής τάξης, του εργατικού ελέγχου και διεύθυνσης της παραγωγής και της οικονομίας από τους ίδιους τους εργάτες και τις εργάτριες, «από τη συντριπτική πλειονότητα των εκατομμυρίων προς όφελός τους», η αρνητική κινέζική εμπειρία υπενθυμίζει ότι η πολιτική σιχαίνεται τα κενά.

Τόσο σε θεωρητικό όσο και σε επίπεδο πολιτικού σχεδιασμού και πολιτικής πράξης το κενό θα καλυφθεί από άρχουσες τάξεις γραφειοκρατών που όση καλή θέληση και αν λένε ότι έχουν ή όση γνώση και αν έχουν στη διάθεσή τους, όση πίστη και αν επιδεικνύουν στη «θεά ύλη», τη συντριπτική πλειονότητα των πληθυσμών των εκατομμυρίων εργατών και εργατριών που παράγουν τον απίστευτο πλούτο που μας περιβάλλει, θα την αντιμετωπίζουν με την ίδια άθλια πραγματικότητα που σήμερα επιχειρούν να της επιβάλλουν οι παλιές άρχουσες τάξεις.

Αποστόλης Λυκούργος